



Átálvető



2010. június

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja



Tartalom

Katarzis az éjben	4
Visszatérő gondolatok Trianonról	6
Csapó Endre és Ágoston András elemzői	10,12,14
Dokumentumok	16
A finnországi svédek anyanyelvéről	18
Adjuk-e gyermekeinket román iskolába?	19
A 70 éves Kocsis István köszöntése	20
Rege a Balatonról	22
A Kárpát-Haza Templom avatása Verőcén	24
Jubileumi kiállítás Leányfalun	26
A verőcei erdélyi világtalálkozó programja	30
Dr. Szócs Károly műhelyéből: A látásról	33
Lelkiekről- interjú Dr. Gógh Edit pszichiáterrel.	36
Dr. Gál Mihály historikus esszéje kelet-rómaiakról és keleti románokról (I. rész)	38
II. János magyar király élete és kora	42
Bolyongás az Érmellék múltjában	46
Eleven hagyomány: Molter Károly	52

*Nem kell beszélni róla sohasem,/ De mindig, mindig gondoljunk reá./
Mert nem lehet feledni, nem, soha, Amíg magyar lesz és emlékezet,/
Jog és igazság, becsület, remény./ Hogy volt nekünk egy országunk e
földön,/ Melyet magyar erő szerzett vitézül,/ S magyar szív és ész
tartott meg bizony./ Egy ezer évnek vére, könnye és/ Verejtékes
munkája adta meg Szent jussunkat e drága hagyatékhoz.*

(Juhász Gyula: TRIANON)



Csaba bácsaja. Üvegfreskó a marosvásárhelyi Kulturpalota Tükörmémben. Thoroczka-Wigand Ede terve alapján kivitelezte Róth Miksa 1913.



EKOSZ

Május 8-9-én tartottuk éves közgyűlésünket a tolnai dombság és a Duna ölelésében, Domboriban. A közgyűlés határozott a zsidói Wesselényi kápolna helyreállításának további előmozdításáról. E célra továbbra is várjuk az adományokat „Wesselényi” megjelöléssel az EKOSZ számlájára 52400054-10030826. Igyekszünk az Átalvetőt bekapcsolni az országos lapterjesztésbe, s egyúttal kérjük a lap előfizetőit, hogy befizetéseiket ne mulasszák el. A szövetség kimondta egy életmű-díj alapítását „Erdélyért – Apafi emléksegegy” néven, továbbá folytatjuk az EKOSZ zászlajának tervezését, melyhez további ötleteket, elkészített tervek is várunk. Kérjük tagszervezeteinket, hogy ezentúl komolyabban és hűségesebben vegyenek részt a közös munkában, közös teherviselésben. Kérjük a tagdíjak mielőbbi befizetését. Határoztunk továbbá arról, hogy a folyamatosan távol maradó köreinket még egyszer felkérjük, szíveskedjenek vállalt kötelezettségeiknek eleget tenni, hogy közös céljainkat együtt teljesíthessük. A rendes választmányi ülést az EKOSZ elnöke Sopronba hívja össze, november 6-7-re.

A Szegedi Erdély-kör 2010. évi programja

- Február 6. Farsangi bál Moháctól Csíkmenaságig címmel.
- Február 25-én kezdeményeztük az I. világháború idején a Kolozsvári Egyetemmel áttelepült, Erdélyből elszármazott orvosok és utódok felkutatását
- Április 7-én éves közgyűlés
- Május 21-26. Kirándulás Csíksomlyóra és részvétel a pünkösdi búcsún.
- Májusban irodalmi est Tamási Áron életéről és munkásságáról, **Schunck Judit** tanárnő közreműködésével
- Június 4-én megemlékezés és koszorúzás a Trianoni békeparancs 90. évfordulójára az újszegedi trianoni emlékműnél
- Július 2-4. között részvétel a verőcei Csattogó völgyben megrendezésre kerülő Erdélyország az én hazám című Erdélyi magyarok világtalálkozóján

- Július 7-én az Erdélyi Kör tagsága találkozik a Szegedi Örmények Egyesületével
- Augusztus hónap során „csapatépítő” pörköltözés domaszéki tagtársunk tanuján
- Augusztus 20-án részvétel a nemzeti ünnepi megemlékezésen Ópusztaszeren.
- Szeptember 6-án megemlékezés Mihail Kálmán, a Székely Himnusz zeneszerzője halálának 88. évfordulóján, koszorúzás a sírhelyénél a szegedi belvárosi temetőben.
- Szeptember első felében Rendhagyó történelemórak a királyi Magyarország területén -KÁRPÁTALJA címmel 3-4 napos kirándulást szervezünk a tagság részére.
- Októberben kirándulás Aradra, koszorúzás az aradi emlékműnél
- Október 23-án részvétel az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére rendezett ünnepen
- November 3-án összejövetel, ismertető az Erdélyből elszármazott orvosok és utódok felkutatásának eredményéről.
- Decemberben a Karácsonyi Ünnepek alkalmából ünnepi műsor, gyermekek megajándékozása.

(A programból a szerk. válogatott.)

Sopron

A soproni Erdélyi Kör minden évben hagyományosan részt vesz a március 15-i vároosi Központi ünnepélyen és koszorúzáson. Ugyancsak március hónapban került sor **Dévai György** „Erdélyi fotók és grafikák” című gyűjteményének rendhagyó bemutatására. Ez alkalommal Bella Cecília erdélyi népi hagyományokról szóló díjnyertes filmjét is levetítettük a tárlatlátogatóknak.

Március 30-án az 1944-ben mártírhalt erdélyi diákok emléktáblájánál koszorúztunk. Ez is egy hagyományos esemény az Soproni Erdélyi Kör életében.

Áprilisban **Kerekes Árpád** Maroknyi székely Bukovinából címmel beszélt a bukovinai székelyek hányatott sorsáról.

Májusban **Boér Ferenc** Én, József Attila itt vagyok! c. pódiumestjére hívtuk össze a kör tagjait és a város versszerető közönségét. Ugyancsak májusban került sor **Viktor Anghius-Locker** Szatmárné-

metiből származó és jelenleg Németszámban élő grafikus és festőművész Memmó c. kiállítására.

Június elején **Nagy Szabolcs** történész és levéltáros A Székely Hadosztály c. előadására küldünk ki meghívókat.

Június 4-én, már évek óta az Erdélyi Kör a Város vezetőségével együtt megemlékezést szervez. A gyászos Trianoni békeszerződés aláírásának 90. évfordulója alkalmából a barátság parkban lévő Trianoni emlékműnél hívjuk össze az emlékezni vágyókat egy közös főhajtásra. Erre az alkalomra az emlékmű is megújul. Sor kerül a Mikóújfaluból hozatott és kőből faragott emlékmű felavatására. Beszédet mondanak: **Dr. Fodor Tamás** – Sopron Megyei Jogú Város polgármestere, **Váry O. Péter** – a „Háromszék” c. napilap szerkesztője. Az emlékművet **Sarkady J. Antal** iparművész és **Sz. Egyed Emma** szobrász készítette, a követ hozzá Rozin Sándor mikóújfalusi vállalkozó adományozta.

Június hónap közepén Sarkady J. Antal iparművész és a művészcsalád kiállítása nyílik meg az Erdélyi Házban,

Júniusban **Sarkady Sándor** soproni költő estjére gyűlünk össze. A hónap eseményesorát fotókiállítás zárja.

Dr. Úry Előd elnök

Székely Autonómia

Konferencia Budapest

A Civil Összefogás Fórum (CÖF) – melynek alapító tagja az EKOSZ is – szervezésében Székely Autonómia Konferencia megrendezésére került sor Budapesten a Postamúzeum Auditóriumában 2010. február 20-án. A Konferencián az EKOSZ részéről **dr. Szekeres Sándor** alelnök vett részt, a CÖF vezető személyiségei közül pedig többek között **Csizmadia László** és **Bencze Izabella**. Mintegy 20 civil szervezet, az egykori Határon Túli Magyarok Hivatalának szakemberei és számos érdeklődő nagy figyelemmel hallgatta Izsák Balázs előadását.

A Székely Nemzeti Tanács elnöke előadásában kifejtette, hogy Európában számos országban különböző szintű területi autonómiák jöttek létre az olaszországi Dél-Tiroltól kezdve a spanyolországi Katalóniáig. Szinte az összes autonóm területre az a jellemző, hogy jóval nagyobb a



Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldallal)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: Orbán László

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál, 7100 Szekszárd, Otthon u. 2., tel./fax: (36)74/417-705

E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel az EKOSZ elnöke

ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Lugio-press Bt. • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

gazdasági fejlődés és az életszínvonal itt, mint az autonómián kívül létező területeken: A gazdasági fejlődésből nem csak a dél-tiroli németek vagy a katalánok húznak hasznot, hanem az autonóm területeken élő olaszok vagy spanyolok is.

Beszámoló a monori batyus bálról

A monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör 2010. március 6-án nagysikerű Batyus Bált tartott a Monori Művelődési Házban. A zsúfolásig megtelt teremben a bál megkezdése előtt **Poszpischil Péter, Hompoth Orsolya** és **Keszthelyi Zoltán** gyönyörű magyar versekkel köszöntötte a közönséget, akik Kosztolányi Dezső, Kányádi Sándor és Horváth István költeményeit hallgathatták meg. Ezt követően a gombai fiatalokból alakult Lármafa együttes moldvai magyar népdalokat adott elő. Az est fénypontja a Monori Strázsák Néptánc Együttes tagjainak a fellépése lett, akik erdélyi magyar táncokkal adták meg a báli hangulatot. A bál alatt a **Kiss János** által vezetett öttagú zenekar biztosította a jó hangulatot. Kellemes meglepetést okozott a József Attila Gimnáziumban tanuló fiatalok fellépése, akik a báli táncok szünetében a Kárpátia együttes dalaiból ízelítőt mutattak be.

Végezetül szeretnék e lap hasábjain is köszönetet mondani azoknak a monori vállalkozóknak és magánszemélyeknek, akik felajánlásaikkal érdekessé és feledhetlenné tették e tavaszi batyus bált, és szívünk teljes melegével köszönjük minden közreműködő áldozatos munkáját!

Dr. Szekeres Sándor

Az Izsáki Erdélyi Kör rendezvényeiről

2010. januárjában is azzal kezdtük az éves munkát, hogy decemberrel bezárólag meghatároztuk a havi rendezvényeink időpontját és helyét, miután a témák és előadók kiválasztása már késő ősszel megtörtént. Jóváhagytuk és adományokkal is támogattuk az EKOSZ választmányi ülésén elhatározott célokat.

Februárban igyekeztünk jóízű jókedvvel megalapozni az évet, mikor is egy „Széki est”-et szerveztünk, ahol **Széki Soós János** a falu életének, szokásainak bemutatásával, **Juhos Kiss Sándor** festményeivel, grafikaival, **Mesics György, Fekete Antal** (Puma) pedig Soós János társaságában hamisítatlan széki zenével igyekeztek egy kis magyar mezőséget varázsolni az Alföld homokjára. A város és a környék fiataljai éjfélre ropták a táncot.

Márciusban a test és lélek összefüggésében vettük nagyító alá az emberi élet egészségben tartásának egyszerű módjait, a hun-mongol hagyományos gyógyá-

szat bevált módszerei szerint. Mindebbe **Danima Damdindorj** doktornő vezette be a szép számú izsáki hallgatóságot.

Ahogy a késői tavasz elért minket, mi is mélyre eresztettük újra lelki gyökereinket **Mandics György** temesvári író segítségével, aki megjelenés előtt álló könyve kapcsán szólt nagy átéléssel „a székely-magyar rovásírás titkairól”, Tar Mihály, Fadusz János és sorsosai igazságáról.

Májusban egybevetettük a mese és valóság világát, bontogatva a gazdag magyar népmese-kincs jelképrendszerét: „Magyar mesemise az élet és halál vizéről” címmel, melynek avatott előadója **Győri-Nagy Sándor** tanár úr volt.

Mivel a trianoni évforduló jubileuma még sűrűbb szolgálatokat ró a hittel és hittel szólni tudókra, ezért május 30. vasárnapján emlékeztünk a református templomban ökumenikus öleléssel a szomorú és máig tanulságos gyásznapi, ahol kincses emlékbeszédet a „70-kedő” **Kocsis István** író mondott, Akit e helyről is a Fennvaló életét kegyelmébe ajánlunk.

Az IKEM a nyári szabadságok után, estebe hajló „családi nappal” igyekszik erősíteni az összetartozást. Mindenkit szeretettel várunk!

A beszámolót egybehordta Nagy Árpád elnök

A Salgótarjáni Erdély-Kör 2010. első félévi programjairól

Január: megemlékezés az 1944-es lavinaszerencsétlenség áldozatairól (a Radnai Havasokban 15 salgótarjáni levente vesztette életét a lavinaomlásban)

A magyar Ikarosz története – **Dr. Kúti István** előadása

A Duna Televízió felhívására gyűjtést szerveztünk a Kassai Thália Magyar Színház és a Nagydobronyi Református Líceum támogatására

Február: a „Hazatérés Napja” – Somoskőújfalun 1924. február 15-én visszakerült Magyarországhoz. Az ünnepségen az MVSZ vezetőjével koszorúztunk.

Vezetőségválasztó taggyűlés és emlékezés a kommunista diktatúra áldozataira.

Az új vezetőség tagjai: **Dr. Brumár Mihály, Mártonfi István, Dr. Sándor Ottó, Soproni Zoltánné és Valiskó Ferenc**, akit ismét a Kör vezetőjének választottak.

Március: **Schirilla György** hosszútávfutó „Változz meg szeretetből” c. könyvének bemutatója és előadása az egészséges életmódról.

Részvétel a március 15-i somoskői temetői ünnepségen, ahol Somoskői István 1848/49-es honvédszázados hamvai nyugszanak

„20 éve történt” – az 1990-es marosvásárhelyi vérengzésre és az azt követő budapesti tiltakozó tüntetésre emlékeztünk
Április: megemlékezés az 1460. évi Zagyvafői várostromról (Salgótarjánhoz tartozó település), ahol Mátyás király csapata győzött a csehek felett

Felhívás a választáson való aktív részvételre

Részt vettünk Zsögödi Nagy Imre festőművész kiállításán

Május: Mikszáth Kálmán munkásságáról, halálának 100. évfordulója alkalmából **Gréci Zsoltos Miklós** tagtársunk tartott előadást

Tájékoztatást adtam az EKOSZ közgyűléséről

Adománygyűjtés az „Ezeréves Határon” fekvő Rákóczi vár felújítására, a katonai emlékpark, Gyimesbükk és a gyimesfelsőlaki iskola támogatására

A Csiksomlyói búcsún a háborúban elesett magyar hősök emlékére kialakított emléktáblák, keresztek avató, megszentelő ünnepségén is részt vettünk (nemzetiszalagot és Salgótarján feliratú zászlócskákat helyeztünk el)

Június végén ünnepeljük meg Körünk megalakulásának 20. évfordulóját és már készülünk a 19. október 23-i Emlékfutás megszervezésére is.

Valiskó Ferenc elnök

Tisztelt dr. Kövesdy Pál főszerkesztő Úr!

Dékány István filmrendező vagyok, olyan, Trianon utáni áttelepültekről készítek elő egy dokumentumfilmet, akik Magyarországon évekig vagonokban laktak. Az azóta eltelt 90 év miatt szinte lehetetlen olyan személyeket találni, akik ezt a borzalmat személyesen is átélték. Ezért olyanokat keresek, kiknek családja részese volt ennek a szörnyű tortúrának, és akik legalább szájhagyomány útján értesültek a történetekről. Az külön szerencse (lenne), ha ezekből az időkben valami dokumentummal is rendelkeznenek (fotó, Certifikat de Repatriare = kiutasítási határozat, vagonlakó igazolás, lakáskiutalás, stb.). Kérem, levelemet tegyék közzé Áteltetve c. lapjukban és ismertessék más, élő erdélyi szervezetekkel, ill. olyanokkal, akikről feltételezhető, hogy tudnak a keresett személyekről.

Köszönettel

*Dékány István
dekanyli@t-online.hu*

Katarzis az éjben

A gondviselés útjai a gyarló emberi elme számára kifürkészhetetlenek. Véletlen-e, hogy Trianon gyalázatának 90. évfordulójára következett be a várva várt fordulat, a katarzis a lelkekben és a megvilágosodás az agyakban? Vagy inkább az enyészet útjára lökött nemzetben ennyi idő után törvényszerűen horgadt fel az élet szikrája, mintegy Adyt igazolva: „Az élet titokzatos okokból élni akar”!

A napi politika horizontjába feledkezők talán túlzónak találják a honi földindulásnak ebbe az irányba kiterjesztett értelmezését, ám tudnunk kell, hogy a nemzetnek, testi-lelki sebeinek saját emlékezete van, melyben a friss behatások a régieket rétegszerűen lefedik ugyan, de ha egyszer nyílnak a szelepek, akkor megkülönböztetés nélkül tör elő minden elfojtott bánat, megaláztatás, az igazság és az igazságtétel iránti igény, remény.

Persze az egyének, ill. a társadalmi csoportok különböző szintjein más és más forrhat a lélek bugyraiban. Az átlagos anyaországi magyarnak – szerencséjére – nemigen van fogalma arról a mélységes bánatról, ami a kisebbségi sorba vetett nemzetársait tudatosan vagy a tudattalanban egész életén végigkíséri. Jól jelzi ezt a lelki állapotot pl. a Kolozsváron született Szabó Dezső felkiáltása, melyben átokszerűen tör fel a szabadulás óhaja: „Ha lehetne menekülni! Ha elmehegnék messzi országok védelmébe, ahol tenger, régi szépségek és emberi emberek vannak! Hogy kivesszen inyemből a magyar levegő íze, hogy ne sajogjon a magyar föld.” (Bizony, hányszor csodáltuk irigykedve szerencsés nemzetek felhőtlen lelkű fiainak könnyed és derűs életszemléletét, kiknek öröm az élet és nem sajog a szülőföld, még kevésbé a másoktól elbitorolt haza!). De született

higgadt (?) számvetés is a ránk kimért helyzetről: „Népünk szemmel láthatóan nem tudja kifejezni szellemi képességeinek jelentékeny hányadát, és anyagi boldogulásában is gátolva van, mert állandó gátlásként nehezedik rá a tudat, hogy megcsonkítottat, rokkantat, amputáltat és kasztráltat csináltak belőle, és etnikai törzsének egyharmad részét merő hazudozások alapján olyan más népeknek dobták koncként oda, melyek semmi esetre sem különbek nálunk, és amelyeknek erre semmi jogcímük nem volt.” (Sulyok Dezső - Fáklyaláng, 1962. március 15.)

Az anyaországi magyart másként csönkítették meg - kiölték belőle a történelmi tudatot. Ezzel – mellel – megkímélték őt a fantomfájdalmaktól, viszonzásul beoltották büntudattal és a kicsiség szemléletével, a ma már jól ismert okból és módon, a jól ismert alakok, régebben és manapság egyaránt. A Magyarországra átkerült erdélyi emberben meg ott sajog egyidőben a fantomfájdalom és az itt őshonosok szemlélete fölötti felháborodás és kétségbeesés. Hiszen mi fájó élességgel láttuk: amikor egy fában lelassul az életnedv-keringés, akkor száradni kezdenek a gallyak szerte-szét. Mert hogyan is lehetne viruló az egyén, amikor a nemzeti közösség lelkiállapota történelmi mélypontra jutott, amikor megszűntünk a magunk urai lenni! És amikor a rombolás-romlás

egy kritikus ponton átlép, a hétköznapi élet elemi együttműködési normái is szétroncsolódnak. És lőn 2004. december 5., és nem értették az emberek, hogy valahol összefügg e dátummal a betevő falat és a munkalehetőségek fogyása, a szemkilövés és Szógi Lajos sorsa.

Aztán törvényszerűen következtek az ilyen-olyan megoldáskeresések, válaszok. Az egyik legkritikusabbat már Vajda János megfogalmazta (lám, nincs új a nap alatt): „Megtámadott nemzetiségünk kétségbeesett féltésében annyira belebújunk magyarságunk földalatti bástyáiba, cifra szűrünket úgy a fejünkre húzzuk, hogy az ember alig látszik a magyartól.” Bizony jól meggondolandó, milyen válaszokat adunk a kihívásokra, kiktől várunk megoldást a bajainkra, a velünk szemben elkövetett igazságtalanságokra. Nagyon megjártuk már egyszer úgy 70 évvel ezelőtt, amikor Trianon cifra palotáját egy bécsi hasonlóban láttuk feledtetni, végül mégis Párizs következett, ismét!

A lélek hihetetlen boldogsága, felszabadulása után az ismételt kárhozat, bele is rokkantunk alaposan. Ezért öngyilkos próbálkozok ezek, márpedig Kossuth apánk is megmondta: „Az eltiport nemzet újjászületik, de öngyilkos nemzetnek nincs feltámadás.” Legyen hát világos mindenki előtt: a gyűlölködés is egyfajta öngyilkosság, mert semmire nem jelent megoldást.

És jöttek a rendszerváltással az új remények, és négyévente jöttek az új megcsalattatások, mindennek előtt 20 évvel ezelőtt, amikor az olyannyira várt katarziszunkat ellopták, és sötétség lett a fe-



jekben és a lelkekben. Közben azért biztattuk magunkat, hogy a remény hal meg utoljára, ezért kerestük-kutattuk, mibe kapaszkodhatnánk. Arra is gondoltunk reménykedve, hogy, mint annyiszor a történelemben, talán éppen Erdély fog majd menedéket nyújtani a magyar szellemnek az elkövetkezendőkben, hiszen ilyen körülmények között igencsak felértékelődik az erdélyi magyarság belső szilárdsága. Ami - úgy tudtuk - minden pusztítás dacára létezik, egyszerűen azért, mert a nemzeti kohéziót a jól ismert okokból ott sokkal kevésbé kezdték ki. Aztán látni kellett, hogyan foszlik ott is a kohézió, hogyan árulja ott is magyar a magyart. És mindezek dacára: reménykedtünk abban, hogy a tisztaság és becsület egyszer végre megkapja a maga jussát. Miként ezt Seress Gábor, a Magyar Nemzet egykori, tragikus sorsú újságírója (28 éves korában öngyilkos lett) egyik írásában vallotta: „-**Lát-tad? -Láttam! -Mindent? -Igen. Bólintott. Megkönnyebbült, ta-lán nem egyedül viszi a terhet. -És van hozzá erő? A másik nem tért ki a kérdés elől. Vállat vont, lassan cigarettára gyújtott. -Nincs erőm – mondta –, csak arcom van, amelyre ráismerhet bárki, ha eljön az idő.**”

Nos, eljött az idő. Az emberek tiszta arcokat láttak, és megértették, hogy erő is lesz, ha mind odaállnak. Odaálltak, odaálltunk, és az eredmény egy kataritikus élmény volt április 25-én az éjben, amit azonnal és magától értetődően követett a május 26-i, 20 éve esedékes, lélekemelő döntés a leszakítottak magunkhoz öleléséről. Joggal érezzük hát, hogy végre a gödör aljára értünk, megindulhatunk felfele, vége az éjszakának. Ezek után gondolni sem akarunk arra, hogy a tiszta arcot a mindenkori szerencselovagok és haszonlesők bemocskolhatják, hiszen az arc tulajdonosának már vannak ilyen tapasztalatai, és bármi hasonló rettenetes következményekkel járna.

A katarzis kiemelt része volt az a pillanat, amikor Orbán Viktor valódi forradalmat jelentett be. Hiszen ezt vártuk! Emlékezzünk: „**Csak hogy mi most többet várunk, mint egyszerű kormányváltást, mást, mint rendszerváltást: paradigmaváltást, szemléletváltást akarunk, ami nélkül ismét hamvába fog halni ez az újabb nekirugaszkodás is**” – írtuk lapunkban 3 hónappal előbb. De hiszen barátaim, mi mást jelent ez, mint forradalmat?! Lelki forradalmat, melynek nyomán a széthúzást, a materiális, állati ösztönöket, az általános „liberális” értéktelenséget az egység és a tisztaság, a tiszta arc váltja fel! Olyan új igazodási pontokat, olyan új keretek kialakítását jelenti, melyek között végre elhárulnak az akadályok a nemzeti egység megvalósulása elől, amikor a nemzeti egység lesz a meghatározója mindenféle gazdasági és politikai cselekvésnek. És ezzel vége szakadhat a magyar társadalom atomizáltságának, a magyar nemzet szétszakítottságának is.

De. Az emelkedett hangulatban, a megváltás érzésétől áthatva vegyünk erőt magunkon, és ne engedjük elhomályosulni tisztánlátásunkat. Tudnunk kell ugyanis, hogy nem minden szavazót vezéreltek nemes érzések a döntésében, hogy változatlanul itt van a megvezetettek millión felüli hazugsághívő tábora, ezért az újjáépítést iszonyúan mélyről kell kezdeni. Hogy iszonyú bel-koloncok béklyózzák lábainkat és húznak lefele, és iszonyú kül-koloncok igyekeznek megszabni továbbra is nemzetpolitikánk lehetőségeit, irányait.

Mindemellett az első, legnehezebb lépést megtettük, a nemzet kátyúba ragadt szekere megmozdult, az útirányt is ismerjük, és sokan vagyunk, nagyon sokan, akik boldogan toljuk majd e szekeret. Az úti célt pedig úgy hívják: Trianon meghaladása, a magyarság új életre ébredése. Hiszen az élet titokzatos okokból élni akar!

És a csillagok egy áprilisi éjjelen beözönlöttek Csaba népének ablakán.

K.P.

(Fenti írást az EKOSZ 2010. május 8-9-i közgyűlése egyhangúlag elfogadta és magáénak nyilvánította.)

Lelki fegyverletétel nem volt

Trianon veszteségeinek ajánlom

1920-ban lelki fegyverletétel nem volt Párizs Környékén, sem az 1940-es év Párizsában, ha lett volna, Akkor Csonka Franciaországról beszélhetnénk!

*Árnyalt, drága nyelvünkön folyton gyötrődünk,
Meg sem akarják hallani, érteni a körülakók!
Szabaduljunk meg az alkalmatlan és gonosz
Emberektől, mert nem mindenkié a hit.
A hit remélt dolgoknak valósága, és
Nem látott dolgokról való meggyőződés.
Meg van írva: az igaz ember hitből él.
Kálvin szerint: van eleve elrendelés.
Szakadjunk ki a gonosz szorításából,
Mert lelki fegyverletétel nem volt!
Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk,
Bizonyára senki, senki nincs –
Mondta Bethlen Gábor erdélyi
Fejedelmünk, az ellenség
körkörös szorításában!*

*Lelki fegyverletétel nem volt
Transzylvániában, Hungáriában!
A Párizs környéki békediktátumok
Tartópillérei jócskán roskadoznak,
Miért lennének örök érvényűek?
A ránk zúdított aljas hazugságok,
Szétvert, szétpergett rozsda-porok.*

*Magyarságunkért szenvedtük kilencven esztendőt,
Miközben nem mi, hanem mások vétkeztek ellenünk!
Mi szépreményeink élve eltemetjük, s lassan elfogyunk!
De lelki fegyverletétel nem volt, nem lehet soha!
Öltsük magunkra az Isten minden fegyverét,
Vegyük fel az igazság mellvértjét,
Derekunkra az igazlelkűség-övét.
Vegyük fel a hitnek erős pajzsát,
Vegyük fel az üdvösség sisakját.
Jézus fehér lovon jön, vérrel hintett ruhába van öltözve
(János jelenéseiben), mennyei seregek követik őt, fehér
Lovakon, fehér és tiszta gyolcsban. Jézus szájában
Kétélű kard: Isten szava, Isten ígéje amivel első
Küldetésekor legyőzte a Sátánt a pusztában!
Vonulnak a testi és lelki: szent győzelemre.
Vonul Álmos s Árpád népe, szintén fehér
Lovakon, az Alföldön át a bércekre!
A Kárpátok koszorúját angyalok tartják!
Adja az Isten, hogy felkészülve fogadhassuk.
Fejet hajtunk minden meghalt s minden élő magyar előtt,
Talpig hűségben, lelki fegyverzetben más népek előtt!
Jézus vasvesszővel fog uralkodni minden nép fölött!
Le a kicsinyhitűséggel, fel a győzelemre!
Ahol az Úr Lelke, ott a szabadság,
Ott fakad az Örök Élet Vize,
Ott a világ-megváltás,
A magyar feltámadás.*

2010. június 4-e előtt, Budapest

Juhos-Kiss János

Két lábbal a Kárpát-medence földjén

VISSZATÉRŐ GONDOLATOK TRIANONRÓL, EGY TALÁN UTOLSÓ ESÉLYT NYÚJTÓ PILLANATBAN

Amikor a 90 éves szomorú évforduló előtti hónapokban ismét leültem, hogy újragondoljam és aktuális formában rögzítsem gondolataimat, melyeket - meggyőződésem szerint – nagyon sokan száz és ezer formában már átgondoltak, újra csak azt kérdeztem magamtól, hogy gyászbeszéd írására készülök-e? Aztán megint arra gondoltam, hogy gyászolni igazán csak természetes helyzetekben lehet. A halál az élet része, a gyász az ezzel járó fájdalom feldolgozása, vagyis egy normális és szükséges, létünk menetébe beágyazódott folyamat. Általa is többek leszünk, ekkor épül igazán tudatosan belénk mindaz a tapasztalat, amit az eltávozott reánk hagy. Főleg a lelkiek, de egyebek is. Ekkor próbálunk felemelkedni a vigasztaló Atyához és lessük üzenetét. Vagyis mindaz, ami akár a letragikusabb halállal kapcsolatos, tehát a gyász is: az étellel, a léttel járó természetes dolog, vagy, ahogy mondják: a feldolgozás, a nagy szintézis.

E gondolatok fényében Trianonra emlékezni mégsem egészen gyász-szertartás, Trianon emléknapja nem gyásznapi, bár a fekete lobogót illendő lenne mindenhol kitűzni. Trianon ugyanis számunkra egy történelmi képtelenségnek tűnő és soha el nem fogadható tragédia. Nem természetes halál, s több mint váratlan baleset. Saját szubjektív ítéletünk szerint nem illeszkedik be természetes módon a történelmi létünk folyamatába. Alattomos gyilkossági kísérlet, egy ország hátában tudatosan otthagytott kés. És ma már az ujjlenyomatok is egyre ismertebbek.

Ezzel talán már meg is adtam a válasz egy részét azoknak, akik a Trianon téma hallatán sebek nyalogatását, siránkozást, a megváltoztathatatlan balga felemlegetését, a szomszédok felesleges irritálását vagy sok más, már-már sablonos ellenérvet vágnak az arcunkba, s még legjobbaink közt is van olyan, aki arra biztat, hogy nézzünk előre, ne merüljünk el a múltba.

De Trianon számunkra mégiscsak tény, s bár nekünk úgy tűnik, hogy soha meg nem magyarázható, azóta is a magyar élet olyan csomópontja, ahova ok-okozati alapon minden visszavezethető, s ami ok-okozati alapon minden előtte történt eseménnyel is összefügg. Trianon tanulság. Trianon egyaránt lehet a pusztulás kockázata, vagy a megmaradás tapasztalata. Természetes életösztönünk, melyet a legkülönbözőbb ellenérdekelt erők tüzzel-vassal pusztítanának, azt kívánná, hogy e kettő közül az utóbbira figyeljünk. Ez lenne az említett válasz második és talán fontosabbik része.

Trianon tanulság. Trianon egyaránt lehet a pusztulás kockázata, vagy a megmaradás tapasztalata. Természetes életösztönünk, melyet a legkülönbözőbb ellenérdekelt erők tüzzel-vassal pusztítanának, azt kívánná, hogy e kettő közül az utóbbira figyeljünk

Vagyis Trianon nem egy természetes haláleset vég nélküli siratása, hanem egy természetellenes, megfontoltan aljas gyilkosság miatti fájdalom, melynek eredményében igenis gyakorlatiasnak és önvédelmünket szolgálónak kell lennie, éppen az elemzésében rejlő fontos felismerések és tapasztalatok által. Mi ugyanis folyamatosan és még igen sokáig Trianon el nem ismert, fel nem ismert, sőt felismerni tilos csapdájában vagyunk.

Egy rövid összegző elmélkedés nem helyettesítheti a könyvtári irodalmat, s ez a könyvtári irodalom sem volt képes még feldolgozni a tragédiát teljes mélységében. Kísérletek vannak és vélemények, de most talán nem is ez a pillanatnyilag fontos, hanem az, hogy arról az előbb felvetett

alapállásbéli, szemléleti kérdésről beszéljünk, s annak dolgában hozzunk döntést, hogy kell-e emlegetni Trianont vagy sem. Vagyis: van-e gyakorlati, a megmaradásunkat szolgáló értelme az emlékezésnek?

Nos, én meggyőződéssel állítom, hogy igen.

Ugyanis jól felismerhető az a tény, hogy minden bajunk, keservünk, amely azóta is felhalmozódott, amely jelenleg is pusztít, amely a jövőben is fenyeget, oda vagy oda is visszavezethető, s természetesen azokhoz az okokhoz is, amelyek Trianon tragédiájába torkolltak. Teljes képtelenségnek tartom azt, hogy egy ilyen drágán megfizetett tapasztalat, melynek párja alig van a történelemben, feledésbe menjen, s ne szolgálja új hibák megelőzésének lehetőségét. Ilyet egészséges gondolkodás nem tanácsolhat, legfeljebb átgondolatlanság, gyávaság vagy ellenségesség. Az átgondolatlanság lehet akár a sok zavaros eszme és igyekezet félrevezető erejét tükröző téves ítéletalkotás is. A gyávaság is előfordulhat, mert bizony tudjuk, hogy kényelmes álláspont a hallgatás, az annyit hallatott hamis tanács elfogadása, mint például az, hogy a szomszédok érzékenységét ne sértsd. De a saját tudatunk gyengülését óhajtó külső ellenséges igény is él, a belsőről nem is beszélve. Erre magam is tudok fájó példával emlékezni, hiszen amikor igen jeles körben tartottam egy előadást e témáról, a nyomdai megjelentetést ahhoz kötötték volna, hogy „depolitizáljam” azt. Minden épeszű ember tudja, hogy ez lehetetlen. S mégis az ijedt nagydémű közönség 95 százaléka lehajtott fejjel surrant ki mellett az előadóteremből. Éreztem, hogy félnek valamitől, valakitől(?), saját belső szellemi kísérteteiktől, attól, amit beljük neveltek, s amiatt vagy annak hiányában, amit nem neveltek belé-

jük. Mindez nemrég történt. 2008 őszét írtuk akkor. Milyen érdekesen változnak az idők: pár hónappal ezelőtt bocsánatot kértek a hangadók, s próbálták a felelősséget másra hárítani. Mellesleg e jobb sorsra érdemes szellemi körben kaptam nagyhirű kollégától Fideszes-bérenc besorolást 2004. december 5. pusztá felemlítése miatt.

De térjünk vissza szorosabban vett témánkhoz.

Trianon előzményeit történelmi kronológiába szedegetik, s egyre gyűl az anyag, melyben ott található a bölcs, önkritikus, de nem önpusztító, önostorozó, hanem elemző szemlélet. Valóban voltak botlásaink, voltak hibáink, de ezek nem lehetnek egyedüli magyarázatai annak, ami történt, hacsak vissza nem megyünk a naív kérdésig, hogy Árpád apánk miért éppen ide vezérelte népét. Persze itt is vannak hisztérikus, de inkább a rombolás szándékával kitalált elméletek, melyek a tudományosságtól éppen úgy távol állnak, mint a jövőbe tekintő, tanulságot kereső bölcs szemléldéstől. És hány meg hány spekuláció, el odáig, hogy Trianon valóságos áldás volt, mert megvédett attól, hogy a szomszédos népek még több központi területet szűljenek be, egészen Budapestig. Érdemes ezen is elgondolkodni, hiszen veszélyes részigazság van benne, és akár uniós gond is lehet belőle. Azt hiszem, valamennyien látjuk keleti határaink mentén a román nyelvű feliratokat: casa de vanzare (eladó ház).

De Trianont a belső történések, beleértve a hibákat is, egymagukban nem magyarázzák. A külső okok elemzése pedig még nem ért el a valódi gyökerekhez, csak közelíti azokat. Még ma is közhiedelem, hogy hát persze a szemét franciák, meg Clemenceau, aki magyar menyét utálta. Arra is emlékszünk, hogy Mária királyné luxus-prostituáltakat vitt Párizsba. Azt is olvastuk ugyanakkor, hogy a megboldogult Ion Lancranjan ezzel minket vádolt, s szerinte ezen is múltott a románok által a Tiszáig remélt határ hátrább vonása. Aztán meg, hogy hajózhatónak mondták a határ menti patakokat, körvasutakra volt szükségük, mondván, hogy ezek segítségével vihetnek csapatokat a vörös Oroszország ellen, stb. Jaj, de jó lett volna, ha csak ennyiről van szó, s nem sokkal összetettebb és távolabbi meg távolabbi érdekek sokaságáról, a már akkor éledező globalizáció törvéteiről és hálójáról, melyeknek eredményei nemrég érték be nemcsak nálunk, de európai, sőt azt meghaladó viszonylatban is. Mert bár a részletek még kutatásra szorulnak, de egyre jobban látható, hogy a hagyományos társadalmak összeroppantása volt a cél. A hagyományos társadalmak, a hagyományokat őrző társadalmak pedig a nagy paraszti társadalmak voltak, a polgárosodásban elakadtabbak, elsősorban Oroszország, s utána a Monarchia, meg néhány szomszédja. Oroszországnak jutott a Trockij és Lenin által oda beoltott Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak nevezett mindent pusztító vírus, a Monarchiának Trianon, s utóbb Jalta ajándékai. A várt eredmény megszületett. Ma már ezek a társadalmak eltűntek. A hagyományörző parasztságnak még a farmerre változott maradékát is irtják ahogy tudják, még az agrárproletár is csak átmeneti állapot volt. Nem kell, csak a lebutított és nemzeti tudatát veszített egyénekből álló tömeg. Nem kell a család, a kisközösség, az állam, a nemzet, s persze a hit sem. Mert ezek akadályai a bővít olcsón termelő és azt egyben fogyasztó tömegnek, amelyik dolgozik, majd idejében meghal. Nem kíván sok pénzt egészségére és soha fel nem ébred testi és szellemi kábulatából, sőt igényli azt. Ezen az emberi táptalajon vagy humuszon, ahogy én mondanám „humus sapiens” tenyészik a globalizációs elit, a kevesek, a kiválasztottak. Ők nem gondolkodnak el semmin. A nyereségvágy mindent áthat. Saját utódainak jövője sem tét. Éppen most éljük át a bizonyító időszakot. Az államot leépíteni akaró neoliberalizmus világszödjét az államok segítségével oldotta meg, a tömegek kárára és bizony önként, józan érvekre hallgatva ma sem hajlandó módosítani elképzeléseit. Néhány optimistább szakember hangja

néha hoz némi optimista felhangot is, ők látnak szándékot valami finom irányításbeli áttervezésre, de ez még kevés az üdvösséghez.

Számukra most is úgy néz ki, hogy a cél érdekében minden megengedhető, miközben új társadalmi rendszerré vált találmányuk, a globalizáció vakon rohan saját vesztébe, ami nem is volna rossz, csak hogy az emberiség, történetében először, olyan eszközökkel él, melyek az egész föld pusztulását okozhatják. Vagyis a globalizáció önmagát falja fel, de fordított szándékú vagy inkább elborult elméjű Dugonics Titusz módjára minket is magával ránt. Nincs idő és lehetőség most pénzügyi rendszerek összeomlását követő katasztrófáról, észak-dél, esetleg víz-világháborúról vagy a multikulturalizmus erőltetése miatt kitörő kultúrák közti háborúkról, környezetszennyezésről vagy az ennél is veszedelmesebb erkölcsi hanyatlásról beszélni, és aztán elmerülni a legszörnyűbb témában, a neoliberalizmus alaposabb elemzésében. De abban a történelmi pillanatban, melyben most élünk, nem szabad elfelejteni néhány politikusi szót arról, hogy legalább nálunk – új áldott hungarikumként – sikerült valóban demokratikus eszközökkel forradalmat csinálni és e hanyatlást felismerve megkísérelni a szinte lehetetlent, türelmes munkával és egységgel haladni a nagy áramlat ellenében – annak gyengébb sodrású oldalvizein – vagy mondhatnám úgy is, hogy ellenszélben kajakolni, jó vitorlások módjára.

Trianon ennek a világpusztító folyamatnak volt egyik kezdeti állomása, hibáinkat kihasználva, a felelősséget ravaszul reánk hárítva, az emberiség és saját magunk hiszékenységét is bekalkulálva. A bonyolító hierarchiájának csak legalsó bábjai voltak a Clemenceauk, Lloyd Georgeok és Wilsonok. Még az őket feltehetően mozgató Masaryk is kapta valahonnan a parancsot. Hogy élt a lehetőséggel saját országa vélt érdekében is, azon ne csodálkozzunk.

A játszma végső kárvallottjai az akkori vesztesek és nyertesek együtt, a végeredmény dolgában talán egyaránt is. Mert ebben nemcsak a vesztes állandóan szivárgó vére, központi idegrendszerének megbomlott működése, levágott végtagjainak fantomfájdalma van benne, de a nyertesek túlnyerési, orgazda- és a váratlan kincs féltésével járó neurotikus reakciói és szorongásai is. És persze ott horgad vesztes és nyertes felett egyaránt a neoliberális elvek vezette globalizáció összeomlásával járó közös nagy kockázat említett veszedelme is.

Természetesen ezernyi részletről lehet vitázni, elmélkedni és feltenni a „mi lett volna ha” felesleges kérdéseit. A máig ünnevelt Károlyi Mihály, a Tanácsköztársaság és a népbiztosok nélkül másként zajlott volna sok minden, a hadsereg leszerelése és a mégiscsak kialakult ellenállás megtörése nélkül más lett volna a térkép, és sorolhatnánk. De mindez a lényegre nem érinti. Évszázadokra szóló rákfenét bocsátottak a térségre, s ezzel Európára is, mely hasonló módon globalizációs érdekeket szolgáló falánkságával most a kis gömböc mesebeli szerepét játssza el és szenved meg. A balkán borzalmi, a Romániát eddig még elkerülő, minden más haszonélvezőt máris széthullásra ítélt etnikai feszültségek sokatmondó bizonyítékok erre.

De mi a helyzet ma a Trianon következményeit nyögő és a globalizációt kiszolgáló erők hatalma alatt nyögő magyarsággal? Mire számíthatunk? Mit tehetünk? Hiszen nincs kizárva, hogy a közvetlenül Trianont követő időknél is súlyosabb helyzetbe hoztak minket, és talán nem véletlenül éppen akkor, amikor már a nemzet immunrendszerét a nullával tették egyenlővé.

Trianon után volt Bethlen-i konszolidáció, és bár keservesen, de az ország olyan fejlődést mutatott fel, mely meghaladta a kincseit elorzó szomszédokét. Ma az ezt biztosító erő és tudat nem létezik. A szorgos neoliberalizmus elvégezte azt a munkát, mely a magyarságot mint emberanyagot humusszá komposztálta. Van még lelki és szellemi szigeteink, de a tömeg már nem hasonlítható ahhoz a régihez. Ezt bizonyította december 5. egész törté-

nete. Vagyis az újraépítkezést valahol sokkal mélyebben kell elkezdni. Amennyiben ez nem sikerül, akkor olyan változásokra készülhetünk fel, melyek a megmaradást kérdőjelezzik meg.

Azok az erők és hatalmak, amelyek nemcsak globál-homogenizációkban, de eltűnésünkben is érdekelték, most a globalizáció és Trianon meg Jalta eredményeit kihasználva és „továbbfejlesztve” készülődnek. Két évvel ezelőtt írtam le, hogy: „Nekünk csak akkor lehetne esélyünk, ha mindenekelőtt kitermelünk egy olyan politikai erőt, amely anélkül, hogy szembemenne a globalizációs fallal, képes minket az említett oldalvizeken a remélt jövőbe el- és átvezetni, és ha képesek leszünk ezt az erőt hatalomra is juttatni. A nagy munka csak ezt követően képzelhető el. A nemzetet kell restaurálni. S ebben a munkában nem az anyagi, a gazdasági lemaradás a legveszélyesebb, hanem az erkölcsi, a tudati torzulás, melynek alanyai és elszenvedői vagyunk.”

Ezért most, ebben a kegyelmi pillanatban mégis úgy érzem, hogy az egyre jobban elfelejtett Úristen a most bekövetkezett változásokkal is felkínál még egy utolsó lehetőséget arra, hogy bebizonyítsuk, nem halt ki belőlünk az a hihetetlen rövid reakcióidővel fellobbanni képes hit, egységigény, türelmes áldozatvállalás és építkezési virtus. Hiszen Muhi után, 150 török év és Habsburg ellenszél ellenére, Trianont sebekből lábadozva vagy a Rákosi korszak közepette is képesek voltunk ezen tulajdonságok egyikére-másikára. Csak éppen a neoliberális mótely akadályozott meg benne, éppen akkor, amikor azt hittük, legnagyobb az esély. Most valamennyi rejtett-sejtett jó tulajdonságunkat kellene felmutatnunk. Együtt és EGYÜTT és egyszerre. És pillanatnyilag mindkőzt a legkérdőjelebb talán a türelem.

A komposztálódott nemzetnek a szó szoros értelmében saját humuszából kell újjászületnie. Azt kell elérnie, hogy ezen a csodálatos táptalajon ne mások tenyészzenek, hanem egy új magyarság és egy, azt vezetni képes új magyar lelki-szellemi elit. Egy olyan, amelynek egyetlen ismertetőjele a tudás és a becsület mellett a nemzet szolgálata.

A történelemben semmi sem lehetetlen. Sikerülhet.

Trianon szó szoros értelmében vett revíziója már nem elképzelhető, de a Kárpát-medence magyarságának számbeli és minőségi gyarapodása annál inkább, s akkor visszatér hajdani, sokat emlegetett vonzereje, spontán asszimilációs vagy reasszimilációs képessége is. Vigyázat, nem veszedelmes elméleteket akarok hirdetni, csak visszatekintek a történelembé. Számbeli fogyatkozásaink kiegyenlítését sokban segítette az a beolvadási hajlam, melyet ez a vonzerő ébresztett a velünk élő nemzetiségekben. Ezt erőszakolni soha többé nem szabad, nem is tettük, csupán halvány kísérleteink voltak a XIX-XX. század fordulóján, s arra is ráfizettünk. Ahol viszont magától jelentkezik, ott megakadályozni sem kell. Egyre inkább elfogadják világszerte azt, hogy az egyén nemzetiségét maga vállalja, és ez annak a kultúrának és nyelvnek a felvállalását jelenti, amelyik számára a legelfogadhatóbb. Arra még van esély, hogy a magyar a Kárpát-medence meghatározó nemzete legyen. Erre a múltja s az annak során felhalmozott mér-

SZIT. SÍRÓ KERESZT

Két ország közt állok
útszéli kereszt,
elhullott rólam
bádogeresz,
lecsorog arcomon
esőcsepp könny,
nincsen gyorslepedő
a köldökömön.
Vackorfák állottak
valaha itt,
vándor térdepelt
ha útja erre vitt,
kalapja levéve
az ócska avitt,
lelkében élő volt
még az a hit,
mely összefogta
a hét határt,
megállított itt
gyalogost, batárt.
Aztán elfogyott
mint kulacsból bor,
már nem állott meg itt
senki kóbor,
s húztak a fák közé
szögesdrót határt,
tilalomfa várt itt
gyalogost s batárt.

Abbázia, 2010. április 14.

hetetlenül sok értéke nem csupán feljogosítja, de kötelezi is, amiben már benne is foglaltatik, hogy soha sem mások ellenében. Lehet velük, lehet értük, de soha sem ellenük. De úgy is folytathatnám, hogy csak együtt, egymásra figyelve, netán egymásra vigyázva. Mert komoly figyelmeztetések szerint is nagy demográfiai bajban vagyunk mindahányan.

Amikor Trianonról elmélkedünk, elengedhetetlen Makkai intelmének felidézése a magunk revíziójáról, az önkritikus nemzeti önismeret, a hibáink tanulságaiból eredő sok tapasztalat felhasználása.

Ha tehát gyásznapot tartunk, mégsem elképzelhetetlen, hogy akár az egyén vagy a család, a kisközösség és a nemzet is épüljön belőle, saját humuszán tenyészve munkálkodjon felvirágzásán, fájdalomainak feldolgozásával készüljön a jövőre, vagyis (és mégis) egészséges gyászreakciójával a megmaradást szolgálva.

Nem siránkoznunk kell tehát, hanem tanulunk, erőt merítenünk, példákat keresnünk és municiót eljövendő kis csatákhoz, napi vitákhoz, nagy küzdelmekhez, hosszas munkálkodásokhoz, a jövő türelmes és áldozatos felépítéséhez.

Súly alatt a pálma! És utána azonnal a magyar minőség Németh László-i imperatívusza. Az ősi hibák s az új kísértések felismerése, a felettük megvívni szükséges győztes harc magunkkal és persze szervezett és szervezetlen ellenfeleinkkel még előttünk áll.

Minden feladat végrehajtásának fő és együttes céljaként kell lebegnie előttünk a demográfiai veszedelem leküzdésének. A többször emlegetett türelmes áldozatvállalás a jövő generációk biztosítását szolgálja, s ebben természetesen benne van saját egyéni érdekünk is, a gondtalan s elégedetten visszapillantani képes öregség. Trianon egyetlen igazi ellenszere, a legbékésebb és legbiztosabb revízió a magyarság számbeli fogyásának gyökeres

megfordítása volna, Kárpát-medencei jelenlétének számbeli fölényt is mutató hangsúlyosítása. Ez ellen senkinek sem lehetne szava, de ezt remélni nagyon nehéz akkor, amikor éppen a globalizáció tesz meg mindent ez ellen, s amikor a tömeg tudatilag oly mélyre süllyedt, a politikai szándék pedig oly sokáig éppen ellenkező irányba hatott, amikor a nemzet érdekeit tagadó erők a humán reprodukcióban ellenérdekeltek, annak ösztönét kioltó társadalmat próbáltak reánk erőszakolni.

Igen, ez volt minálunk, de sehol nincs megírva, hogy ennek így is kell maradnia.

Ezért kell most erő, türelmes reménység, küzdőképesség, munkakedv, s a legfelső segítségbe vetett töretlen hit. Mert nekünk is van feladatunk ezen a tájon – magunkért és másokért egyaránt –, és ennek minden tehetségünkkel meg kell felelnünk.

Egyben pedig ezek azok a Trianon legyőzhetetlennek hitt csapdáját felnyitni képes célok és elvárások is, melyek mentén csálhatatlanul fogjuk tudni lemérni választott vezetőink teljesítményét.

Leányfalu, 2008-2010. április 26.

Szász István Tas

A magyar nemzet a szerves fejlődés útján

Az elmúlt húsz évben bizonyára voltak már parlamenti határozatok, törvények, amelyek kihatottak a magyar nemzet történetére, de egy biztos: az Országgyűlés döntése, amely lehetővé tette a magyar állampolgárság könnyített felvételét a határon túli magyarok számára, legalább négy irányban lesz kihatással a nemzet egészének szerves fejlődésére.

A trianoni trauma meghaladása

A trianoni trauma mindeddig gyógyíthatatlannak látszott. Nem kínálkozott demokratikus út, amely elvezethetett volna a feloldáshoz, s ezért lidércnyomásként ülte meg a magyar lelkeket. Kis ezer érzelmi szállal kötődünk hozzá, s nem tudtunk tőle szabadulni, akkor sem, ha mélyen hallgattunk róla.

Tudjuk, a „mindent vissza” nem reális várakozás, s az egyre inkább az önmarcangoló semmittevés felé viszi a nemzetet. A hangoskodó „mit nekem, én nem törődöm vele” viszonyulás – ha olyan emberről van szó, aki magyarnak vallja magát – hiteltelen megnyilvánulás. Mint ahogy hiteltelenné válik az is, aki mondja.

Nos, ez a helyzet megváltozott. Az Országgyűlés a „kettős állampolgárságra” vonatkozó döntésével jogilag is megnyitotta az utat a Kárpát-medencében élő magyar közösségek határmódosítás nélküli politikai integrációja előtt.

Öröm ez, s nagy megnyugvás mindazok számára, akik hittek abban, hogy Magyarország csak a kisebbségi közösségeivel együtt foglalhatja el helyét a nemzetek Európájában.

Másodszor, a határokon átnyúló közjogi kapocs, a lehetőség, hogy magyar állampolgár lehetek anélkül, hogy át kellene költözni Magyarországra, nemcsak nekem öröm és biztatás. Jelzés ez arra is, hogy a határon túli magyar közösségek felelősséggel, de szabadabban határozhatják meg azokat a társadalmi-közjogi és politikai formákat, amelyek kiépítésével, különleges, Trianonban meghatározott entitásként lehetnek részei a magyar nemzetnek, s amennyiben erre van fogadókészség, autentikus, öntudatos kisebbségként csatlakozhatnak az Európához igazodó többségi társadalom gazdasági kulturális és egyéb erőfeszítéseire.

A kettős, nemzeti és a másik oldalon a társadalmi kötődéshez van szükség a tényleges politikai autonómiára. Legyen az jól definiált területi, vagy már pontosan meghatározott, területi elhatárolást nem követelő magyar (perszonális) autonómia.

Megtört a kisantanti szellemiség varázsa

Harmadszor, s ez már a jövő, reméljük a közeljövő, az Országgyűlés bátor és egyben felelősségteljes döntése áttörte a politikai hangfalat. Megdöntötte azt az eddig sérthetetlennek tartott Trianonnal összefüggő dogmát, hogy óvatosan, nehogy felkeltsük a kisantant oroszslánt, mert annak jó vége nem lehet.

Az Országgyűlés magyar állampolgárság könnyített felvételéről szóló döntése, figyelemmel a szlovákiai reagálásokra, egyben azt is bizonyítja, hogy a magyar diplomáciában korszakváltásra került sor. A változás lényege, hogy a Trianoni diktátum tényeit figyelembe véve, a nemzet egysége olyan jog, amelyet a kisantanti szellemiség nem veszélyeztethet. Az új diplomáciai eszköztár nem a sötét 20-ik századi félelmekre, a trianoni traumára épít, hanem azokra a lehetőségekre, amelyek lehetővé teszik a nemzet megcsonkításával járó trauma meghaladását. Eljött az idő, amikor kimondhatjuk: a trianoni diktátum igazságtalanságát a nemzet politikai integrációját a szomszédos országoknak egyszerűen tudomásul kell venni. Ez a „kényelmetlenség” az ára a Trianoni diktátum nyomán alaptalanul megszerzett területeknek.

Következik az autonómiaigény nemzetközi megjelenítése

Negyedszer, a Kárpát-medencében élő magyar közösségek határmódosítás nélküli integrációja nem öncélú rongyrazás.

Magyarország az EU-ban, csakúgy, mint a több többi tag, vállalta fenntartható fejlődése feltételeinek a megteremtését. Ilyen értelemben a magyar állampolgárok autonómia keretében tevékenykedő közösségei a szomszédos államokban elvben és reméljük a gyakorlatban is olyan többletforrásai lehetnek a Magyarországi gyors gazdasági fejlődésének és a nemzet egésze felemelkedésének, amivel mások nem rendelkeznek.

Legyen ez jóvátétel a Trianonban elcsatolt területekért. Amit Európának is illene akceptálni. De, legalább eltérni. Ez az oka annak, hogy mi itt a Délvidéken nem látunk veszélyt abban, hogy Knut Vollebaek, az EBESZ kisebbségi főbiztosa az elkövetkező hónapokban is figyelemmel kíséri a budapesti döntés sorsát.

Szóljunk néhány szót az útról, ami ide vezetett, hogy szemünk előtt kezdődik meg a nemzet felemelkedése. A határokon átvágó nemzetegyesítés eszméje az első Orbán-kormány idején érkezett el a megvalósulás szakaszába. A külső körülményeknek tudható be, hogy a nemzeti integráció folyamata 1998-2002 között megkezdődött, de a kormányváltás után lényegében megakadt. Az elmúlt nyolc éves időszakban, annak ellenére, hogy közben Magyarország EU-tag lett, a nemzetépítés területén nem volt előrehaladás. Az egymást követő MSZP-SZDSZ kormányok a „tanuljunk meg kicsinek lenni” elve mentén a nemzet integrációjának ügyét nem tudták tovább vinni.

Orbán Viktor tusnádi beszéde, s az azt követő politikai lépések vezettek el addig, hogy a Fidesz-KDNP pártszövetség a több mint kétharmados győzelem után, úgy, ahogy azt megígérte, elindult a nemzeti integráció megvalósítása útján.

Köszönet és elismerés jár érte.

A Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) szerint a dolgoknak ez a menete örömteli, de nem meglepő. Mindig hangoztattuk: nem létezik, hogy Budapesten ne látnánk azt, amit mi a Délvidéken is látunk. Nevezetesen, hogy az egyenes derékkal folytatott politizálásnak nincs alternatívája. S hogy ezzel összefüggésben eredményre csak akkor számíthatunk, ha demokratikus eszközökkel törekszünk a reális, konkrét elképzelések megvalósításra. Mi még a történelmi VMDK-ban, 1994. június végén, a Horn-kormány programjának véleményezésekor kimondtuk: Magyarország csak kisebbségeivel együtt foglalhatja el helyét az európai nemzetek családjában. S azt is, hogy a nemzet felemelkedésének útja a Kárpát-medencében élő magyar közösségek határmódosítás nélküli politikai integrációja. Ezt a tézist később konkretizáltuk, s kimondtuk, hogy a politikai integráció eszközei a kettős állampolgárság és a tényleges magyar (perszonális) autonómia. A VMDP megalakulásakor 1997-ben mindkét törekvést programcéllként fogalmaztuk meg. Azzal az igényünkkel együtt, hogy Budapest az autonómia követeléseket megjelenítse a nemzetközi politikai színtéren is.

Nem sokkal ezután hozzátettük: a kettős állampolgárság és a magyar politikai autonómia érdeke a határon túli magyaroknak, de az anyaországnak is, mert ezek megvalósulása újabb felhasználható forrásokat szabadít fel, amelyek hozzájárulnak az ország fenntartható fejlődése feltételeinek megteremtéséhez. Ami az EU-ban a tagok vállalt kötelezettsége.

Ami a VMDP-t illeti, az út most már egyenes. Végig kell rajta menni. Az első áttörés szerdán történt meg azzal, hogy az Országgyűlés a határon túli magyarok számára lehetővé tette a magyar állampolgárság könnyített felvételét.

Ezzel a magyar nemzet elindult a szerves fejlődés útján.

Ágoston András

Időben szólunk

„Mától Magyarországon a nemzeti együttműködés lesz mindenek a mércéje. A nemzeti együttműködés rendszere, Barátaim, mindenki számára lehetőség, és mindenki részéről elvárás, aki Magyarországon él, dolgozik és vállalkozik. És természetesen a nemzeti együttműködés teljes jogú részesei a határon túl élő magyarok is. A nemzeti együttműködés ma megalapított rendszere új szabályok szerint működik majd, olyan szabályok szerint, amelyeket az emberek már régóta várnak, sőt követelnek.”

Nagy jelentősége van Orbán Viktor ezen mondatainak, amelyek tengelyében ez a szó áll: nemzet. A szó általános alkalmazottsággal az országban élő polgárok megjelölése. Amerikában a nation ország lakosok összességét jelenti. A brit birodalom területén született személyek megjelölése eredetileg: British subject. Idővel a fogalom sokszor változott annak következtében, ahogy a Brit gyarmatbirodalom országainak kötődése alakult – esetről esetre másképpen – a hozzá kötődő területi egységek gyarmati státuszától a független államiságig. Ma az Egyesült Királyság, vagy éppen Ausztrália polgára már nem kapja a British subject elnevezést, de ezekben az országokban a Commonwealth egyéb országainak polgárai itteni jogviszonyukban British subject minősítéssel pozitív megkülönböztetést élveznek egyéb országokból érkezettekkel szemben. Hozzánk tartoznak, de nem egészen, vagy ha úgy tetszik nem annyira idegenek, mint mások.

Egy Kolozsváron 1994-ben megtartott, a magyar jövő lehetséges útjairól szóló tanácskozáson körüljárták a nemzetfogalom kérdését. Egy fejtegetést ebből kiemelünk:

„Az ország szétdarabolása előtt a szentistváni nemzet öntudata egy egységes, az információk terjedésének akkori sebességétől behatárolt kommunikációs közegben szerveződött, identifikációs alapja a nemesi nemzet államalkotó képessége és előjoga volt. Ezen államnemzeti felfogás legitimációs alapját (1867 óta kiválképp) az a leplezett ígéret képezte, amely úgy hangzott: a különböző nemesi és egyéb feudális előjogok lebontása, a modern jogrendszer eszköztárának intézményesítése révén minden szentistváni birodalomhoz hű magyar állampolgár a magyar nemzet része lehet. Jelentős nemzetiségi rétegek gyors magyarosodása (asszimilációja) ennek az államnemzeti felfogásnak az adaptálásához fűződik, hiszen ebből a szemszögből nézve az asszimiláció társadalmi státuszemelkedéssel járt együtt. Trianon után ez az út járhatatlanná vált, a magyar nemzeti öntudat identifikációs alapjai ártérítésre szorultak.”

A magyar nemzet csodálatos asszimilációs képessége nem más mint nosztalgia, regénytema. A szentkoronás államszerkezet tartotta meg, emelte fel évezredes méretben tatár, török, Habsburg átkok halálárkából. Ha a történelem adott volna még ötven évet a XIX. század harmadik harmadának gazdasági, polgárosodási és minden egyéb lendületéhez, ma Közép-Európa nem a kullogás útját járná, egy erős Magyarország meghatározó tényező lehetne Ausztriától függetlenül is.

Trianon új szerkezetet hozott létre, amelyben végtelenül előnytelen helyzetbe került a magyar nemzet. Az utódállamok népességi létszáma a magyarság asszimilációs veszteségéből gyarapodik, anélkül hogy képesek lennének olyan vonzó állapotokat nyújtani, mint azt a szentistváni Magyarország tette. Helyette nyers sovinizmussal, elnyomással, esetenként üldözéssel, mindenképpen hátrányos kezeléssel alkalmazzák az erőszakos asszimilációt.

Magyarország külpolitikai törekvése a húszas, harmincas években Trianon etnikai igazságtalanságainak megszüntetésére irányult. Ezt elérte, a visszatért területekkel egyenlőségi alapon

elfogadhatóan megoldódott az etnikai kérdés. Az újabb háború ezt újra felborította, de fő törekvésként véglegesen tönkretette Közép-Európát.

Azóta az újra üldözötté vált három milliós magyarság létszámzsugorodása mellett társadalmi szerepét is elveszítette azáltal, hogy a városokban megvolt többségi aránya eltűnt. Olyan a mai helyzet, mint amikor természeti csapás után össze kell szedni a még élőket, és a maradék részére élhető körülményeket kell létrehozni. Jelentős területi rendezést már népszavazás sem hozna. Nagyhatalmi igazságtételre nem lehet számítani. A nagyhatalmaknak csak olyan konfliktusra van szükségük, amit ők gerjesztenek. Ami – legyen bármilyen súlyos és jogos követelés – ha nem illik bele a terveikbe, azt ellenzik, letiltják.

A magyarországi bolsevizmus 45 éve csak gyarapította a hadizsákmányul vetett magyar milliók szenvedését. A mögöttünk lévő felemás húszéves időszak nagy akaráásokat, nemes nekilendüléseket látott a kisebbségmentés terén, amiket a hivatalos szervek csak immel-ámmal támogattak. Annyira azért mégis eljutottunk, hogy felvillant az igény és érdeklődés a helyzet, az azóta kialakult helyzet megvizsgálására, abból a szempontból, hogy mit tehetünk a trianoni megosztottság ellenében, azon kívül, hogy az uniós csatlakozásnak köszönhetően leomlottak a vámhatárok.

Gál Kinga EU-képviselő, kisebbségügyi szakértő a fentebb említett kolozsvári értekezleten, tehát már 13 évvel ezelőtt, az alábbiakat mondta:

„Bizakodásra adhat okot, hogy a posztmodern világ épp a modern társadalmak nemzetállami struktúráit veri szét, és hozza vissza a szubszidiaritás eszményét, a kisközösségek egységére épülő állammodellt. Ezen nemzeti közösségek jól körülírható, szerves egészet képeznek, így az ezen elvekre épülő világnak épp olyan alapkövei lehetnek, mint bármely más nemzeti közösség. A nemzetállam-modell felbomlásával az integráció valóságos közelségébe kerülnek a régió számára is. Ez az integráció a kisközösségek autonómiájára épülő tagállamokat fogná az integrált egészbe.”

Ennek a nyelvbicsakló „szubszidiaritás” szónak a jelentése az az elv, amely szerint minden döntést és végrehajtást a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni, ahol a legnagyobb a hozzáértés. Ilyen irányú fejlődés nyomán a szomszédos kormányzatok alatt élő magyar közösségek életüket az összmagyarság szellemi és anyagi világába kapcsolva tudnák rendezni.

Jó hírként fogadtuk 2005-ben Orbán Viktor Tusnádfürdőn elhangzott beszédében ennek a gondolatnak a kifejtését:

„A mai kordivat, korszellem leginkább úgy jellemezhető, hogy lebomló államhatárok, szabad mozgás, szakképzettség, szorgalom, a jakobinus bürokrata állam korszakának végrángásai, és ehelyett egy területi, regionális közösségekre épülő új világ, decentralizáció, tetterkészség és vállalkozó kedv. Erről szól ma az európai kontinens története, jelene, élete, és erről szól maga az Európai Unió is. Nyilvánvaló, hogy ez a magyarság számára is merőben új lehetőségeket kínál, a 10 milliós Magyarországgé és a 4-5 millió, a világban szétszóródott, illetve a határok mellett tömbben élő magyarság egykori istencsapásszerű szétszórásának hátrányai valójában mára előnnyé változtathatók. Főltéve, hogyha ezt a szétszóródott és szétszabdalt Magyarországot az új világ, a kor divatjának és kor szellemének megfelelően képesek vagyunk egyetlen, jól működő gazdasági övezetté és hálózattá szervezni. ... Az első tézis tehát, hogy Magyarország jövője nem a 10 milliós Magyarországból, hanem a 15 milliós magyar nemzetben van.”

Meglepően merész témát tartalmaz ez a néhány mondat. A vágy álmokat sző, a kétszázéves jakobinus nemzetállam-szerkezet – bár nyugaton túlélte értelmét – a kisantant világában még csak kilencven éve robbant nagyon vágyott létre, és lakta tele étvágyát idegen, fejlettebb tömegekkel, amit megemészteni máig sem tudott egészen. A tótság – győztesként, hadizsákmány területekkel megajándékozottan vegyesnépességűvé vált – máig is kialakulatlan államiságú országában most lendül új csatára magyarjai ellen. A románok sem mutatnak fáradtságot megfelelni a homogén nemzetállam-eszmének, csak a szerbek húzták vissza az agarakat, a történelmi leckéből tanulva. Nem lesz könnyű őket európaivá domesztikálni, annak ellenére sem, hogy ez az eszme végülis tarthatatlan. Ebben az állapotban az orbáni elgondolás programnak nagyszerű: „*hogya ezt a szétszóródott és szétszabdalt Magyarországot az új világ, a kor divatjának és kor szellemének megfelelően képesek vagyunk egyetlen, jól működő gazdasági övezetté és hálózattá szervezni*”... Nagyon kívánjuk, hogy sikerüljön.

Két szó erejéig mi is (a világban szétszóródtak) említést kaptunk a 4-5 millió részeként, a tusnádi beszédben. Néha szóba kerülünk. Például 2008 augusztusában, amerikai útjai során szólt Orbán Viktor a nyugatra került magyarságról. Hírét kaptuk, hogy a Fidesz-elnök új alapokra helyezné az amerikai magyarság és az anyaország kapcsolatát, és hogy arra kérte fel Megyesy Jenő denveri tiszteletbeli főkonzult, hogy készítsen elő egy dokumentumot, amely alapul szolgálhat az Amerikában élő magyarok és a következő magyar kormányzat közötti együttműködéshez. Azt is kérte térképezni, hogyan lehetne »a reményeink szerint növekedésnek induló magyar gazdaságba bevonni az amerikai magyarok tudását«. Orbán Viktor külön kért egy javaslatot arra, hogy az Amerikában született magyar származású fiatalok számára miképpen lehet valamilyen modern technológiát is felhasználó hálózatot létrehozni, »mert az itt született második generáció a hagyományos közösségekhez már kevésbé vagy egyáltalán nem kötődik, számukra új közösségi formát kell teremteni«. Denverben találkozott helyi magyarokkal, akikkel arról egyeztetett, hogyan lehetne jobban hasznosítani Magyarországon azt a tudást – legyen szó tudományos vagy pénzügyi, gazdasági ismeretről –, amely az amerikai magyarok körében főlhalmozódott. »Arról beszéltem, hogy szeretnénk egy új egyezséget kötni, amelyben az amerikai magyaroknak is megvan a helyük és tudjuk hasznosítani mindazt, amit ők itt sikerként elértek« – mondta. Utánajártunk ennek az ígéretes denveri dokumentumnak, de kiderült, az csak kérés maradt, és félt, hogy „az Amerikában élő magyarok és a következő magyar kormányzat közötti együttműködéshez” ennek hiányában még nem láttak hozzá. Politikai ígéretben soha nem szűkölködünk, de azt is meg kell mondani, hogy a most leköszönő külügyminiszter, nem is ígéretként, hiszen kitelt az idejük, de ami igaz, igaz, mindeddig leggyakorlatiasabban fogalmazta meg, hogy miért kell foglalkozni a távoli nemzetrésszel:

„*Két külön emberi sorsról van szó: a Kárpát-medencei őshonos magyarság, és az emigrációs magyarság. Nem is indokolt mindent összevonni és úgy elnevezni, hogy »határon túli magyarok«, mert rögtön kettéágazik. Teljesen külön kellene választani a két kérdést, sőt kormányzati szempontból még külön intézménybe*

Kozma László

A Királyhágón

Fenyőlombok és tölgyek, hársak
Zúgnak, zúgnak a magyar erdők
És üzennek az elmúlásnak.

Hófelhőben viharzó sorsnak
Ezt üzenik a magyar erdők:
Rügyeznek, élnek és dalolnak.

Törhetik barbár, vad csapások
Mert megújul a magyar erdő,
Eddig minden csapást kiállott.

És ezt zúgja a lombok zöldje:
A hegyeken át ezer karral
Meghajló ággal fogjunk össze.

És nem ver le a vész, ha támad
Ezt üzenik a magyar erdők
Zöld levéllel a pusztításnak.

Kálváriás ösvényen járok
És hallgatom az erdő hangját,
A megújuló imádságot.

S látom: míg bíbor sugarat szór
A bukó nap, a téli alkony
Hajtás fakad a holt avarból
És madár kiált messze hangzón.

is tenném ezt a két kategóriát. Valahol persze összeér nyelvi-kulturális szempontból, de alapvetően inkább a különbségeket kellene látni. Itt fölmerül a generációs kérdés is: aki maga jött el Magyarországról, vagy annak a gyermeke, annak az unokája, vegyes házasság, szinte semmit nem tud már magyarul, de őrzi a gyökereket. Itt szeretem fölhozni azt, amit én anyaország-szerepnek hívok ... tehát az anyaországnak gondoskodnia kellene mindenkiről, aki kapcsolódik Magyarországhoz. Tovább megyek: föl kéne ébreszteni benne a ragaszkodást... nagyon széles körben kellene magunkhoz ölelni mindazokat, akiknek Magyarország valamiért fontos. ... Százfélé vannak magyarok. Mindenkinek meg kell fogni a kezét, és el kell látni őket! Erre sokkal de sokkal több pénzt kellene áldozni! Nagyon elmaradt a követelményektől meg a jelentől az a szervezeti forma, ami valaha a Magyarok Világszövetsége volt. Ma nincs egy jó világszövetség, nem tölti be a szerepét. Mindenféle pótmegoldásokkal kísérletezünk. Nekünk tudnunk kell, hogy hol vannak a külföldi magyar szervezetek. Rengeteg van. Sokkal jobb internetes kapcsolatot kéne köztük teremteni. Közös fórumot, olyan honlapot ahol egymással is tudnak társalogni, vagy egymástól tudnak olvasni. Egyszerűen sokkal többet lehetne tenni.” (Interjúrészlet dr. Balázs Péter külügyminiszterrel, Argentínai Magyar Hírlap, 2010 április.)

A válaszból két elemet kiemelnénk: nemcsak a kivándorolt magyarokkal kell foglalkozni, hanem utódaikkal is, akkor is, azokkal is, akik nem beszélik a nyelvünket. A nyelv mellett a

magyar kultúra ismerete is kapocs. A másik felismerés az, hogy az anyaországa a feladat összefogni a diaszpórát egy központi intézménnyel, internetes hálózattal.

Ami az utóbbit illeti, írásunk elején említett tanácskozáson elhangzott Szócs Géza erdélyi költő előadásában (1994-ben) a következő elgondolás:

„*Most, az ezredvégen, első számú nemzetstratégiai feladatnak a szétszóródott magyar részek közötti szerves és állandó telekommunikációs áramkör létrehozása tűnik. A külső-belső határokat átlépő-megszüntető, tehát globális és határtalan magyar világfa-lué. ... Bízunk benne, hogy a megsokszorozódó szempontok, a keringési rendszerbe került információk egy olyan intenzív és hatalmas dialógust tesznek majd lehetővé, a magyar nemzet által napról napra vezetett olyan óriási Naplót, amely a szintézist és az integrálódást erősíti majd.*”

Természetesen a nemzetegyesítésről van szó, ami most – nagyon reméljük, hogy egészen komolyan – kormányprogram. A sokat hivatkozott alkotmányi 6.§(3) bekezdés – ami állami feladattá teszi a határokon kívül élő magyarokért érzett felelősséget és az anyaországgal való kapcsolat előmozdítását – csak áttételesen értelmezhető a Kárpát-medencén kívüli magyarságra (világmagyarság, diaszpóra, emigráció, nyugati magyarság), pedig jelentőségében nem kisebb, mint a Medencén belüli idegen fennhatóság alá került nemzetrészé. Onnét a köztársasági ország bevándorlókat kap, de ma már többet bocsát ismét nyugatra, főleg a felkészült fiatalok növelik a távoli nemzetrész számát, és ha nem lesz gyökeres változás, velünk együtt ők is a nagy nemzeti veszteségszámlára kerülnek.

Csapó Endre
(Magyar Élet, 2010. május) 13.

A magyar baloldal csupa vörös, ugye?

Az elmúlt század az emberiség számára visszafordíthatatlan változásokat hozott létre, szinte minden átrendeződött. Európa országai teljesen új szemlélettel viszonyultak egymáshoz, előbb egymás elpusztításában keresték, majd a kialakult helyzet állandósulásában keresik a kényszerű megoldást. Ez a félsziget, amely az emberi fejlődés élén járva tizenöt évszázadon át a szellemi haladás és a társadalomszervezés kialakító műhelye volt, majd világrendező szerepre jutott, két nagy, számára értelmetlen háborúban ezt a szerepét elvesztette. Az európai műveltséget kialakító műhelyek elvesztették irányító szerepüket, a szellemi élet és a tudományosság előmozdítóit, tudósok légióit elszívta Észak-Amerika, onnét indul ki azóta minden új irányzat, a követendő vezetés igényével. Ám az újvilágban elveszett az élénk, állandóan újat alkotó europäische Geist, ott már – csakúgy mint a politika mezőnyén – teljesen az üzleti világ kiszolgálása a szempont.

A kötelező politikai irányzat a demokrácia. Nem is lenne ezzel probléma, ha megmaradna abban az általánosan ismert elképzelésben, ami szerint a demokrácia a türelemnek és a középáramnyoságnak a rendje. Az amerikai–szovjet háborús szövetség súlyos örökségeként szenvedjük azt a részrehajló eltorzulást, amivel a mai uralkodó szemlélet még mindig keblén cipeli a baloldali (kommunista, ateista, liberalista, anarchista) szélsőségeket, ugyanakkor kirekeszti, és a náciizmus, fasizmus kategóriájába sorolja a természetalkotta nemzeti törekvéseket. A gazdasági élet terén a szélsőséges liberalista filozófia (neoliberalizmus) egyeduralkodóvá vált az angolszász világban, és amerikai behatolással Európa keleti felén, így Magyarországon is, ahol gyakorlatilag megvalósította a kizsákmányolás alternatív módszerét, méltóvá válva a „nyugati bolsevizmus” elnevezésre.

A szabadpiaci krédó által kötelezővé tett, szabályozhatatlan, korlátozhatatlan nemzetközi (nemzetek feletti) pénzügyi igazgatás rendszere időnként világraszóló válságot szenved. Ennek ellenére a politikai világhatalom erőlteti ezt a módszert, ami a politikai nemzetköziséget erősíti. Ilyenkor bankok sora megy tönkre, de egy-két év alatt rendbejönnek, új erőre kapnak, felvásárolják a tönkrementeket, a veszteséget pedig áthárítják a társadalomra.

A jelenleg folyó pénzügyi világválság Magyarországon felgyorsította a korrump és társadalomellenes baloldal népszerűsége hanyatlását, és megérlelte összeomlását. Ezúttal a magyar társadalom nagyon érzékenyen viszonyult a gazdasági élet romlásához és a kormányzati korrupcióhoz. Fellángolt a nemzeti érzés, teljesen átalakult a politika pártszerkezete. A baloldal hiteltvesztetten összezsugorodott.

Nem a Fidesz győzött, senki nem győzött, Magyarország sem. Megbukott az eddig kormányzó két baloldali párt, és az MDF erkölcsileg is velük süllyedt. Két új párt kerül be a parlamentbe, ismeretlenek, tagjaik, vezetőik egymást sem ismerik. Egyetlen működőképes párt van ma Magyarországon, a Fidesz. Felelőssége óriási. Ha fellépésével, első intézkedéseivel nem tudja megszerezni a társadalom rászavazott részének bizalmát, azt, hogy módszerei felkeltik-e a reményt arra, hogy a további nélkülözések, megszorítások után lesz eredményes kibontakozás, akkor a gazdasági után az ország politikai rendje is összeomlik.

Nyugat politikai és média-köréi nem érzékelik, hogy Magyarországon a baloldal milyen alakzatot képez, hogy az általa gyakorolt neoliberális közgazdaság milyen mélyreható társadalmi egyenetlenséget és feszültséget termelt. Nyugaton jut elég mindennek a neoliberális elgarázdálkodás után is, nálunk nyomorszintre jutott a fele lakosság. Nyugaton az emberek tudatában a baloldali pártok a demokrácia letéteményesei. Ott a bal azt jelenti, hogy szociális gondoskodás. Magyarországon a szocializmus a nem-

zetközi szolidaritás szellemében született még a XIX. században, és azóta sem találta meg az utat a nemzethez, de még a munkásosztályhoz sem. Ez a baloldal nehezen fogad el bármit ami nemzeti, az neki már veszélyes szélsőség. A nyugati baloldal nem ismeri ezt a magyarországi sajátosságot, szolidáris a magyar elvtársakkal. De már Nyugaton is, a baloldali politikai folklórban ami nemzeti, az már felkelti a fasizmus rémképét. A mieink hazai riadalmakkal táplálják a külföld rossz hír-éhségét.

Mi itt már nem csodálkozunk a hírmédia torzításain. Norvégiai honfitársaink békéjét felkavarta az ottani sajtó böszmesége:

„Amikor pénteken bementem a munkahelyemre, még nem tudtam, miért néznek rám szánakozva a kollégáim – mondja Cecilia Ölveczky, az oslói Det Norske Teatret vezető dramaturgia és rendezője. – De amikor elém tették az *Aftenposten* című lapnak a magyar választásokról szóló cikkét, mindent megértettem. Hogyne sajnálnának, mikor az új millennium első nyíltan fasiszta államból származom, onnan, ahol a Magyar Gárda nevű náci militarista szervezet került hatalomra. Azóta akárhova megyek, mindenki a tragikus magyar választásról faggat. Kénytelen vagyok mindenkinek külön-külön elmagyarázni, hogy egy centrista párt nyert. Napok óta azzal foglakozom, hogy megnyugtatam kollégáimat a színházban, orvosomat, szomszédaimat, nem kell Magyarországtól félni, nem jönnek a náci. Nem tudom, kik voltak a cikkíró forrásai, hiszen senkit sem jelöl meg.”

Dr. Lucia Nagy, orvos, a Magyar–Norvég Egyesület elnöke, rengeteg telefonhívást kap: a magyar származású norvégok dühre határtalan. Tiltakoznak, helyreigazító leveleket írnak. Mivel nem egy pártról, hanem Magyarország rágalmozásáról van szó, remélik, hogy az oslói magyar nagykövetség hivatalosan is tiltakozni fog.

A norvég magyar emigráció felháborodása jogos. Az április 16-i *Aftenposten* Gabi Gleichmann Út a fasizmus felé című írásában a magyar választások igazi nyertesének a 17 százalékos, harmadik pártként parlamentbe kerülő Jobbikot nevezi meg, majd hozzáteszi, hogy „ezért a múlt vasárnap nemcsak Magyarország, de egész Európa számára sötét nap volt”. A cikk folyamán azonban kiderül, hogy a fasizmus még ugyan nem, de biztosan el fog jönni Magyarországon: „Orbán kétségkívül tapasztalt politikus, de nem varázsló. Magyarország gazdasága aligha fog javulni, és az emberek elégedetlensége nem fog egyik napról a másikra elmúlni. Nagy esély van arra, hogy Orbán – aki feltűnően gyengekező a szélsőjobbal, és függ a Jobbiktól – bevonja majd őket a kormányzásba. Ha igen, néhány év alatt Magyarország az új millennium első fasiszta országa lesz” – fejezi be cikkét a norvég *Aftenpost* napilapban Gabi Gleichmann.

Helyben vagyunk, Orbán viszi a Jobbikot, tehát a fasizmust a kormányhatalomba. Hát igen. Ha „Magyarország gazdasága aligha fog javulni”, annak bizonyára lesznek következményei. Ha Orbán „nem varázsló”, Magyarország nem fog talpraállni. Mégpedig azért nem, mert az adósságtörlesztés miatt a fele ország máris éhezik. Ki ásta meg ezt a gödröt? A nyugati uzsorások és neoliberális politika, és azok magyarországi ügynökei. És ha Orbán nem tesz csodát, pártja összeomlik, ki lesz az okozója annak, hogy jön a Jobbik? Majd a Kiszántia erői megszállják Magyarországot, megmenteni a demokrácia veszélyétől az Európai Uniót? (Mint a Budapestre bevonuló román hadsereg 1919-ben.) Gleichmann már tudja a fölállást: „Közép-Európának nem éppen a Nagy-Magyarország agresszív álmára van szüksége”.

A magyaroknak már álmodni sem szabad, hiszen nem a kisebbségeket nyomorgató szomszédok a nacionalisták, fasiszták Európa-szerte riadalmat keltők, hanem a magyarok.

Mi is már régóta tudjuk, hogy vannak engedélyezett, a baloldalt által kedvezményezett, támogatott nacionalisták, fasiszták. Ide il-
lően a HVG-Onlinéből idézünk:

„Érdekes módon amúgy a balliberális oldal csak a hazai szé-
lsőjobbra (és az annak tett gesztusokra) ilyen érzékeny. A szomszéd-
dos országok – ugyancsak kisebbségek biztonságtudatát sújtó –
fasisztáinak léte, a nekik tett engedmények kevésbé fájnak neki.
Például, hogy az Európai Szocialisták Pártja nem zárta ki a Szlo-
vákiában fasiszták-
kal koalícióra lépő
Fico-pártot. Hozzá-
teendő, a jobboldali
magyar nacionalizmus
ellen kérlelhetetlenül
harcoló
MSZP a szlovák bal-
oldali nacionalisták-
kal sokáig igen jóban
volt. A jobbos szim-
pátiával aligha vá-
dolható Révész Sándor
cikke is diag-
nosztizálja: – Fico
pontosan négy évvel
ezelőtt jött Budapest-
re udvarolni az
MSZP-nek: támo-
gassák pártja csatlakozását az Európai
Szocialista Párthoz
és a Szocialista In-
ternacionáléhoz. A
pozsonyi Magyar
Koalíció Pártja is és
a Fidesz is figyelmez-
tette az MSZP veze-
tőit, hogy a Smer ma-
gyarelles, roma-
el-
lens, Európa-
el-
lens, nacionalista és
populista párt, szóba
állni sem kellene
vele, nemhogy támo-
gatni. Hiába volt a fi-
gyelmeztetés, Fico
elnyerte az MSZP kegyeit. És aki egyszer megnyitja szalonját a
szalonképtelenek előtt, az már később nehezen tud hitelesen finto-
rogni.”

A baloldali Berliner Zeitung kommentárja szerint a Jobbikkal
első ízben kerül be a magyar parlamentbe egy „nyíltan antiszemi-
ta és rasszista” párt. A lap szerint mindez kihívást jelent Európa
számára. „Magyarországon olyan fejlemények rajzolódnak ki,
amelyek még foglalkoztatni fogják Európát” – hangoztatta az új-
ság, úgy vélte: „mindezért jelentős mértékben felelős az a sze-
mély is, aki az országot a következő években kormányozni fogja. A
nemzeti konzervatív Fidesz elnöke, Orbán Viktor előre kiszámított
tabudöntőgetésekkel alapozta meg az utat a szélsőjobboldal szá-
mára” – állítja a baloldali újság, példaként hozva fel: Orbán nyil-
vánosan beszélt a „külföldi tőkéről” úgy, hogy az „veszélyt jelent
a haza és a család számára”.

Az osztrák konzervatív Die Presse is Orbán felelősségét firtat-
ja, neki is a „nemzeti” csavarja az orrát: Meglehet, a jobboldali
konzervatív Orbán Viktornál van a remény, de először neki is bi-
zonyítania kell, hogy tanult első hivatali idejének hibáiból.
2002-ig mindenekelőtt a parlamentáris demokráciához való két-

séges viszonyról tett tanúságot, akkori, pragmatizmus helyett
döntő részben nemzeti szimbolikára irányuló politikája az ország
mai gazdasági és önazonosság-válság alapját képezi – vélekedett
a szerző.

A Die Welt nevű német lapnál is van egy magyar nevű szerző,
Földényi F. László, aki úgy okoskodik, hogy: „Magyarországon
nem létezik olyan politikai társadalom, amely a jelentősen meg-
erősödött jobboldali radikalizmus ellen fellépne. A vasárnapi vá-
lasztás egy új ma-
gyar nacionalizmus
alátámasztása,
amelyben tévesen az
országon kívül és
belső csoportoknál
keresik a válság okát.
Az országot az ál-
lamcsődtől megmen-
tő Nemzetközi Valu-
taalap (IMF) csele-
kedeteit nem meg-
könnyebbülésként,
hanem diktátumként
fogják fel. Sok ma-
gyar »élethazugsá-
gában« belföldön
csak egy hibás léte-
zik: a romák, akikre a
bűnözés okozóiként
tekintenek.”

New York Times:
Sérülhet Magyaror-
szág hírneve a Jobbik
miatt. A Jobbik je-
lentős választási elő-
retörése miatt sérül-
het Magyarország
nemzetközi hírneve
– kommentálta a ma-
gyarországi választá-
sok első fordulóját a
The New York Ti-
mes. A liberális napi-
lap arról írt, hogy a
szélsőjobboldali párt
– amelynek fekete



Szép Salamon Sára balladája

ruhás félkatonai szélsőségesei a náci korszakot idézik – minden
más hasonló pártnál jobban szerepelt a kommunizmus 1989-es
bukása óta. A „cigánybűnözés” és a zsidók ellen kikelő párt sikere
nemcsak az ország nemzetközi tekintélyét, hanem gazdasági
felépülését is veszélyeztetheti.

A mi baloldalunk – enyhén szólva is – rossz gazdája volt az or-
szágnak. Ha a történelem azzal bünteti a magyar baloldalt, hogy
hosszú időre, akár három választási időszakra ellenzéki szerepre
utalja, talán sérül a váltópárti uralom elmélete, de megérdemli,
mert engedte a hatalom folyamatosságában érvényesülni azokat
az embereket, akik a kommunista időszakban is győttörték a
magyar társadalmat.

Kétségtelen, hogy a politika mezőin, az elmúlt húsz évben el-
terpeszkedett MSZP-s SZDSZ-es bolsevisták a magyar politika
legundorítóbb férgeinek gyülekezetét alkották. Avagy, ha nincs is
olyan rétege a magyar baloldalnak, amely erre érzékeny, akkor
maradjon a jobboldal középerőben, és sérüljön a parlamenti
váltogazdálkodás elmélete az ország javára.

Csapó Endre
(Magyar Élet)

Lapunk megjelenésekor az oly régen áhított, oly sok politikai csatározást megélt kettős állampolgárság jogintézménye immár valóság. Ágoston András alábbi dolgozatával máris tovább lép a következő nagy feladat, az autonómia kérdésének irányába. A szerző második, itt közölt írása pedig a politikai aktualitás izgalmas világát kommentálja.

Közös fellépés: tévhitek meghaladása

A magyarországi parlamenti választások két fordulója közötti időszak jó alkalom volt a Kárpát-medencében működő magyar pártoknak arra, hogy „felesküdjének” az új kormányra, és gyorsan benyújtsák az elvárások listáját is. Kezdvé attól, hogy várjon a magyar kormány a kettős állampolgárság megadásával a szlovákiai választásokig, egészen addig, hogy a vajdasági magyarság érdekében esetleg emeljen vétót a szerb uniós csatlakozás ellen.

Csak hogy nem erre van szükség. A tévhitek garmadájaival kell most leszámolnunk, nekünk, határon túli magyaroknak.

Ezek közül az első, hogy partneri viszonyt létesíthetünk a magyar kormánnyal. Ezt csak formálisan és csak addig lehetett megtenni, amíg a magyar kormány nem tudott velünk mit kezdeni, vagy nem akart velünk közös akciókba indulni. Amíg nem tudatosodott bennünk, hogy két felelősségi szint van: a határon túli magyar politikai elitek a magyar közösségekért felelnek, a magyar kormány pedig a nemzet egészét igyekszik felemelni. Korábban volt a „kapcsolattartás időszaka”. Most eljött a nemzeti együttműködés ideje, s ezt nem lehet semmitmondó „konzultációkkal” letudni. El kell döntenünk, ki mit akar tenni a gyakorlatban.

A Fidesz-KDNP pártszövetség Magyarország részéről lezárta a Kárpát-medencében zajló rendszerváltást. A több mint kétharmados nemzetben gondolkodó választótestület döntött: Orbán Viktor politikai irányvonalát tüntette ki bizalmával. Az elmúlt húsz év tapasztalata az, hogy a győztes valószínűleg tud is élni ezzel a lehetőséggel.

A határon túli magyar politikai elitek felelőssége most az, hogy rendezzék soraikat és csatlakozzanak a nemzetépítő erőfeszítésekhez. Ez sem könnyű feladat, hiszen az utóbbi években a kisebbségi magyar eliteken belül, egy-két próbálkozást leszámítva, nem alakult ki olyan stratégiai egység, amely nyugodt, összehangolt nemzetstratégiai tevékenységet eredményezhetne.

Nincs többé „partneri viszony”

Mindenek előtt fel kell térképezni a gondokat, amelyek eddig akadályozták a hatékony politizálást. Figyelemmel a budapesti változásra, egyetértésre kell jutni a Kárpát-medencében élő magyar közösségek és a helyi hatalmi elitek viszonyát illetően. Látni kell, hogy a partneri viszony, amely több mint másfél évtizedig, ha csak formálisan is, de működőképesnek bizonyult, most alapjában megváltozott. A rendelkezésre álló húsz éves tapasztalatokból tanulnunk kell. A Kárpát-medencében zajló politikai korszakváltás körülményei között a kisebbségi elitek előtt nem nyílnak széles lehetőségek. Választaniuk kell a kengyeltartó szerepe és a konstruktív ellenzékiesség között.

A kisebbségi egypártok és a helyi többségi elit közötti „partneri viszony” egyre inkább az egyoldalú engedményekben és az érdekérvényesítés beszűkülő lehetőségeiben nyilvánul meg. Lehet ezt ragozni, de a kisebbségi magyar választó testületek – a félretájékoztatás, a monopolizált, intenzív pártpropaganda ellenére – egyre inkább felismerik, hogy a fetisizált kormányzati felelősségvállalás legfeljebb a szűk párt-eliteknek kedvez. Miközben a „gyalogmagyarok” tömegei hoppon maradnak. A Vajdaságban például, a magyar vezetők tekintélye egyre csökken, a szerb, az Európába igyekvő Tadic-féle Demokrata Párt (DS) pedig választásról választásra mind több szavazatot kap.

Hogy a helyzet még rosszabb legyen, arról maguk a fuldokló egypártok gondoskodnak. Most már nem is biztatnak autonómiá-

val, kisebbségi érdekvédelemmel. A Magyar Nemzeti Tanács (MNT) hosszú évek óta regnáló elnöke egyszerűen kijelenti, hogy ez a testület a magyarverések ügyében nem illetékes. Másrészt, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) egy-egy helyi embere a munkanélkülieket azzal „nyugtítja meg”, hogy ha nem lép be a szervezetbe, akkor elhelyezkedésre a jövőben sem tarthat igényt.

Egészen véve, megcsappant az egypártok politikai távlattevése. Ennek megfelelően érdekérvényesítő képességük egy mélybe vezető spirál mentén lassan a nullával lesz egyenlő. A valaha legitim és a kisebbség egészét képviselő szervezetek a helyi hatalmi struktúrák játékszerévé, ide-oda hányódó versenypártokká váltak. Most – s ez nemcsak az egypártok, hanem a kisebbségi magyar politikai elitek egésze számára parancsoló szükségesség – meg kell találni a nemzeti közösség egészét vonzó politikai célokat, s összhangban a budapesti, a nemzet egészének felemelésére irányuló átfogó változásokkal, a Kárpát-medencében működő magyar pártoknak a tettek mezejére kell lépni.

Ellenállás és kezdeményezés

Miközben a szomszédos hatalmi elitek egyre inkább szorgalmazták a kisantanti eszmeiségen alapuló „integrációt”, magyarán a kisebbségi közösségek bedarálását, az egypártok részéről tapasztalhatunk ugyan bizonyos ellenállást, de ez gyenge és esetleges. Nincs világos jövőképük, hogy tekintetüket a helyesnek tartott célra szögezve, a politikában egyedül hatékony módszert, a kezdeményezéssel párosuló ellenállást alkalmazhassák.

A gond az, hogy az elmúlt évek budapesti politikájára elbátortalanította a valóban releváns, elvi megalapozottságú kisebbségi kezdeményezéseket. Itt van elsőként az autonómia kérdése.

Húsz év alatt világossá vált, hogy autonómiát, „saját szervezésben”, önálló politikai akcióval egyetlen határon túli magyar közösség sem tudott magának kivívni. A különféle autonómiaformák körüli meddő viták akcióképtelenné tették a kisebbségi politikai eliteket. Olyannyira, hogy Szlovákiában például nincs is politikai programba iktatott autonómia követelés. Erdélyben és a Vajdaságban, ha ki is alakul valamiféle egység, arról az egypártok, amint a politikai osztozkodásra kerül sor, villámgyorsan megfeledkeznek. S az ezzel járó felelősséget nyíltan – arra hivatkozva, hogy a kicsik saját túlzott igényeiket akarják közösségi elvárassá emelni – áthárítják azokra, akik nem elégszenek meg a helyben topogós kis lépések politikájával.

El kell ismerni, a politikai köd leereszkedéséhez, az első Orbán-kormányt követően, Budapest is nagyban hozzájárult. Szlogenje, hogy „egyezzetek meg, s mi majd támogatunk benneteket”, megosztó politikával párosult. Így minden maradt a régiiben.

Milyen autonómiát?

Autonómiaügyben több tisztázatlan kérdés van. Ami a legfontosabb: lehet-e, érdemes-e közös, minden kisebbségi közösségre érvényes kezdeményezéssel fellépni a nemzetközi politikai szinten? A felelet kézenfekvő: nem lehet, de az autonómiaigény nemzetközi megjelenítése nélkül nem jutunk ötről hatra.

Az autonómia problémája, annak ellenére, hogy felfedezhetők a közös vonások is (ilyen például a nemzeti közösség legitim képviselésének kérdése), a nemzeti stratégia szintjén csak differenciáltan, a helyi körülményeket figyelembe véve kezelhető. Azzal kezdhetjük, hogy egyetértést alakítunk ki a magyar (perszonális)

és a területi autonómiára vonatkozó követelés közös megjelenítése tárgyában. Nem is annyira a két autonómiaforma közötti különbség mibenlétéről van szó, hisz itt nincs közöttünk számot tevő eltérés. A magyar (perszonális) autonómia nem követel területi elhatárolódást, s a képviselői testület megválasztásában csak a magyar választási listán szereplő szavazók vesznek részt. Magától értetődik, hogy a képviselői testület tagjai is a magyar választók (teljes) névjegyzékéből kerülnek ki. Ez az autonómiaforma elsősorban a nemzeti identitás megőrzését célozza. Az oktatás, a művelődés és a tájékoztatás terén tevékenykedik.

Másfelől, a területi autonómia értelemszerűen területre vonatkozik. Létrehozatala a területen élő lakosok dolga, s ebben a magyar választók névjegyzékének nincs szerepe. Hatáskörét tekintve foglalkoznia kell más, a nemzeti identitással nem közvetlenül összefüggő kérdésekkel is. Ilyen például a gazdaság alakulása. Ebben az autonómiaformában elkerülhetetlen a helyi nemzeti többséghez tartozó képviselők közreműködése.

Nem mondhatjuk, hogy az elmúlt két évtizedben nem egyeztettünk az autonómiáról. Volt számos tanácskozás, amelyek az elméleti alapvetés mellett az egymás helyzetével és gondjaival történő megismerkedést szolgálták. Ami máig hiányzik, az a konkrét modellek kidolgozása, s az ezekről folytatott egyeztetés. Az egyeztetés nem ördögtől való módszer. Mellesleg, nem is lehet

megkerülni. Ahhoz, hogy elkezdődhessenek az egyeztetések, amelyek nyomán a magyar kormány is megjelenhet az autonómia követelésekkel a nemzetközi politikai színtéren, mondjuk az EU-s kormányfők e témának szentelt összejövetelén, több feltételnek kell teljesülnie. Az első, hogy legyenek legalább közepes kidolgozottsági szintre felhozott autonómiamodellek. Hogy legyen miről egyeztetni. A szakmai egyeztetések után kerülhetnek sorra a politikai dilemmák. Elsőként, hogy melyik autonómiamoddellel kell indulni. Egyikkel vagy a másikkal, esetleg egyikkel is, másikkal is, vagy egy időben mindkettővel de rangsorolva őket? E dilemmákat az egyeztetések után, az eddigi tapasztalatok alapján, Budapest tevőleges részvételével lehet eldönteni.

Mennyi időre van mindehhez szükség? Talán két év is elegendő ahhoz, hogy a magyar kormánnyal együtt megtehessek az első lépéseket a nemzetközi színtéren. Időközben eldőlhet, ki tud s ki akar részt venni e nagy nemzeti projektumban. Mint ahogy az is, ki becsüli többre a kengyeltartó szerepet a magyar szavazók újbóli meghódításával járó politikai megpróbáltatásoknál.

A Kárpát-medencében zajló nagy politikai korszakváltás befejezéseként választ kell adnunk a kérdésre: képesek vagyunk mi magyarok egymást támogatva felemelkedni, vagy sem. A Vajdasági Magyar Demokrata Pártban (VMDP) valljuk és hirdetjük, hogy igen, ez lehetséges.

Új szelek

Még meg sem alakult az új magyar kormány, a magyar diplomácia máris kivívta első győzelmét.

Ficónak abban valószínűleg nincs igaza, hogy a leendő magyar külügyminisztert hallgatva „hideglelése lett, s az sem lehet, hogy Martonyi „durván és arrogánsan visszautasította a konzultációt a kettős állampolgárság kérdéséről, és csupán közölte, mire készül a magyar Országgyűlés”. Az viszont elképzelhető, hogy a szemmel látható túlzás valódi oka egy új felismerés. Nevezetesen az, hogy most egy új korszak kezdődik. Amelyben Magyarország nem lesz többé olyan boks-reflexlabda, amelyre a szenvedélyek felszítására most Martonyi János bajusza van odafestve.

Az a reakciósorozat, amely a pozsonyi sajtótájékoztatón elhangzott, különböző véleményekkel kezdődött, s a budapesti szlovák nagykövet visszahívásával folytatódott, majd a szlovák kormány holnapra összehívott ülésével végződött, voltaképpen csak illusztráció. Jelzés arra, hogy a szlovák fél érzékelte a korszakváltást jelző új szeleket, s azok bizony nem tetszenek neki.

Képletesen szólva, Magyarország és Szlovákia között lezajlott a bemutatkozó csörte. Aminek eredménye vagy következménye - kinek melyik kifejezés tetszik jobban -, hogy a szlovákiai magyarok feje felett megjelent Damoklész kardja: a fenyegetés, hogy a magyar állampolgárság felvétele esetén számolniuk kell a szlovák állampolgárság elvesztésének lehetőségével. Mit lehet erre mondani? Legfeljebb azt, hogy kardról lévén szó, az lehet kétélű is.

Figyelemre méltó viszont, hogy Ficó dörge delmeivel egyidőben Magyarországon megjelent az első, a nemzeti integrációt ellenző hang. A Népszabadság cikkírója puhítaná, értsd, végrehajthatatlanná tenné a még el sem fogadott Fidesz-KDNP törvényt.

„Lehetséges jogtechnikai megoldás – így a budapesti szoclib napilap cikkírója – hogy a törvényt általános hatállyal hozzuk meg, de a konkrét ügyben a kérelmező akkor kaphatja meg a magyar állampolgárságot, ha megfelel a spanyol minta szerinti további feltételnek, vagyis hatályba lépett az addigi állampolgársága szerinti államával kötött megállapodásunk, mely garantálja, hogy korábbi állampolgárságától, egyéb addigi jogaitól magyar állampolgársága miatt nem foszthatják meg. A diplomácia dolga, hogy ehhez a megoldást megtalálja.” Nocsak. Emlékeztetes, hogy 2004-ben a Gyurcsány-kormány azért folytatott (sikeres)

hecc-kampányt a kettős állampolgárság ellen, mert nem akart újat húzni a szomszédokkal. Még a 23 millió román nevű „titkos” fegyvert is bevetette, csak ne kerüljön sor „kellemetlenségekre”. De, milyen kellemetlenségekről is beszélünk? Igaz, Spanyolországban volt szó kétoldalú szerződésekről, de ezek közül egyet sem írtak alá. Ennek ellenére a folyamatos a kettős állampolgárság igénylése és megadása is. Pedig ott a kérelmezőket és a döntéshozókat egy óceán választja el egymástól.

Száz szónak is egy a vége: ha a szomszédok joggal örülhetnek a nemzetközi diktátum alapján szerzett területeknek (kilencven év után ezt megtehetik), akkor a magyaroknak joguk van arra, hogy búsuljanak, s ahhoz is, hogy a veszteséget legalább a kettős állampolgárságra épülő nemzeti integrációval gyógyígtassák.

Visszatérve a realitások talajára: Martonyi okkal mondja, hogy konzultáció helyett azért választotta a tájékoztatást, mert az előbbi eredménytelensége a szlovák-magyar viszonyrendszerben kódolva van. Régi igazság, hogy a politikában, aki kezdeményez, az előnyben van. Ezért most nyugodt lehet a leendő magyar külügyminiszter.

A VMDP szerint a Magyarországot övező bűvös körből, a kisantanti szemlélet hálójából csak demokratikus kezdeményezések útján lehet kitörni. Ilyen kezdeményezés lehet a kettős állampolgárság és a magyar autonómia is. Nem véletlen, hogy a kettős állampolgárságra vonatkozó kezdeményezést eddig csak Szlovákia kifogásolja. Ő is indokolatlanul, hiszen minden szomszédos ország (Szlovákia is) meghozta már a kettős állampolgárságra vonatkozó döntését, miközben Magyarországot egyikük sem konzultálta. Mi tagadás, jó látni, hogy a Fidesz-KDNP pártszövetség már a kezdet kezdetén megkezdte választási ígéreteinek megvalósítását.

Végül szögezzük le: valóban nem történhet meg, hogy bármilyen nacionalizmus kárára legyen a Magyarország és Szlovákia kapcsolatainak. Nem, mert ez nem érdeke sem a magyar, sem a szlovák nemzetnek. Csak az egyenlőségen és a kölcsönösségen alapuló új gyakorlat oldhatja fel a régi szocialista viszonyokra jellemző feszültséget, s szoríthatja vissza a sötétben ólálkodó kisantanti szellemiséget is.

KÖZLEMÉNY

Nemzeti fordulatot sürgetnek a külhoni magyarok

„Csatlakozni szeretnénk a nemzeti együttműködés Orbán Viktor miniszterelnök-jelölt által meghirdetett programjához” – jelentette ki Tökés László EP-képviselő, a Kárpát-Medencei Magyar Autonómia Tanács (KMAT) elnöke 2010. május 7-én a Hódmezővásárhely melletti Mártélyon, a kétnapos ülést követő sajtótájékoztatóján. Az erdélyi EP-képviselő rámutatott, hogy az utódállamokba szakadt magyar közösségek – elvi szinten legalábbis – eddig is az együttműködésben, az összefogásban voltak érdekelték, példa erre a felvidéki Magyar Koalíció Pártja, a délvidéki Magyar Koalíció, vagy az Erdélyben 2009-ben kinkeserlesen tető alá hozott Magyar Összefogás. Tökés hozzátette: „A politikai rendszerváltozáson túlmenően a nemzetpolitikában is rendszerváltozásra, nemzeti fordulatra van szükség. Most, hogy nyolc év után a Fidesz-KDNP szövetség példátlan arányban nyerte meg az anyaországi választásokat, itt az ideje ennek is.”

Az autonómia iránt elkötelezett külhoni szerveződések képviselői a kétnapos tanácskozás során áttekintették az új magyar kormány színrelépésével módosuló nemzetpolitikai lehetőségeket és kereteket. Németh Zsolt, az Országgyűlés Külügyi és Határon Túli Magyarok Bizottságának elnöke, a leendő külügyminisztérium parlamenti államtitkár-jelöltje péntek délelőtti előadásában a megerősödő magyar külpolitika és a nemzetpolitikai megújulás összefüggéseiről beszélt. Rámutatott: az autonómia intézménye a külhoni magyar közösségek megmaradásának biztosítója, ugyanakkor hosszú távon a közép-európai térség stabilitásának záloga is. A fideszes politikus meggyőződése szerint a közép-európai térség újjáépítés előtt áll, ilyen értelemben is áttevődnek a hangsúlyok a szomszédsági viszonyokban. Rámutatott: a különböző nemzetrészek differenciált megközelítést igényelnek, de ahhoz nem fér kétség, hogy a különböző autonómia-formák a külhoni magyarság megoldatlan problémáira jelentik a választ. Németh továbbá a 2011 első félévében sorra kerülő magyar EU-elnökségből adódó feladatokat és lehetőségeket is felsorolta, európai kontextusba helyezve a magyar nemzetpolitikát.

A KMAT napirendjén szerepelt a magyar anyanyelvi oktatás a Kárpát-medencében is. Éhn József, a Társaság a Kárpát-medencei Magyarságért vezetője összegző tanulmányában az anyanyelvi oktatásban érdekelt szakmai szervezetek javaslatait ismertette. A rövid és középtávú intézkedési programban az anyanyelvi oktatás hatékonyságát elősegítendő célokat fogalmaztak meg, ame-

lyekhez a lehetséges eszközrendszerrel is hozzárendelték. A KMAT tagjai több ponton módosításokat javasoltak, ezek figyelembevételével felkérték Éhn Józsefet a munkadokumentum véglegesítésére. Mécs László KMAT-titkár egy Kárpát-medencei „magyar nemzeti jelentés” elkészítését javasolta.

A résztvevők a tanácskozás végén egy közös Nyilatkozatot is elfogadtak a magyar nemzet megújulása ügyében, amelyben többek között kijelentik: „Hosszú idő óta most ismét lehetőség nyílik a magyar nemzet határokon átvélt integrációjára”, és hozzátesszik: „a külhoni magyarság nem adományt kér, hanem maga is tevételes segítséget ajánl ebben a folyamatban. Átérezzük felelősségünket, és cselekvő részt szeretnénk vállalni a Fidesz és szövetségesei által meghirdetett, a nemzeti együttműködésre épülő program kidolgozásában és megvalósításában.” Abbéli meggyőződésüknek adnak hangot, hogy „a sikeres nemzetpolitika és a többségi nemzetek szempontjaira is figyelő szomszédságpolitika összehangolható Közép-Európa új térségfejlesztési stratégiája keretében, melynek kialakításában egy erős és sikeres Magyarország, a külhoni magyar nemzetrészekkel együttműködve meghatározó szerepet játszhat”.

A KMAT tagjai feladatlistát is összeállítottak, így a megoldandó kérésék közé sorolták a térség többi államának gyakorlatához hasonlóan a magyar állampolgárság megadását a külhoni magyaroknak, anélkül, hogy szülőföldjüket elhagyni kényszerüljenek. A pozitív európai gyakorlatot követve, a különböző közösségi autonómia-formák megvalósítását és összehangolt működtetését a Kárpát-medencében; a magyar együttműködés intézményes rendszerének kialakítását, a kulturális, oktatási, tudományos, egyházi és gazdasági integráció érdekében; valamint a „Kárpát-medencei magyar ügy” közös képviseletét Európában és szerte a nyilvánvalóban.

A külhoni nemzetrészek képviselői közös nyilatkozatukat a következőképpen zárják: „Kós Károly szellemében kiáltjuk a célt: »Nemzeti Uniót az Európai Unióban«. Mi, a Kárpát-medencei Magyar Autonómia Tanácsba tömörült magyar érdekképviseleti szerveződések erre szövetkezünk, az eljövendő magyar rendszerváltó kormánnyal közösen ennek érdekében kívánunk munkálkodni.”

Mártély, 2010. május 7.

Tökés László EP-képviselő Sajtóirodája

Az Erdélyi Magyar Kezdeményezés RMDSZ-Platform elnöksége

SÓLYOM László köztársaság elnök úr nevét sűrűn emlegettük hálánkkal övezve az Erdélyi Magyar Kezdeményezés dokumentumaiban. Mert tapasztaltuk, hogy nem csupán a keresztény és nemzeti elkötelezettségű, keresztény-szociális eszmeiségű platformunk tagsága, hanem a romániai magyar nemzeti közösség javarésze is a Magyar Köztársaság jelenlegi elnökének tevékenysége megítélését illetően egyetért velünk. Hiszen valamennyien meggyőződhattunk, hogy Sólyom László a nemzethűséget és a keresztény hitet nem csupán vallja, hanem következetesen minden cselekedetével vállalja és szolgálja is.

Az EMK-platform a Romániai Magyar Demokrata Szövetség 20. születésnapjára kiadott nyilatkozatában BAJCSY–ZSILINSZKY Endre, Sopronkőhidán, 1944. december 24-én, a kivégzése előtti órákban írott búcsúüzenetét az erdélyi magyar po-

litikai elit számára példaként idézte: „Legyen a magyar bátor és gerinces!”

Sólyom László alapvető tulajdonsága a civil kurázszi. Bátor volt két és fél évtizede, amikor a Duna-kanyar megmentéséért küzdött, és bátor volt a hatalom közelmúltbeli birtokosaival szemben az alkotmányt, a törvényességet védelmezve – és még sokkal többet: a humánusmot meg a közéleti erkölcs tisztaságát. Gerinces bátorsága révén különösen nagy tekintélyt és megbecsülést szerzett annak a két közéleti méltóságnak, melyet betöltött: az alkotmánybíró és a köztársaság elnöki széknek.

Úgy lett a határokon belül és kívül élő magyarság körében népszerű, hogy nem kereste a népszerűséget. A sorspróbáló időkhoz méltó módon többnyire mosolytalanul vállalta feladata teljesítését.

Egyes anyaországi pártberek a saját pártjukhoz közelebb álló és simulékonyabb személyiséget szeretnének a magyar köz-társasági elnök székébe emelni. A szóba hozott jelöltek valamennyien kiváló tudósként, akárcsak Sólyom László, nemzetközi tekintélyt vívtak ki maguknak. És bármelyikük a Magyar Köztársaság legmagasabb rangú közéleti szereplőjeként is bebizonyíthatná alkalmasságát kevésbé válságos időkben, mint amelyben ma él az emberiség és élünk különösen mi, magyarok.

A jogtudós Sólyom László számára a nyugat-európai egyetemi vendég-professzori tevékenysége szerzett nemzetközi szakmai elismerést. Ezt a tudást és tekintélyt a közeljövő külpolitikájában a köztársaság elnöki feladatkör betöltése során – mindenik kiváló vetélytársával szemben – behozhatatlan fölényrel hasznosíthatná a szétszórta élő egész magyar nemzet érdekében.

A nemzeti elkötelezettségük révén közismert anyaországi alkotó értelmiségiek hozták létre a „Sólyom for president” mozgalmat, melyhez az Erdélyi Magyar Kezdeményezés most örömmel

csatlakozik. Platformunk immár húsz esztendeje az erdélyi magyar nemzeti közösség önrendelkezési törekvésének élharcosa: mi fogalmaztuk meg elsőként szülőföldünkön a területi autonómia, majd a kárpát-medencei magyarság körében a kettős állampolgárság követelését. Mi küzdöttünk – eredményesen – a ’89. decemberi rendőrgyilkosság ürügyén igazságtalanul bebörtönzött székelyek amnesztiájáért.

Ma – Trianon után 90 esztendővel – sem mondhatjuk, hogy itt van már a Kánaán.

Nekünk talán még nagyobb szükségünk van, mint a határokon belüli nemzetrészeknek Bajcsy-Zsilinszky erkölcsi mércéjének megfelelő és pártérdekeken felül álló magyar köztársasági elnökre!

Székelyudvarhely, 2010. május 10.

BAKK László, KATONA Ádám,
SÁNTA Pál Vilmos, VARGÁNÉ PÁL Róza

Befejezetlen forradalmainkat be kell fejeznünk!

Az EMNT közleménye

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Sajtószolgálat a alábbi közleményt jelentette meg 2010. április 9-én Nagyváradon: – Több magyarországi választási kampányrendezvényt követően, tegnap délután Tökés László európai parlamenti képviselő, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnöke a Somogy megyei Marcaliban vett részt Szászfalvi László országgyűlési képviselő, illetve képviselőjelölt választási körzetének kampányzáróján. A helyi sportszarnokban megrendezett ünnepélyes alkalom másik díszvendége Semjén Zsolt, a Kereszténydemokrata Néppárt elnöke volt.

Beszédében Tökés László Erdély- és Biharország jelképes üzenetét adta át Somogyországnak, rávilágítva az anyaországi választások össznemzeti jelentőségére. Ennek vonatkozásában az EMNT Elnöksége nevében Tökés László elnök és Toró T. Tibor ügyvezető elnök, a küszöbön álló országgyűlési választások előestéjén a következő nyilatkozatot teszi közzé:

– A közkeletű mondás szerint: „nem engedünk a ‘48-ból”. Ehhez hasonlóan az ‘56-ból és ‘89-ből sem engedhetünk. Befejezetlen forradalmainkat be kell fejeznünk. A húsz évvel ezelőtt elkezdődött rendszerváltozást folytatnunk kell és be kell tetőznünk.

– Az eltelt két évtizedben, különösképpen pedig az utóbbi 7 (8) „szűk esztendőben” bebizonyosodott, hogy a kommunizmus visszahúzó örökségétől szabadulni képtelen MSZP-SZDSZ utód-kommunista kormányzat erre a történelmi-politikai feladatra alkalmatlan. A bukásra ítélt magyarországi posztkommunista rezsim nemcsak saját országát döntötte romba, de az egész Kárpát-medencei magyarságot sorsára hagyta.

– Pártpolitika és szűken vett országpolitika helyett magyar nemzetpolitikában gondolkozunk – egy nemzetpolitikai rendszerváltozás és a határokon átvéelő nemzetegyesítés jegyében. Ebben a vonatkozásban az április 11-i választásoknak éppen akkora a tétje, mint a húsz évvel ezelőtti – félresikerült – rendszerváltozásnak.

– Az európai integrációval egyirányú magyar integráció viszonyai közepette, az európai kisebbségpolitikai szemléletváltozással párhuzamosan, a külhoni magyar politika gyökeres megváltoztatására van szükség, melynek legfőbb letéteményese a Fidesz-KDNP választási szövetség. Aki ma Magyarországon a Fideszt választja, az nem csupán a pártok egyikére, hanem a nemzetre szavaz.

– A nemzetpolitikai rendszerváltozás megvalósítása érdekében stratégiai partnerséget kötött a FIDESZ és az EMNT. Az új

nemzetstratégia lényege a határokon átvéelő – határmódosítás nélküli – nemzeti integráció, az egységes Kárpát-medencei magyar nemzet. Az EMNT európai jelszava – változatlanul: Unió, Erdéllyel.

– A nemzeti integráció szintjei a következők:

– Közjogi szint: kettős állampolgárság

– Politikai szint: nemzetpolitikai kérdésekben illetékes konzultáció; döntéshozó és végrehajtó intézmények helyreállítása, létrehozása vagy hatékonyabb működtetése – a magyar kormány és a külhoni pártok és érdekvédelmi szervezetek képviselőinek részvételével (HTMH, MÁÉRT, KMKF vagy/és ezek alternatív intézményi keretei)

– Külpolitikai szint: a Kárpát-medencei magyarság, a magyar ügy közös képviselete nemzetközi téren, a nemzetközi integrációs szervezetekben

– Kulturális szint: a bel- és külhoni oktatási, művelődési, tudományos intézmények, valamint a közszolgálati média összeillesztése és integrált működtetése

– Gazdasági szint: extenzív és integrált magyar gazdasági stratégia

– Egyházi és ökumenikus szint: az európai egyházi egység-törekvésekkel együttható egyházi és hitbéli közösség

– A határon túli magyar közösségek viszonylatában a Fidesz választási győzelme és kormányra kerülése a pártpolitikán fölül álló nemzeti összefogás és az erre irányuló magyarországi támogatáspolitikai megvalósulásának ígéretét hordozza.

A Fidesztől azt várjuk el, hogy a – majdan – rendelkezésére álló kormányzati eszközökkel támogassa az erdélyi Magyar Összefogást.

– A kialakuló új nemzetpolitikai helyzetnek megfelelően a Romániai Magyar Demokrata Szövetség részéről joggal várható el, hogy egész eddigi – kisebbségi szemléletű – politikáját felülvizsgálva, az egységes magyar nemzetpolitikához szabja programját és politikáját.

Pártpolitikai vonatkozásban pedig az eddig alkalmazott „egyenlő közelség” értéksemleges elvével is szakítson – közös nemzetpolitikai céljainkhoz való viszonya átértékelésével és a nemzeti önrendelkezés elvének megfelelően.

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács – önálló jogi személyiségének elismertetése alkalmából – ismételt elkötelezettségét fejezi ki közös nemzeti érdekeink és céljaink iránt.

Továbbította: Frigyesy Ágnes

Kívánhatjuk-e magunknak a finnországi svédek sorsát?

Talán megéri nekünk, Trianonnal megvert, diktátummal több országba szétszórt nemzetnek, hogy tanulságot keressünk a finnországi svédek helyzetében.

Támpontként lehoztam (és lefordítottam) egy svéd rádió róluk szóló hírét a világhálóról. Témánkhöz a szövegből a következő két mondat érdemel kiemelt figyelmet:

“Egy friss felmérés azt mutatja, hogy a finnországi svédeknek csak 67 százaléka hiszi, hogy nyelvük fennmarad Finnországban. Öt évvel ezelőtt 87 százalék volt ez az arány.”

“Nem tudom, miért szenved az ember xenofóbia (idegengyűlölet) hiányában is ebben az országban, de ez gyakran megtörténik vele (...)”.

A törvények szerint Finnország kétnyelvű állam, ebből következik a két nyelv használatának egyenlő joga, ezért nincs külön törvény, amely az élet bármely területére vonatkoztatva ezt részletesen előírja. Ennek ellenére az ottani svédek, akik zömmel az ország nyugati és déli szegélyét lakják, úgy érzik, nyelvük visszaszorulóban van, és a nyelvhasználat szabadságának talán legélesebb országában hosszabb távon a kihalás fenyegeti. Hozzájárul ehhez a vegyes családokban a kétnyelvűség, amely lassan – és szinte természetszerűen – az ország többségének a nyelvét részesíti előnyben, bár vannak olyan finn anyanyelvű gyermekek is, akiket (noha a svéd nyelv minden iskolában kötelező tantárgy) svéd iskolába adnak, hogy a másik nyelv alaposabb ismeretével gazdagodjanak.

Lám hiába a legátlagosabb határ, a svéd szomszédal való jó viszony, az európai közösség melegnek álmódott (vagy annak csak beállított) jászola, a nyelvi szabadságjogokat szorgalmazó valamennyi nemzetközi dokumentumon túltenni kívánó szándék, a valóság mégis az, hogy a többség, ha a más nyelvet beszélők szülőföldjét birtokolja, a diplomácia esetleg ténylegesen jó szándékú szép szavai ellenére is hatalmat nyer a másik fölött.

A második mondat a Kárpát-medencében élő magyarnak ismeretlen tartalmat hordoz. A környező népek részéről felénk sugárzó, nem egyszer véres tettekben is megnyilvánuló magyargyűlölet a mindennapi kenyerünk mindmáig. Pedig valamennyi környező népet megpróbáltunk már jóindulatú gesztusokkal, sőt segítő igyekezettel is “lekenyerezni”. Ez a “lekenyerezés” lényegében a kenyérbarátság viszonyosságát kereste, annak felmutatott bizonyosságául, hogy megrablásunkért nincs bennünk harag, csak élni hagyjatok minket! Hagyjátok, hogy magyarok maradjunk azon a földön, amelyet hazug mesékkel örök időktől magáénak hirdet minden mai bitorló haszonélvező. Kocsis István drámaíró és történész szerint lelkiismeret-furdalásból gyűlölnék minket, mert nem tudják nekünk megbocsátani, amit velünk tettek. Ez biztosan így van, de az állítás hiányossága abból derül ki, hogy már akkor gyűlölték minket, amikor még csak a terveiket szőtték, hogy a földünket, nemcsak azokat, amelyeken a Magyar Királyság biztonságot adó védőszármayai alatt megtelepedhettek, hanem a főleg vagy tisztán magyaroktól lakottak jelentős részét is eltulajdonítsák. Ezért valószínűbb, hogy a gyűlölet őseredete az irigység és a hatalomszomjas zsákmányszerzésre törekvés volt.

A magyar politika sehogyan sem tud ezzel a jelenséggel méltó módon megbirkózni. Trianon a nagyantant hatalmainak döntése volt arról, hogy Magyarország rovására kielégítik a kisantant, vagyis híveik mohóságát. Erő nélkül ezen változtatni nem lehet. Katonai erőt már csak azért sem lehet számításba venni, mert a magyar hadsereg ma olyan állapotban van, hogy talán az eredeti kisantant államok valamely részmaradványa is bármikor elfoglalhatná hazánkat. De annyi lelki erőt azért össze lehetne szedni, hogy legalább kísérlet történjen a helyzet tisztázására. Hogy kimondjuk azt, ami úgyis ott van valamennyi ellenségünk gondolataiban, hiszen teljesen logikusan nem tudják elhinni, még elképzelni sem képesek, hogy azt, ami velünk történt, el lehetne felejteni. Ezért hiába várjuk, hogy hálaképpen a magyar nemzet náluk élő részeit élni, megmaradni hagyják, csak azért, mert a magyar

Itt olvasható a svéd rádióban elhangzott hír szövege magyarul.

Forrás: <http://www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?Artikel=3390631>

2010. január 22.

A finnországi svédek mind reménytelenebbnek látják nyelvük helyzetét

A finnországi svédek egyre jobban nyugtalanítják, hogy milyen jövő vár nyelvükre szülőföldjükön. Egy ma közzétett közvélemény-kutatás szerint alig néhány év alatt drámaian csökkent az a hit, hogy a svéd nyelv fennmarad Finnországban.

A törvény szerint a svéd nyelv egyenrangú a finnel, és mindenkinek állampolgári joga, hogy bármely hatósággal svédül beszéljen.

- Helsinkiben (svéd neve: Helsingfors) nehéz dolga van annak, aki ragaszkodni próbál állampolgári jogai érvényesítéséhez, mert kötekedő idiótának nézik, aki olyasmit kíván, ami valójában teljesen felesleges és kellemetlen. Ezért ezt általában nem is szokták igényelni csak erőteljes provokáció esetén, mondja Christoffer Cronström.

Christoffer Ekenäsben (a helység finn neve: Tammisaari) lakik, ahol továbbra is jól el tud lenni a svéd nyelvvel, de rosszabb a helyzet, ha Helsinkibe jön, például hogy egy hatóságot felkeressen. Ott gyakran elutasító, ijedt vagy zavart arcokkal találkozik, ha anyanyelvét, a svédet használja.

De a svéd nyelv Ekenäsben is kezd teret veszíteni. Erre egyik példa az ottani svéd nyelvű születés. Ezt meg fogják szüntetni, és az anyákat a finn nyelvű születésre irányítják át.

A finnországi svédek mindinkább elveszítik a hitüket a svéd nyelv jövőjében. Egy friss felmérés azt mutatja, hogy a finnországi svédeknek csak 67 százaléka hiszi, hogy nyelvük fennmarad Finnországban. Öt évvel ezelőtt 87 százalék volt ez az arány. A jövőbe vetett hit jelentősen hanyatlott tehát.

Ennek oka feltehetően az az általános elégedetlenség, amelyet az állami és helyhatósági ügyintézésben hozott reformok váltottak ki, amelyekről a svédül beszélő lakosság kimutatta, hogy nem vették figyelembe az ő igényeit. Sokan felfigyeltek arra, hogy az ország belügy-miniszteréről, Anne Holmlundról kiderült: fogalma sincs arról, hogy Finnországban 300 000 embernek svéd az anyanyelve.

Christoffer Cronström azonban reméli, hogy egy liberálisabb és nyíltabb finnországi beszédkörnyezettel meg lehet menteni a svéd nyelvet.

- Egyáltalában a beszédkörnyezetnek kissé szelídebbnek és toleránsabbnak kellene lennie. Ez nem csak a finnországi svédekért érinti, hanem más közösségeket is. Nem tudom, miért szenved az ember xenofóbia (idegengyűlölet) hiányában is ebben az országban, de ez gyakran megtörténik vele – mondja Christoffer Cronström.

politikuskok a békeség nevében (és idegen hatalmak kényszerének jegyében) igyekeznek napirendre térni fölötté.

Politikusaink sokszor hangoztatott törekvése, hogy nemzeti politikájukban a kisebbségben élő magyarok véleményéhez igazodnak – gondolván, hogy ez szolgálja azok érdekeit is –, csak azt bizonyítja, hogy a nemzetstratégia nálunk teljes mértékben hiányzik, ezért a taktikát használják a stratégia pótszereként. A stratégiának alapvető érdekeinket és céljainkat kellene megfogalmaznia, a taktikának lehet idomulnia a helyi sajátosságokhoz. De neki sem korlátlanul. Milyen neveltséges a gondolata is, hogy a magyar kormány nemzetstratégiájának például a Markó-félék elgondolásait és cselekedeteit kellene követnie.

Nincs nemzetstratégiánk. Nem is lesz, amíg a politikusaink nem tudják (vagy nem merik) a helyzetünkről és a jövőnkről vallott nézeteikbe belefoglalni azt, ami Trianonban történt, és ami hozzá vezetett. Albert Gábor Az utolsó szó jogán című írásában (amely a Nagyvilág 2008. augusztusi számában jelent meg, és most a Trianoni Szemle 2. száma újra leköszölte) pontosan fogalmaz: „*Trianon revíziója, mely egyszerre számonkérés és szolidaritás, könyörtelen önrevízió és leleplezés, önbecsülésünk helyreállítása és az elmulasztott gesztusok önerzetes megtétele. Az önmagunkat is építő és ítélő igazság nevében.*”

A finnországi svédek példája azt bizonyítja, hogy szinte eszményi körülmények között is a szétfoszlás lehetősége leselkedik egy népcsoportra, amelynek szülőföldje egy másik, ott többséget alkotó nép országának határai közé került. Mit várhatnak akkor a Nagymagyarországnak csúfolt országuktól elcsatolt magyarok, akiket könyörtelenül mások kegyére ítélték? Olyan népekére,

amelyek ifjait az iskolákban többek között hazug történelemoktatással nevelik a mi gyűlöletünkre.

Valahol meg kell törni a nyakunkra tekeredő hazugságok láncát. Hirdetni kell az igazat arról, ami velünk történt, s persze az igazat a magunk múltjáról, így hajdani helytelen tetteinkről is. De nem mazochista mából ítélessel, amelynek során idegen elvárásoknak igyekszünk eleget tenni, hanem mindig összehasonlítva a szabadság őshazájaként máig alázatosan imádott Franciaország valódi értékén mért korabeli tetteivel.

Kétségtelen, hogy – különösen eleinte – még hevesebb támadásokra számíthatunk. De már ki van próbálva: jóhiszemű beletörődéssel csak tovább fogy a számunk, s csökken az erőnk. A finnországi svédek problémái nem biztatnak további hallgatag önáltatásra. Egy végre megalkotott, megfelelő alapokra helyezett és helyesen felépített nemzetstratégia növeli majd a magyar emberek méltóságtudatát. Ezért talán kevesebben adják önként a többség nyelvén működő iskolákba gyermekeiket, értékelik majd annyira a magyar nyelvet, hogy vigyázzanak rá és megtartsák azt, a házastárs kiválasztásánál esetleg kisebb szerepet nyer az az igény, hogy a nagyobb biztonságérzést a többségi nép tagja mellett keressék, és biztosan több értelmet ad a mindig áldozatot is igénylő életnek. Ezért talán mindenki szívesebben vállalja majd, hogy világra hozza és felnevelje saját gyermekeit.

Mindehhez, persze, még sok más is kell, de jó kiindulópontnak bizonyulhat: egy szebb jövőnk alapjává válhat a trianoni helyzetünkhöz való, mindenfajta lelki bujkálást megszüntető új viszonyulás.

Tóth Károly Antal

Iskolakezddéskor, szeptemberi lapszámunkban lenne aktuális az alábbi írás. Mégis most adjuk közre, hátha akad egy-két olyan, gyermekét román iskolába adni készülő erdélyi magyar szülő, aki ennek olvastán idejében rádöbben tettének súlyára, szándéka felmérhetetlenül káros következményeire.

Édes és mostoha nyelv

Felméréseket végeznek a 2010/11. évben várható beiskolázásokról

„Ha mi nem beszélünk szépen, helyesen magyarul, akkor ki fog helyettünk?” kérdezte 1959-60 körül nagyra becsült magyartanárom és osztályfőnököm, Fényi István költő.¹ Amikor a besúgót is megfigyelő sügta be, amikor az 56-os forradalom és szabadságharc utáni megtorló bosszú kéje még nem ült el, amikor félelem vezette az emberek tetteit, amikor Fényi István ruhájából még nem párologott el a börtön dohos szaga, ő volt olyan bátor és egyes ember, hogy magyarórán, az egész osztály előtt fel merte tenni a börtönajtók zárait nyitogató kérdést: ki fog helyettünk magyarul beszélni? Tőle tanultunk meg magyarnak lenni, tőle tanultuk meg becsülni anyanyelvünket, ő szeretettette meg velünk a világirodalom egyik legértékesebb költészetét, a magyart. És, amikor lyukasórak alkalmával ő is szabad volt, bejött hozzánk, hogy magyar népdalokat énekeljünk. Adj Uram mindenki mellé egy Fényi Pis-

ta bácsit! Azokban az években pestisként kezdett elterjedni a magyar családokban a gyermekek román iskolába íratása. Jobban érvényesül majd a gyermek, magyarázkodott a kedves szülő. Nem igaz, hogy csak a kevésbé iskolázott szülők terelték gyermeküket a nemzettől idegen nyájba, hiszen akadtak orvosok, mérnökök is ebből a fajtából. Így aztán a román nyelvű általános és középiskolákban a tanulók igen magas aránya (15-25%, helyenként még több) úgynevezett magyar szülők gyermeke volt. Ilyen és ennél magasabb arányban találtunk magyar gyermekeket a legtekintélyesebb román líceumokban is.

Nem túlzás kimondani, hogy éppen ezek az úgynevezett magyar szülők tettek meg mindent a magyar nyelvű oktatás visszaszorításáért. Miközben az erdélyi magyar városokban a románok román iskolába adták gyermekeiket, pedig azok számára is sokkal előnyösebb lett volna, ha az otthon megtanult konyhanyelv mellett megismerik a nem kis értéket képviselő magyar kultúrát Arany Jánossal, Petőfivel, Babitsal, József Attilával, Nagy Lászlóval, Illyés Gyulával, Szilágyi Domokossal, Liszt Ferencsel, Erkellet, Kodállyal, Bartókkal, Csontvárral, Munkácsival, Bolyaival, Ybl Miklóssal, a 12 magyar Nobel-díjjal együtt (és még hány nagyság nevéét hagytam ki!). Nyilván számukra is hasznos lenne közelebbi ismeretséget kötni velük, mert ők nem csak egy nemzet nagyjai, hanem az egyetemes emberi kultúra egyszeri és

1. Fényi István, költő, műfordító (1919. január 10., Kaplony-1994. szeptember 25., Nagyvárad). A kolozsvári egyetem bölcsészkarán magyar-francia szakos tanári oklevelet szerzett. A világháborúban frontszolgálatot teljesített, majd szovjet hadifogságot szenvedett. Az Utunkban és az Igaz Szóban jelent meg néhány verse. Kötetei: Tavasszi szőlővessző (1966), A világ benépesítése (1971), Égi város (1996), Üzenet odaát (2004.) Szülőfalujában, Kaplonyban iskolát, Nagyváradban ifjúsági klubot neveztek el róla.

megismételhetetlen, senki és semmi által nem pótolható nagyságai.

Szamoskrassón öt gyermekkel működött román osztály a hetvenes években. Igazságos és helyes döntés. Viszont Szatmárnémetiben a Hatos számú Általános Iskolában több mint harminc magyar szülő igénye ellenére sem engedélyeztek még egy magyar osztályt, mert a magyar osztályok száma nem lehetett több a románokénál. Szülői összefogásra és határozott szülői nyomásra sikerült kiharcolni egy újabb magyar osztályt, úgy, hogy a románokból osztályonként elvettek néhány gyermeket és létesítettek még egy román osztályt „az egyensúly kedvéért”. Lám, voltak olyan magyar szülők, akikre könnyen ráillik a bátor, a hős, kitartó, gerinces jelző. Pedig ők nem tettek mást, mint kötelességüket teljesítették, mint a bibliai tékozló fiú testvére, aki nem kalandozott el, nem verte el a szülői vagyont, amiért külön dicséret sem neki, sem másnak nem jár.

Érdekes jelenség volt a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben, amikor magyar iskolában gyenge jegyeket szerző tanulókat a szülők átirattak román iskolákba. Az eredmény meglepő! A Magyar Líceumban elégtelen teljesítményt nyújtó tanuló román iskolában jó vagy még ennél is magasabb minősítést kapott! Ilyenkor eltöprenghetünk a fejlődés titkairól.

Reméltük, hogy a rendszerváltás után minden megváltozik, a dolgok a helyükre kerülnek. Nem így történt. Ma azt mondja sok szülő, hogy én is románba jártam, a gyermekemet is oda iratom,

hogy jobban érvényesüljön, hogy segíteni tudjam a tanulásban. Eközben elfelejti, hogy az ő szülei annak idején egy árva kukkot nem tudtak románul, hogy ő maga sokkal kevesebb azoknál a vele egyivásúaknál, akik magyar osztályba jártak és egy helyett két kultúráról vannak ismereteik. Elfelejti, hogy akik magyar iskolát végeznek, a magyar mellett megismerik a román kultúrát is. Elfelejti, hogy a kettő több mint az egy. Elfelejti, hogy a huszonegyedik században, a határok nélküli Európában csak a tudás számít, aminél csak a több tudás ér többet, azt pedig csak anyanyelven lehet megszerezni. Mifelénk még egy üzleti eladó is legalább két kultúrában kell otthonos legyen (nem csak két nyelvben), különben nem vele töltik be az üres állásokat.

Súlyos a megítélése annak, aki magyar gyermekét román óvodába, iskolába akarja íratni. Román iskolát végzett magyar ember véleményét nem érdemes meghallgatni, hiszen neki fogalma sincs és nem is lesz arról, mennyit veszített az anyanyelvű oktatás elkerülésével! De ha egyszer felébred bennük a lelkiismeret, rádöbbennek majd arra, hogy a nyelv, különösen az anyanyelv közvagy, amelyért felelősséggel tartozunk elődeinknek, kortársainknak és utódainknak egyaránt. Sajnos, míg az anyagi közvagyt törvények védik, a szellemieket nem mindig.

A befogadásra váró, de az osztályközösségtől nyelvben, szokásokban idegen gyermek megpróbál alkalmazkodni. A befogadó azonban ezt csak annyira tudja méltányolni, mint vadász a kutyája szolgálókészségét. Semmi ember lesz az ilyen, ahogy Sütő And-

Kocsis István 70. születésnapjára

Kocsis István író az erdélyi magyar irodalom és az egyetemes magyar irodalom kiválósága. Hetven esztendővel ezelőtt: 1940. május 7-én született az Erdély sorsát osztó Szatmár megyei Ombodon. 1965-ben szerzett diplomát a kolozsvári egyetem magyar nyelv- és irodalom szakán. 1965-ben mutatkozott be novellistaként, írásait a kolozsvári Utunk és Korunk gyakorta közölte.

Első könyve, az EGYENLETEK 1967-ben jelent meg, az első kötetes írókat bemutató Forrás könyvsorozatban, Szabó Gyula író előszavával. Novellákat és egy drámát (Megszámláltatott fák) tartalmaz. Egymás után írja múltunkat felidéző, jelennek szóló drámáit (A nagy játékos, Bolyai János estéje, Árva Bethlen Kata, Széchenyi István...), amelyeket nagy sikerrel játszanak az erdélyi, majd a magyarországi színházak. Kocsis István 1984-ben Budapestre települ át, immáron huszonnöt esztendeje itt teljesíti ki amúgy is gazdag irodalmi munkásságát. 1984-ben SZÉCHENYI ISTVÁN címmel öt drámát tartalmazó kötete jelenik meg a budapesti Magvető Kiadó gondozásában. 1986-ban ugyanitt látott napvilágot A TIZENKETTEDIK LÁNC című regénye Széchenyi Istvánról. Drámakötetei az úgynevezett rendszerváltás után a miskolci Felsőmagyarország Kiadó gondozásában kerültek az olvasókhoz (A MEGKORONÁZOTT – Öt dráma, 1996., „MAGYARORSZÁGNAK FÉNYES TÜKÖRE” – Hat dráma, 2001., AZ ÁL-



DOZAT – Hat dráma, 2006., FÉNYHÍD – Monodráma trilógia Széchenyi István életéről, 2007.).

Magyarságtudatunkat korszerű formában erősítő esszéregényei, tanulmánykötetei és regényei a Püski Kiadónál jelennek meg. Két könyve Erdélyről és a magyar-román együttélés nagy romlásának históriájáról ad hiteles forrásokra épített, alapos elemzést: TÖRTÉNÉSZEK A KERESZTEN AVAGY AZ ÁLDOZAT BOSSZÚJA – Regény a román történelemhamisításról (1991.), A MEZTELEN IGAZSÁGÉRT – A magyar-román viszony megromlásának története (1994.).

Az utóbbi években Kocsis Istvánt elsősorban a régi magyar közjog, a történelmi

alkotmány és a Szent Korona tana, misztériuma foglalkoztatja. (A Szent Korona tana, múltja, jelene jövője, A Szent Korona misztériuma, A szakrális fejedelem) Ezek az iskolateremtő erejű, úttörő művei megtermékenyítően hatnak közjogi gondolkodásunkra, politikai kultúránkra.

2002-ben Kocsis István újból a legnagyobb magyarról ír könyvet: SZÉCHENYI – A magyarságtudat regénye címmel. Ez utóbbi művében a szerző hangsúlyosan taglalja Széchenyi István és az ezeréves magyar alkotmányfejlődés kapcsolatát. 2008-ban ugyancsak a Püski Kiadó jelenteti meg Kocsis István A TÁLTOS PARIPA című munkáját. Ősvallásunkat rekonstruáló ezen könyvének Ipolyi Arnold és Kandra Kabos Magyar mytologiója és Kállay Ferenc A pogány magyarság vallása című műve mellett van a helye a tudományban és a könyvespolcon.

A 2010. május 7-én 70-dik esztendejét töltő Kocsis István a XX. és XXI. századi magyar irodalom legkiemelkedőbb alkotói közé tartozik, aki tanulmányaival, regényeivel, drámáival és elbeszéléseivel sokat tett magyarságtudatunk ébrentartása és nemes hagyományainkra alapozott megújítása érdekében.

Az Átalvető szerkesztői, az olvasók nevében, is megkülönböztetett tisztelettel és sok szeretettel köszöntik Kocsis Istvánt hetvenedik születésnapján, kívánva neki további dolgoz évekét, melyek gyümölcseiből - reményeink és ígéretei szerint - lapunkat továbbra is részletelni fogja.

rás mondja: lezuhan a „semmilyen” állapotába”. A semmilyen ember a hatalom leghasznosabb, de nem megbízható eszköze, mert benne a szabadság emlékének mécses-lángja sem pislog. Pedig „a szabadság akkor is hatalmas erő, ha emlék csupán” – írja Szilágyi Domokos. A semmilyenek részéről ilyen veszély a hatalmat nem fenyegeti. Ő nem csak eladott szabadsága miatt lesz valóban másodrendű állampolgára az országnak, mert önmagát, saját kultúráját, történelmét nem ismeri, hanem azért is, mert nem bízik benne sem a román, sem a magyar. Ez a semmilyen, a félművelt a legveszedelmesebb emberfajta. Korlátoltság, gög, rosszindulat kéz a kézben jár nála.

Szeretheti-e országát az a magyar, aki román iskolába jár? Kell-e az országnak hosszú távon a semmilyen ember? Mind valós kérdések, amelyekkel nem a szülői parancsnak eleget tevő gyermek, hanem a szülő kell megbirkózzon. Már hallom a kedves szülő válaszát: ma nem az számít, ami a fejben van, hanem az, ami a zsebben. Micsoda értékzavar a fejtől a zsebig, sokszor a farzsebig!

Miközben Erdély-szerte megszerezhető a magyar és világirodalmi tájékozottság, gyermekeinktől elmarjuk jogos örökségüket, az anyanyelvet. Így aztán amilyen foltozott, tépett, rongyos és legtöbb esetben koszos az utca emberének farmernadrágja, ma már olyan foltozott, tépett, rongyos az anyanyelvünk a közember száján. A Szent Gellért cselédjének szájából kicsorduló dalt

ennyire megette az idő? Nem lehet, hiszen Gellért Sanyi bácsi². Mikolából Ázsiáig látott nyelvünk távcsövén, míg gyermekeink önnön lelkükig nem látnak, híján messzelátó nyelvünknek. Igen, innen kezdve aztán beszélhetünk a lélekről és a nyelvről, de ez egy másik történet.

Nagyjaink sok esetben ismertek több idegen nyelvet is, de amit maguk számára megtartottak, amelyet minden nyelvnél jobban szerettek, és amelynek segítségével értéket alkottak, az minden esetben az édes anyanyelv volt. Vannak mostoha szülők is, nem feltétlenül gonoszak, de az édesanyát soha nem pótolhatják. Édesanyák! Édesapák! Ne adjuk mostohák kezére édes gyermekeinket!

Csirák Csaba

2. Gellért Sándor, költő, műfordító (1916 Debrecen-1988 Szatmárnémeti). Rövid ideig a szatmárnémeti református gimnáziumban volt magyar szakos tanár, majd nyugdíjazásáig Mikolában élt és dolgozott. A világháborúban hadifogságba esett. Köteteiből: A bál udvarában, Halálra táncoltatott lányok, A magyarok háborúja, Angyal Bandi nyomán, Bodor Péter kútja, Az én kertem pónyikalmái, A magány sziklája, Csillagok Suomi egén (finn költők magyarul), Kóborló hadjáratok. 1990 decemberétől évente róla elnevezett vers-és prózamondó versenyt rendeznek Szatmárnémetiben, Mikolában pedig az iskolát nevezték el Gellért Sándorról.

Csukás István

Ima a bölcsőhely nevéért

Szeretfalva szeret-e,
két karjába temet-e,
világvégi magányában
sóhajt Gyergyóremete.

Lábujjhegyen jár a reggel,
elindul mint ezer éve,
lesegeti álmos szemmel
Ecel, Uzon és Lövete.
Kivétel a fürge Kelnek,
mert ott mindig korán kelnek.

Zábrány, Zaránd, Öthalom,
ottan sincsen nyugalom,
dohog Déva, Fogaras:
Pipirigen kukorékol a kakas!

Magyarzsombor, Szászlekenye,
begyújtva már a kemence,
Piskolton is pislákol,
hogymindenki harákol,
dől a füst, fuldoklik Orlát,
fogja mindenki az orrát,
Billéden is billeget,
bekormozza az eget.

Végre azért megvirrad,
fényben nyújtózik Arad,
Keresztényszigeten kelve,
harangszóval, énekelve,
úgy dicsérik az Urat.

Szásztyúkoson tyúk fő,
szaglászik is Csermő,
tésztát dagaszt Alkenyér,
délre kisül a kenyér.

Farkaslakán farkast fognak,
Nagydisznódon miskárolnak,
libád után ne is kutass,
befogadta Marosludas.

Szálva,
Naszód,
Nagyilva,
megérett már
a szilva!

Tasnádszántó, Érkörtvélyes,
ott a körte igen édes,
a csupasz fát rázza
Gödemesterháza.

Almásmezőn alma terem,
leszedné Alsódetrethem,
kacag Kaca, Szelistye,
alma kéne, hogyisne!
Szeliden szól Somkerék:
egyél somot, van elég!

Bélbor, Borszék borozgat,
Alsórákos orozgat.
Gyergyóbékás békát nevel:
megelégszünk mi ennyivel!
Rábólogat Magyarbodza:
sorsunkat az élet hozza.
Vitakozik Kolozsborsa:
ki s ki milyen, olyan sorsa!
Nagy hangodat meg ne bánd,
így inti őt Mezőbánd.

Gyulakuta kutatás,
folyik a nagy kutatás,
bőven buggyan az ivóvíz,
csöbörrel jön Kázonaltíz,

helyeselget Járavize:
mindenkinek jár a vize!

Újszentannán keresztelnek,
jövők ága minden gyermek,
nyílik kapu, ugat kutya:
jön a rétyi retyerutya!
Zsibó, Darlac, Zsidve,
vagyon erős hitbe;
Ugra, Zágon, Székelyderzs,
ajkukon kél nóta, vers;
fejecskéd a fénybe mártom,
szózatol Dicsőszentmárton.

Marosborgó, Borgóprund,
a szalonnát meg ne und,
Oklánd, Vargyas, Muzsna, Torja,
legyen mindig malac-tarja,
Zsiberk, Kőhalom, Metesd,
a rokont hússal etesd,
el-elmereng ezen Hégen,
ha ma nincs is, így volt régen.

Alsóaklos, Szolcsva,
becsukhat a korcsma,
kész az ebéd, hazavár
Kudzsir, Porcsesd, Resinár,
ebéd után lesz lepény,
örvend Teke és Lupény.

Tele kamra, tele csűr,
elégedett is Nagycsűr,
Börvély, Kaplony, Szaniszló,
szava sosem panaszló,
lesz aratás, ha volt vetés,
bizakodik Lugos, Vetés,
kell, ha az ember családós,



Csukás István - született
Kisújszálláson 1936-ban,
1999. Kossuth-díj.

hümmög Szalacs és Csanálos.

Fejéhez kap Apold, Berve,
jól meg vagyunk mi keverve!
Itt egy falu, ott egy vár -
koronája Kolozsvár!

Miriszló és Petrilla
zeng mint a rigótrilla,
zendít altató zenét,
zümmög halkan Szűnyogszék.
Kürpöd, Vurpód, Prázsmár,
Lisza,

lassan-lassan elalusza.
Kémer, Zilah, Sarmaság,
felrázva a szalmazsák.

Málnás, Havad, Torockó,
vackába tér a mackó.
Torda, Brassó, Szurduk, Nagy-
lak,

a Nap lassan haza ballag,
a sugara aranyküllő,
utána forog Esküllő.

Erdély fölött sötétedik,
a csillag is késlekedik,
gyűlj ki csillag sötét egen,
fóhászódik Magyarigen.

Rege a Balatonról, a vasútról és a pusztító tudatlanságról

A hír száraz, semmitmondó. Ismét áll a forgalom a Balaton északi parti vasútjának egy szakaszán: Akarattyan ismét a vasútra szakadni készül a löszfal.

Harmadszor esik ez meg az elmúlt két évtizedben – csak hogy a 2009-ben elkezdődött „rézsűmozgás” már nemcsak a vasutat, hanem a magasparti és lejtőalji házsorokat, sőt a partra levezető széles betonutat is veszélyezteti. A szakvélemények szerint három hónapunk van a katasztrófaig – a végleges helyreállítás elmaradása esetén a Szabadbattyán-Tapolca vasútvonalat be kell zárni.

A Balaton keleti partjain (a Balatonfőn) Világostól Füzfőig húzódó magas partok közepén emelkedik a Csittény. Hegynek csak elfogult helybéli rajongók titulálják, hisz csak dombocskát formáz még a tövében kanyargó szurdokvölgy aljából nézve is. Ritkás fenyő- és akácligeteibe ezüstösen világít a tó keleti medencéje, mókusai, rókái és a néha-néha ide tévedő őzikéi a kőhajításra bömbölő országúti forgalomról tudomást se véve élnek.

Tatárjáráskor elpusztult, Árpád-kori falu romjait rejtja a hegy – a nevét is őrzi. A szurdokvölgyet a térképészek Matacs-torka néven ismerik; mi, bennszülöttek többnyire a kevésbé emelkedett Róka-völgyként ismerjük. Merész ívben kerüli meg a Csittényt, meredeken kötve össze a partaljával a felső nyaralótelepet – félúton keresztezve az épp 100 éve épített vasútvonalat. Ösvényeit az évszázados fák valóságos alagútba zárják, nagy örömeire az indiánosdit játszó gyermekeknek.

Itt, a Csittényen (és kicsit odább, a kenesei Soós-hegyen) tenyészik széles ez Európában egyedül a tátorján, amelyet eleink hoztak magukkal Közép-Ázsiából – nyilván a finnugoristák bosszantására.

De regénk szereplője a Balaton is.

Minden iskolás gyereknek illenék tudnia, hogy a világon egyedülálló ökológiai rendszer ez a tó. Észak felől a partig nyúló hegyek védik az uralkodó „főszél”-től, így éghajlata mediterrán: olyannyira, hogy Cholnoky Jenő óta Balatoni Riviéráról beszélünk. A hasonló felületű, de mély alpesi tavakkal ellentétben télen befagy, tavasztól őszig pedig kellemes hőmérsékletűre melegszik fel. A már apró hullámoktól is felkavarodó selymes, enyhén lúgos vize, a homokszemcsék, a kovamoszat-tűk a fürdőzők bőrét kellemesen masszírozva különlegesen frissítő hatást fejtenek ki. A Nap ibolyántúli sugarai pedig a vízfenékgig hatolva fertőtlenítik folyamatosan a vizét.

Ez a sekélység a gyengesége is. Alacsony vízálláskor feldúsulnak a szennyező anyagok, megindulhat a mocsarasodás. De ellen is állt a tó minden lecsapolási kísérletnek Galerius császártól Mária Teréziáig! Az errefelé turzásnak nevezett homokzáttonyokkal zárta el a csatorna nyílását, így őrizve a természetes, tökéletes vízszintet, felesleges vize így is kicsordogált a Sión, épp elhordozgatva a gyerekek papírhajóit. Így is van ez rendjén, hisz csak annyival gyarapszik a tó, amennyit a kicsiny Zala hord belé.

A turzások finom homokján épültek a déli part strandjai, nyaralói – közöttük pedig a kifutó hullámok a nádasokba hordták a szennyeződések, így tisztítva a tó vizét.

De!

Egyszer aztán a vas és acél országa lettünk. A múltat folyamatosan eltörölni igyekvő derék vezetőink alkalmas terepre találtak a Balatonban – is.

Mindenekelőtt célszerűen átcsoportosították a hajógyártást: a balatoni hajókat ezentúl nem Füreden, hanem Óbudán, a dunai hajógyárban építették, Füred pedig kárpótlásul megkapta a dunai hajógyártást. Ez a csel kitűnő alkalmat adott az évezredek át önfejlően makacszkodó Balaton megregulázására: évente kétszer is fel kellett tölteni a drága balatonvízzel a Siót, hogy a hajók helyet cserélhessenek.

Az ötvenes évek végén bátor fürediek – közöttük a gimnáziumot igazgató nagybátyám – felhívták derék vezetőink figyelmét erre az égbekiáltó baromságra, kész (itt nem részletezhető) megoldásokat kínálva. A Párt ökle le is sújtott: ezentúl Füreden kellett gyártani büntetésül a nílusi hajókat is! (Ne feledjük: ekkor az arab elvtársak voltak a jó elvtársak, különösen Nasszer Egyiptoma!). Ez aztán szerencsésen eredményezett évenkénti harmadik, negyedik, akár hatodik vízleeresztést is...

Évtizedekig készültek Füreden a nílusi tolóhajók. Több apró zavaró körülmény adódott azért: mindenekelőtt hogy is férnek át a tolóhajók a sekély és keskeny Sión? Megoldottuk: a belső berendezések, felépítmények nélkül úsztak le, majd a kézenfekvő legközelebbi baráti hajógyárban, a szovjet Iszmailiában kikötve szerelték rájuk a teherautó-konvojokkal leszállított hiányzó részeket.

Az összecsoportosult hajókat a baráti kikötőből el kellett volna juttatni a szintén baráti Egyiptomba. Tengeri vontatásra KGST-cég nem akadt, kérelmezni kellett Moszkvától, hogy kapitalistákkal egyezkedjünk. Az engedély egy-két év alatt meg is jött – de a velejükig gonosz nyugati cégek csak terhelt állapotban vállalták a vontatást. Szállítható áru pedig a szocialista munkamegosztásban nem volt.

Megoldottuk.

A takarékos fogyasztásukról híres Zil teherautók beálltak a déli part egyik öblébe, megpakolták őket jó balatoni homokkal. A teherautó-csordák aztán a már ismert úton levitték a homokot a baráti kikötőbe, berakták a hajóterekbe, hogy meglegyen a kellő terhelés – nosza, indulhatott a vontatmány! Alexandriába érve pedig újfent teherautókra raktuk a homokrakományt – irány a Szahara!

No.

Megértette minden minimálnyugdíjas, hogy évtizedekig vagyontokat fizettünk azért, hogy homokot szállíthassunk a Szaharába?

Az egyre sekélyebb Balatonban meg ott rothadt a november közepére elhaló hínár, a Kanadából valahogy idehurcolt szűrőszekerek, az uszadék – hiába verték el az őszi viharok a Siótorokig, mint eddig évszázadokon át, az utolsó szállítást és leeresztést be kellett fejezni a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepére.

Mindeközben serényen folyt az angolna és más idegen halfajok örült betelepítése, a lejtős vízpartok feltöltése és betonba ágyazása, a vizet tisztító nádasok kiirtása. A Balaton egyik végén

a természetes kis-balatoni szűrőjétől megfosztott Zala, a másikon a fűzfői vegyigár, körbe-körbe meg a korszerű, kemizált szocialista mezőgazdaság ontotta a mocskot a vízbe. Abba a vízbe, amely az uniformizált lakosság uniformizált nyaralási célpontja lett. Kiépült körötte az ország második legnépesebb városa, méregdrágán nyújtva szármalasan igénytelen szórakozást a vezényszóra nyaralóknak.

Felparcelláztak mindent. Vízpartot és magát a vizet, sportpályát, szántóföldet, történelmi szőlővidéket, temetőt, természetvédelmi területet. És a csatornázatlan Balaton-városban félmillió villa félmillió pöcegödre szívárogtatta levét a homoktalajba, onnan meg a tóba.

Nem a tó, nem a víz lázadt fel először: a Föld indult meg. A szétömlő szennyvizeken a mélybe korcsolyázott a hegyoldal Fonyódon, Tihanyban, maga alá temetve a tudatlan nemtörődomséggel épített házakat – de Fűzfőnél még az országutat és a vasutat is.

Az utolsó szabad területek egyike volt az akaratyiai magaspárt, a Csittény környéke. Védett volt ez ősidők óta! A halászoknak a megyehatárt jelző szilfa messze benn a fennsíkon is látható volt a tóról, nem építettek elé se tanyát, se falut bölcs eleink. És büszkén hirdették, hogy egykor Rákóczi – de legalábbis a Hosszúmezőn győztes csatát vívó Vak Bottyán – kötötte hozzá a lovát. Az akaratyiai nyaralótelepet 1928-ban szocialis céllal alapító (gaz, náci-fasiszta) Horthy-rendszer építési tervet rendelt el a löszparton, és előrelátóan víztelenítette a veszélyes oldalt a partról mélyen benyúló tárnakkal. (Csak úgy melleleg: a kitűzött utcákat pedig jóelőre gyümölcsfákkal ültették be két kilométer hosszan, máig onnan főzzük a baracklekvárt...).

Óvatosságból a Csittényt sem bolygatták meg ásátásokkal – Árpád-kori falu templom(rom)ja pedig úgyis akadt az északi parton háromtucatnyi is...

Aztán egyszer csak itt is utcások nőtt ki a földből. Fontos Elvtársak kaptak házhelyet a páratlan kilátás karosszékbeli élvezetéhez – például a Hétvezér utca (névéhez méltatlanul) három, csupán három hadügyminiszternek, és persze a fél vezérkarnak adott otthont.

Tovább terjeszkedtek a telkek. Elérték a Csittény oldalát majd tetejét, a Róka-völgyet. Az erdők? Ugyan!

1988 tavaszán a hegyoldal itt is megindult – tátorjánostul, vasutastul, telkestül, palotástul. Óriás, a hadi raktárakban az Olaszor-

szágba tervezett védelmi háborúra tartalékolt, bezsírozott munkagépek hordták el a hegyet a zsebkendőjük négy sarkában... Még-hogy Árpád-kori falu! Tátorján? Róka-völgy? Behordták a hegyi földet a mi kis tündérvölgyünkbe, nem vesződve a maradék erdő kivágásával. Júniusra szép egyenes lett a vidék, a néhai völgy oldalában pedig kopár faágak meredeztek a talajból, az erdélyi Gyilkos-tó módján.

No, azért nem az egész Csittényt hordták el. Maradt belőle annyi, hogy a maradék gerincen újabb csodapaloták könyököljenek a Balaton fölé. Alattuk gondosan elsimították az új lejtőt, műanyagháloval fedték be – az akác pedig magától benőtte, hátradőlhetünk!



Réka asszony kopjafája.

Az ám, de 1998-ban a legendás Hétvezér utca alatti lejtő kezdett a part felé araszolni. Itt a legmeredekebb a löszfal, a vasútvonal közvetlenül alatta fut. Sajna már nem voltak meg az olaszországi védelmi hadjáratra félretett bezsírozott gépek, így dróthálóba kötözött sziklatörmelek-kötegekkel stoppolták be a pályafaladt, vélhetőleg számítva a drótok örök életére.

A sikeren felbuzdulva alul, a parti sétány két oldalán épített paloták és a löszfal közé új utcát nyitottak. Szüksős itt a tér, kertre nem is telik, a háztetők fe-

lett fenyegető hegyoldal pedig kit érdekel? Az állomásról a partra levezető völgy meredek oldalán is kinőttek a villák – a kertjük csupa lépcső...

No, most a télen itt indult meg a löszfal. Viszi a palotákat, lépcsőket, vasutat, országutat – mindent!

Hogy három hónapon belül meg kell állítani? Ugyan! Mivel? Miből?

Hogy is írja Lovas István?

Akik már felnőttként élték meg az egypártrendszeri diktatúrát, nyilván emlékeznek arra, hogy a kommunisták (szocialisták) mennyire gyűlölték az erdőt, a zöldet, a természetet. Talán azért, mert a buja, irányíthatatlanul növekvő zöldben ösztönszerűen valamiféle lázadást éreztek a kommunizmus beton- és silőrendje ellen.

Irtották is, semmibe is vették. És annyira elégedetlenek voltak a természet rendjével, hogy kényszeresen meg akarták azt változtatni. Hol folyókat elterelni időtlen idők óta változatlan medrük-ből, hol gumipitypangot, hol rizst, hol narancsot akartak meghonosítani ott, ahol a nyárfa vagy a kukorica érzi igazán jól magát.

2010. május 1.

Sárközy Csaba.

Felavatták a Kárpát-Haza Templomát Verőcén

A búza minden egyes szemében Krisztus arcát hordozza

A történelmi egyházak püspökei szerint csak emlékhely

– Ugye milyen jó, hogy magyarnak születünk! Ugyan magyarságunk és vele együtt a hitünk is megkopott az utóbbi pár száz évben, akkor is a világ legfantasztikusabb nemzete a magyar: színes, szorgalmas, leleményes, okos és adakozó – mondta Bethlen Farkas, Verőce polgármestere 2010. június 4-én Verőcén, a Lósi-völgyben megtartott emlékező ünnepségen. A Kárpát-Haza Templomának avató ünnepén Bethlen Farkas, a templom megálmodója hangsúlyozta:

– 2010. március 21-én letették a templom alapkövét. Ha az ember jó célért, szeretettel küzd, a Felső Rendező is mellé áll és mindenben segíti Öt.

– Szanaszét vagyunk, épp annak a trianoni békediktátumnak köszönhetően, mely miatt ma is itt emlékezünk, melyre most nem lehorgasztott fejjel, és tehetetlenkedő szortyogó irredentizmussal és népeket fenyegető barbár revizionista vágyakkal gondolunk, mert ilyesmikkel szoktak bennünket vádolni valahányszor megmunkánunk, és felemeljük szavunkat eme égbekiáltó igazságtalanság ellen – mondta köszöntő beszédében Cselényi László, a Duna Televízió elnöke, a verőcei program díszvendége.

Majd kijelentette: – Összetartozunk, egy és közös a nyelvünk, a kultúránk, az anyaországunk, és egy nemzet vagyunk. Magyar-nak születünk, magyarként akarunk élni és így is akarunk meghalni. Kilencven éve tudjuk, hogy a világtörténelemben a trianonihoz hasonló elhibázott „békemű” nem sok született. Sok millió-an megtapasztalhatták milyen is saját otthonunkban kisebbségként élni – mutatott rá a Duna Televízió elnöke.

– A kilencven évvel ezelőtt ránk kényszerített trianoni diktátum sötét fellege ma is ráborul minden magyar lélekre – kezdte beszédét Csuka Tamás nyugalmazott református tábori püspök, majd így folytatta: – El sem tudjuk képzelni, mennyit kellett szenvedniük az elmúlt 90 esztendőben a határainkon kívülre kényszerített testvéreinknek, akik folyamatos hétköznapi hátrátételre, másodrendű állampolgári lét hordozására kényszerültek.

Mégis örülünk, hisz a sötét felhők mögött világosság dereng. Fénysugár, hogy elkészült ez a kicsi templom, emlékhely, melynek ajtaja nyitva áll a kereső, az imádkozni akaró és az ország megújulásáért tenni akaró emberek előtt. Ime, a csoda, a Kárpát-Haza Temploma, ahol imádkozni lehet – hangsúlyozta Csuka Tamás.

Az ünnepi eseményen dísz-sort álltak a Vitézi Rend tagjai, s a történelmi zászlók felvonulása mellett hozták be a Szent Korona másolatát. A templomot és a híveket megáldotta Csuka Tamás ny. ref. püspök, Márkus László helyi református lelkész, valamint Balácsi László unitárius püspökhelyettes-főjegyző.

Verőcén, a Lósi-völgyben megkonduktak a harangok a trianoni diktátum aláírásának időpontjában, s az esőzések, és a sártenger ellenére több ezer ember gyűlt össze az emlékező gyásznapon.

Mint ismeretes, a Kárpát-Haza Templomának megálmodója, Bethlen Farkas egy évvel ezelőtt úgy érezte: „Kicsi népünk nagy-
gyon mélyre süllyedt a tisztesség, a becsület, a munka és a hazaszeretet terén. Oly mélyre, hogy az ember már nem tud mit tenni és azt gondolja, a magyar megújulást már csak valamiféle csoda hozhatja meg. S lám a csoda a Kárpát-Haza Temploma, ahol minden magyar fohászkozhat Hazánk feltámadásáért, itt áll előttünk. Ennek a templomnak a felépítése szolgáljon bizonyásgul arra nézve, hogy hittel, szeretettel és összefogással a magyar nemzet visszanyerheti önbecsülését és hajdan volt dicsőségét.



Bethlen Farkas szeretné, ha a Kárpát-Haza Temploma a magyarság kultikus helye lenne, ahol találkozhatnak, együtt ünnepelhetnek az erre látogató emberek, s ahol közösen megélhetik együvé tartozásunk élményét.

Az egyszerű hófehér falak és boltozat között színes üvegablak-sor feszül, melyen honfoglaló eleink páratlanul gazdag díszítő-művészete jelenik meg fénybe öltöztetve. Középpontban az álmában égbe emelt Emese alakja látható, akitől a monda szerint az Árpád-ház származik, mely család 400 éves uralkodása alatt a legtöbb szentet adta Európának és a világnak. A templomban lévő ablakkép, melyen Emese égbe emelése látható, Borbás Dorka üvegművész alkotása.

Sajnálatos módon a három történelmi egyház (római katolikus, református és evangélikus) püspökei nem szentelték fel a Kárpát-Haza Templomát, mert a három püspök – Beer Miklós, Szabó István és Fabiny Tamás – által kiadott nyilatkozat szerint: „Keresztény templom szakrális középpontjába nem kerülhetnek Jézus Krisztus helyébe vagy mellé pogány mitológiai alakok.”

Az építész-mesterek elképzelése szerint azonban a búzaszem formájú templom Krisztus arcára emlékeztet...

Frigyessy Ágnes (A szerző felvételével)

Átalvető

EMTE-beszámoló

Immár több éves hagyomány, hogy Egyesületünk nemzetünk nagy Ünnepest a megye mindig más-más helységében tartja meg, - tavaly Bonyhádon, az idén Faddon.

Rég készültünk erre a napra, és szép számmal megtelt a faddi református kistemplom, ahol március 14-én igazi ünnepelésnek, lélekemelő műsornak lehettünk részesei. Olyan szépben, olyan csodában volt részünk, melyről álmodni sem mertünk.

Bereczki Zoltán tiszteletes úr rövid, szívünkhöz szóló Isten-tisztelete után meghallgathattuk dr. Kövesdy Pál, az EMTE tiszteletbeli elnöke, az immár 20 éves Átalvető című lapunk főszerkesztőjének beszédét, melyben ébredésre buzdított és emlékeztetett mindenkit az áprilisi választások fontosságára, a változás lehetőségére, és arra a tényre, hogy mit hozhat a változás életünkben.

Ezt követően lépett fel Szabóné Gács Tünde népdalénekes, Vesztergám Miklós tárogatóművész és a Bartina népi zenekar. Olyan csodálatos előadás-sorozatba volt részünk, hogy lelkünk csak úgy röpködött az örömtől. Az előadók olyan euforikus légkört teremtettek, hogy a jelenlevők is lelkükből énekeltek, s a műsor végén pedig, feledve, hogy templomban vagyunk, hatalmas taps tört ki.

A Bartina együttes fellépése után Dr. Serdülné Benke Éva magyar irodalom szakos tanárnő olvasta fel előadását az 1848 szabadságharc idején történt nagyenyedi mészárlásról. Az előadás olyan érdekfeszítő volt és oly magasztos, hogy a hideg a felhevült lelkeknek még a közelébe sem jutott.

Az ünnepség befejezése után Bereczki tiszteletes úr minden jelenlevőt szeretettel meghívott a parókia épületében lévő imaterembe, ahol drága jó felesége és a faddi asszonyok terülj-aztallal és sok szeretettel vártak mindenkit.

Miután némileg átmelegedtünk, elsétáltunk a faddi Óvoda épülete előtt felállított kopjafához, azt megkoszorúzva emlékeztünk a szabadságharc áldozataira és az ágyúöntő Gábor Áronra.

E szép és tartalmas nap után örömmel és lelkesen készülhetünk a következő rendezvényekre. Egyesületünk fennállásának 20 éves jubileumi ünnepségsorozatát tartotta április 16-18-án, melynek meghívott vendége a sepsiszentgyörgyi Fenyőcske ifjúsági néptáncegyüttes és népi zenekara volt. A rendezvénysorozat mottóját Wass Alberttől vettük: „*Nincs olyan erő mely útjában állhatna hótiszta szavaknak, és ne engedné, hogy kezet nyújtson, ha kell, magyar a magyarnak*”

A 12 táncosból álló kis együttes Rápolti István vezetésével, a 12 órás fárasztó utazás utáni pihenés nélkül tett eleget a Duna TV meghívásának, így 16-án a Duna partján megtartott ünnepségen látványos előadást tartottak, melyet mi a televízió keresztül élvezhettünk.

Még aznap délután Bátaszéken találkozhattunk, ahol Bognár Jenő Polgármester úr és Kismödi István, a bátaszéki bukovinai székelykör elnöke, Kесе Ferenc Antal az EMTE elnöke és vezetősége, valamint a kultúrház vezetősége fogadta a meghívott vendégeket. Előadásukat a közönség fergeteges tapsviharral és a többszöri visszahívással fogadta.

17-én az EMTE meghívására a vendégek Szekszárdon borkóstolással összekötött pincelátogatáson vettek részt a nagy hírnévre szert tett Dúzi Tamás borász pincéjében, megtekinthették a szekszárdi dombság alatt pókhálóként elterjedt pincehálózat egy részét. Este az EMTE jubileumi bálján lépett fel az együttes, megnyitva azt és szórakoztatva a vendégeket, megdobogtatva a honvágyók szívét.

Másnap reggel a faddi református templom falai között díszelt a kis csapat, majd délután a Fenyőcske, a Boróka helyi hagyományörző egyesület meghívására és a Faddi Polgármesteri hivatal, Fülöp István polgármester támogatásával megtartotta búcsúestjét a faddi kultúrházban. Az emberek sírtak, énekeltek és szájatva bámulták a csodálatos táncokat, megállás nélkül tapsoltak.

Nagy elégtétel volt végigkísérni e három napon ezt a tehetséges együttest, tudva azt, hogy a mieink, a mi gyermekeink, kikre büszkék lehetünk.

Az elkövetkezendőkben (lapzárta után –a szerk.) Pakson, június 4-én trianoni emléktábla avatást tartunk, bízva abban, hogy az együttléteknek van értelme és a magunk módján mi is - együtt immár 20 éve - tehetünk valamit nemzetünk fennmaradásáért, a barátságok és kapcsolatok éltetéséért. Soha nem feledve Ravasz László szavait: „*Sorsunk emlékezetünkben van megírva: mond meg nekem, mire emlékszel vissza s én megmondom, ki vagy*”

Szekszárd, 2010.04.20.

Kесе Ferenc Antal, az EMTE elnöke

„Vessünk végre véget a terméketlen köldöknézésbe fulladó önsajnálatnak”

Tőkés László nyilatkozata a kettős állampolgársággal kapcsolatban

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, erdélyi magyarként és európai parlamenti képviselőként üdvözlöm a mai történelmi jelentőségű politikai tettet. Mert történelmi jelentőségű az, hogy a Magyar Országgyűlés mai, szerdai ülésén 344 igen, 3 nem szavazattal, 5 tartózkodás mellett elfogadta a magyar állampolgársági törvény kiterjesztéséről szóló módosítását, mely szerint „kedvezményesen honosítható az a nem magyar állampolgár, akinek felmenője magyar állampolgár volt, vagy valószínűsíti magyar származását, és magyar nyelvtudását igazolja”.

Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács az idei évet Trianoni Emlékévként nyilvánította – azzal a deklarált szándékkal, hogy magyar nemzetünk szétszakításának 90. évfordulóján vessünk végre véget a terméketlen köldöknézésbe fulladó önsajnálatnak, és az elkövetkezendőkben – Trianon gyógyításaként – a magyar nemzet határokon átívelő újraegyesülésének programadó eszménye hassa át cselekedeteinket.

A 2004. december 5-i „önkéntes Trianonunkat” a magyar állampolgárok a nemzeti ügyek kormányának rendkívüli, kétharmados felhatalmazásával írták felül. Orbán Viktor kijelölt miniszterelnök által vezetett Fidesz-KDNP szövetség mai törvényjavaslatával e felhatalmazás szellemében járt el. A szavazatok száma viszont azt mutatja, hogy kialakulóban van az a szükséges nemzeti minimum, amely mentén a nemzeti együttműködés rendszere kiépíthető.

Illesse köszönet a törvény kezdeményezőinek munkáját – és köszönet jár a Magyar Országgyűlés össznemzetben gondolkodó tagjainak szavazataiért is.

Trianon gyógyítása elkezdődött.

Egy a nemzet!

Washington, 2010. május 26.

Tőkés László EP-képviselő

Erdélyi művészek Leányfalun

2010. május 1-én került sor a leányfalui Faluházban a 20 éves kiállításorozat jubileumi tárlatának megnyitására.

A kiállításorozat, melyet Leányfalú önkormányzatának segítségével dr. Szász István Tas 20 éven át szervezett, immár a település életének hagyományává vált. A sorozatot az erdélyi kortárs irodalom kiemelkedő egyéniségei, Páskándi Géza, majd az Ő halála után Lászlóffy Aladár nyitotta meg az évek során. E 20 év után a szervezők úgy érezték, eljött az ideje annak, hogy az itt szerepelt művészek számára egy gyűjteményes, áttekintő tárlatot szervezzenek.

A kiállítás szakmai megnyitóját Banner Zoltán, az ismert művészettörténész, műkritikus mondta, majd külön műsorban emlékeztek meg az éppen egy éve elhunyt, Kossuth-díjas költőnkre, Lászlóffy Aladár. A megemlékezést Széles Klára iro-

dalomtörténész, a költő monográfiájának szerzője vezette be és moderálta. A költő műveiből előadtak: Bálint Márta, Borbáth Otilia, Ferenczy Csongor, Novák Gizella, Órási Öss Enikő, Sebők Klára, Széles Anna.

A kiállító művészek: Balázs Imre, Bardócz Lajos, Bortnyik Éva, Botár Edit, Csomafáy Ferenc, Finta Edit, Katona Szabó Erzsébet, Kádár Tibor, Kántor Antal, Kopacz Mária, Kotsis Nagy Margit, Kusztoz Endre, Kristófi János, Márton Zoltán, Molnár László József, Nagy Pál, Nagy Géza, Paulovics László, Petrás Mária, Péterfy László, Simon Endre, Tirnován Ari Vid, Tirnován Katona Tamás, Ughy István, Ughy Miklós, Vilhelm Károly voltak.

A kiállítást Szász István Tas beszéde nyitotta meg, melyet az alábbiakban közlünk.

Jubileumi kiállítás előtt

Dr. Szász István Tas megnyitó beszéde

Tisztelt Vendégeink!

A mai kiállításunk minden eddigőtől eltérő. Nem csak azért mert nem egy, hanem 25 művész munkáiból mutatunk be alkotásokat, nem csupán azért mert a tárlat megtekintése után visszatérünk ebbe a terembe és legutóbbi kiállításaink megnyitójára, Kossuth díjas költőnkre, Lászlóffy Aladár emlékezünk, hanem – és nem utolsó sorban – azért is, mert új történelmi keretben találja magát az a szándék is mely sokak munkájával ezt a huszonegyedik évébe lépő hagyományt s e mai alkalmat létrehozta.

Olyan kettős történelmi pillanatot élünk meg, mely minden cselekedetünkkel kapcsolatban gondolkodásra késztet. Keressük a kudarcok és a sikerek okait, hogy a múltból okulva, – jövőt építhessünk. Előre tekintünk rettentő nagy feladatokra és vissza, rettentő nagy tragédiákra.

Ezért bocsássanak meg nekem, ha húsz év alatt megszokott rövidségemet most kissé megtoldva, a tulajdonképpeni megnyitónkat kis várakozásra kényszerítve fordulok Önökhöz.

Mi köze lehet egy kiállítás- sorozatnak ehhez a mostani – talán kegyelminek is nevezhető – pillanathoz s a rövidesen reánk köszöntő szomorú kilencven éves évfordulóhoz? Erről szólnék néhány szó.

Nos, a sajátos magyar sors, mely az egészséges módon máig feldolgozatlan nemzeti tragédiát, Trianont örökös keresztként helyezte vállunkra, mindenkor szembesít azzal a ténnyel, hogy az a kilencven év előtti június negyedikei nap, nem egy egyszeri esemény volt, nem egy szívbe hatoló, rögtön ölő, alattomos történelmi tör, hanem egy lassan ölő vírus belénkfecskendezése. Tudjuk, hogy az elkövetők gyorsabb véget jósoltak volna nekünk, de a mainál akkor még jobban működő immunrendszerünk képes volt talpra állítani Magyarországot. Így aztán azoknak, akiknek útban voltunk, újabb löketekkel kellett tetézni a kilencven év előtti s ezeket kaptuk is folyamatosan. Kaptuk szomszédainktól, akiket zsenge tudatukban magukat is megviselt a váratlan nyereség, és kaptuk Európától, a folyamatosan globalizálódó világ ősi, de naiv módon önhitt félszigetétől, s magától attól a nagyvilágtól. Eladtak úgy, hogy mi fizettük meg az árát, hogy aztán közel fél évszázadnyi szenvedés után kiválsanak s ennek költségeit is tőlünk követeljék. Így kerültünk a sokat védelmezett s áhított befogadó nagy

kebelre borulva tulajdonképpen félgyarmati helyzetbe. Az ide vezető utat kíméletesen nevezték hátsó lépcsőnek, az új pozíciót cselédszobának, még finomabban külső körnek stb.

Első ilyen évtizedeinket „tenfiaink” segítették, saját sikerről szóló véleményükkel ellentétben, az utóbbi 500 év rémtörténetévé tenni. Most ismét itt állunk egy másféle Trianon után. Most széttagozottságunkat, gazdasági lepusztítottságunkat nem képtelen jóvátételi összeg, hanem egy még képtelenebb adósságállomány tetézi, ráadásnak pedig közben immunrendszerünket saját magunk pusztítottuk el, igaz, hogy jelentős külső segítséggel, de az is, hogy el nem hanyagolható ostobasággal.

Hogy egy talpra állni vágyó nemzet ebben a sokszoros csapdahelyzetben mit tehet, nehéz megmondani. Annyi azonban biztos, hogy mindenekelőtt lelki egészségét kell helyreállítania, mert másként semmiféle erőfeszítésre vagy elkerülhetetlen áldozatra nem lesz képes. Ez a munka pedig egy régi adósságot törleszteni kész központi nagy és bölcs akarat és irányítás mellett, mindennapi erőfeszítéseket is jelent. Mindenkinél a maga helyén és a maga képességei meg lehetőségei szerint a legtöbbet kell nyújtania, még akkor is, ha ez egyenként tekintve nevetségesen kevésnek tűnik. A tengert is cseppek alkotják. Ebben azonban csak akkor reménykedhetünk, ha az egyéni erőfeszítések a tenger cseppjeit idézve egységes erővé és akarattá tudnak egyesülni. Egységessé, mégpedig nem csak a mai határok között, de összmagyar viszonylatban is. Vagy, ahogy most egyes multhiányuktól frusztrált szomszédok tiltanak mondani, Kárpát-medence-szerte. Megjegyzem, hogy ha ezek a buzgón tiltakozók képesek lennének közös történelmünket magukénak is tudni, testvériesen osztozhatnának velünk annak értékein.

Az összefogás nem csupán egy nemzeti sajátosság. Függetlenül attól, hogy valaki magyar vagy nem, ember mivoltunkban is közösségi lények vagyunk. A neoliberalizmus remélt bukását talán éppen ennek a felismerésnek a tagadása, vagy az ellene folytatott természetellenes támadása fogja elhozni.

Magyarokként ez az összmagyar összefogás csak akkor lehetséges, ha jobban ismerjük egymást. Ha megismerjük gyengéinket és erőnyeinket. Elképzelhetetlen egy olyan eltompított és ismereteiben, tehát érdeklődésében is lesüllyesztett és ellehetetlenített

társadalomban, ahol a határon túli magyar ma is idegen. Idegen, mint magyar, mint a magyar közösséget erősítő társ, mint magyar értékeket létrehozott és létrehozó erőforrás, mint a magyar múlt sokszor nemzetmentő része és a magyar jövőendő egyik pillére. Ismeretlen, sőt egyesek számára terhesnek tűnő, mint feladat és felelősség s mint erőt adó tényező. Mint olyannyira fontos és tudatformáló – egészséges – nemzeti büszkeségünk tárházának és az egyre fontosabbá váló minőségnek és hagyományörzésnek egyik fő letéteményese.

Amikor 1988-ban szervezni kezdem az Erdélyi művészek Leányfalun néven megismert kiállítás-sorozatát, erre gondoltam, pedig akkor még nem tudtuk, hogy mi vár rájuk. Nem lehetett tudni, hogy bekövetkezik-e a nagy változás, különösen nem azt, hogy a remények milyen zátonyosak lesznek.

Ha akkor szükségét láttuk annak, hogy egy csipetnyivel hozzájáruljunk a határokon túl rekedt vagy onnan érkező saját értékeink megismeréséhez, akkor ez ma még fontosabb. A veszedelmek azóta csak nőttek, a globalizálódó világ mindent egybemosni akaró igyekezete még hatalmasabbra tátozza éhes és ostobán mohó száját. Szeretett és véréldozataink árán is védett Európánk köntösét – keresztény gyökereit – eldobálva önként veti magát a mindent elnyelő nagy áradatba. S nem csak magát dobja oda, de mint immáron papíron is elismert részétől, tőlünk is ugyanezt várna el.

Ha kellő szerénységgel visszatérek a saját kis hozzájárulásunkat jelentő erőfeszítéshez, akkor is furcsa megfigyelésekről kell beszámolnom.

Azoknak a képzőművészeknek, akik Erdélyben vagy onnan érkezvén ma végzik azt az alkotó munkát, mely a magyar képzőművészet szerves részévé avatja őket, gyakorta ma is kínos érzésekkel kell szembesülniük, mint egykoron, mikor a román konduktőr magyarul beszélő román művészeknek nevezte őket. Figyelem! Nagy szégyen ez. Hiszen az az ember, kit a hatalomvágytól elborult elméje szerint ítélünk meg, ezeknek a művészeknek az értékteremtő munkáját kisajátította volna - ha hagyják.

Ha lemondanak magyarságukról. Neki szüksége lett volna rájuk. A honi magyar közeg ezt még nem mindenkor ismeri fel. Vajon miért?

Kitűnő és jóhiszemű szakemberekkel volt alkalmam beszélgetni, s a számunkra oly fontos művészeink neveit emlegetve, szemükben legtöbbször csupa kérdőjel csillogott.

Értékeink megbecsülése létfontosságú. Nem veszíthetünk el szellemi rakományunkból egy szalmaszálat sem. Csak így sike-



Síró kereszt

rülhet fennmaradnunk a most következő veszedelmes történelmi időszakban. Ismétlem: minőség és hagyomány dolgában, a válságkezelésben nélkülözhetetlen kultúrigény-teremtésben, oktatásban, hitben, etikában állnak előttünk talán a legfontosabb feladatok.

A megzavarodott világban még nem tudni, milyen irányt vesznek a folyamatok. Mi csupán annyit tudhatunk, hogy nem lehetünk passzív szemlélői a kultúrák egybemosását célul tűző globalizálódásnak. A világfalu éppen arra való, hogy minél színesebb legyen, hogy mindenki kötelességének érezze értékeinek felmutatását, s ezt el is várják tőle. Ami most történik, az ennek az ellenkezője. Nem az emberiség békéjét megteremtő közös nagyvilágot jelenti, hanem a globalizációs elit személytelen és tettenérhetetlen, megnevezhetetlen haszonélvezőinek beteges célját szolgálja. A profit önálló életre kelt és elpusztítaná először az ember szellemét, s aztán őt magát is kiszolgáltatottá téve, szelektíven korlátozná – akár létszámában is.

Tehát nem magyarkodás ezzel szembeszállni, hanem éppen az emberiség érdekeit szolgáló tett. Esetünkben most Európa testének vérrel való védelmezése után, Európa szellemének szellemi erőfor-

rásaink bevetésével való védelmezése vált szükségessé. Előbb-utóbb ezt fel kell ismernie a nagy emberi közösségnek is, és fel kell ismernie acsakodó szomszédainknak is. Észre kell venniük, hogy a fogyó Európa – mely lassan a világ Kalotaszegje lesz – csak akkor maradhat fenn ősi és nélkülözhetetlen értékeivel, színeivel, ha egyén és közösség, közösségek és közösségek, nemzetek és nemzetek egymást segítve veszik fel a szellemi harcot, a világot egy szűk elitre és konzumidióták tömegeire felosztani óhajtó láthatatlannal. Európa szellemi elitjének ez ellen kellene felvennie a harcot. Az új magyar végvéri vitézek a szellem, a kultúra harcosaiból lesznek. Hol tudatosan, hol szinte észrevétlenül. Hiszen a valamikori hősök sem készültek valamilyen tudatosan a hősiességre. Mégis szinte természetes elemük volt az.

Mai kiállításunk és mai délutánunk azt az összmagyar kulturális mozaikot próbálja teljesebbé tenni az idelátogatókban, melyet a nagyvilágnak felkínálhatunk. Amit itt bemutatunk, az a magyar glóbusz megismerésének egy apró, de nem elhanyagolható részlete. Nézzék az alkotásokat örömmel, és kellő büszkeséggel.

Akik ezeket alkották, közülünk valók.

Leányfalu, 2010. április 30.

Makovecz Imre Tőkés László díjat kapott Kisvárdán

Épületeivel és megszólalásaival a nemzet élő lelkiismeretévé vált

Makovecz Imre szellemisége, nemzetért érzett felelőssége, a magyar kultúra határokön átívelő összetartozása, a hagyományokból gyökerező megmaradás programja életünk mozgató rugója – kezdte Makovecz Imre életútját méltató laudációját Kulcsár Attila, Ybl-díjas építész 2010. március 21-én Kisvárdán, az egyéni Tőkés László díjátadó ünnepségen. A helyi református templom zsúfolásig megtelt az épp húszéves Tőkés László Alapítvány által szervezett ünnepi eseményen. Idén Makovecz Imre Kossuth-díjas építész kapta a Tőkés-díjat.

Makovecz Imre a hatvanas években a szövetkezeti szektor megbízásából, éttermeket, áruházakat, csárdákat tervezett, már ekkor is tájba illesztett figyelmes, tájhoz kötődő természetes anyagokkal. A hetvenes években a Pilisi Parkerdő gazdaság építéseként kapott lehetőséget, sok természetközeli létesítmény tervezésére a fa-, az ácsszerkezetek új lehetőségeinek kifejlesztésére. Fontos középületek következtek ezután: a sárospataki Művelődési Ház, a Farkasréti temető ravatalozója, a mellkasban felravatalozott szív drámájával, és több faluház – mutatott rá laudációjában Kulcsár Attila.

Aki hangsúlyozta: – A nyolcvanas években épült a siófoki evangélikus templom, a paksi katolikus, valamint a sárospataki Árpád vezér Gimnázium. A kilencvenes évek a Sevillai Világkiállítás magyar pavilonjával kezdődtek, majd Szlovéniában a lendvai színház következett, az egri uszoda, és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem központi épülete, a Stefaneum. A történelmi városzövetbe sikeresen beillesztett túlméretes épület” szép példája az egri, és az ateizmussal lelakott orosz kaszánya épületeinek metamorfózisa istenes tudások, tanítások háza Piliscsabán. A szászhalombattai templom és a Makói Hagymaház, majd a sepsiszentgyörgyi ravatalozó következett ezután. A kétezer utáni évek fontos művei a csíkszeredai angyalos és a kolozsvári református templom, valamint Budapesten a felső-krisztinavárosi római katolikus templom, a temesvári református- és még sok, máig meg nem valósult nagyszabású terv.

Az építészet – teremtés – hangsúlyozta a méltató. – A Makóna egyesülés, a Makovecz Imre szervezte közösség, műhely – 20 éves kiállításának programja nem véletlenül használja ezt a szót. A középkori miniatúrán Krisztus Architektus körzövel vonalzóval teremti a világot. A teremtő munkájának folytatása minden építészeti mű, napi, évszakos, évtizedes, évszázados perspektívákkal...

Makovecz Imre alkotói pályáját két diktatúra szorítása határozta meg: az internacionalizmus diktatúrája, és a globalizáció liberalizmusa. Hogy mi a közös ezekben a látszólag távoli pressziókban. Mindkettő nemzetellenes, kívülről vezényelt és múltfelejtető. Nemzeti tragédiánk, hogy a kommunista ideológia ki akarta törölni emlékezetünkben a múltunkat, hagyományainkat, nemzeti karakterünket, – a másik pedig –, a jelenlegi az új generáció visszabutított tudatára rászabadította a sehová se kötődés szabadságát, a mindenütt otthonlét, a kortalanság hamis illúzióit, időtlen eszmék tudatzabáló eszközeivel.

A légy önmagad divatos programja mögött felsejlik, hogy magányos vagy, senkihez se tartozol, nincsenek kötelezettségeid, nincs küldetésed. A sok önmagától megvalósult egyént a multik levadásszák. Az összetartozás, a nemzeti közösség lehet a véde-

kezés egyetlen formája. A pláza-érzés helyett a nemzeti érzés. Pláza-szerű, kifizetődő építészet helyett, belülről hitelezett, és jövőben kamatozó épületekre van szükség.

Példát mutat helytállásból és kiutat a leépülésből

Ilyen korban próféták kellenek, akik felemelik szavukat a trendek ellen, akik példát mutatnak helytállásból, és kiutat a leépülésből. Makovecz Imre felvállalta ezt a munkát és az elmúlt évtizedekben a nemzet égő szövetségévé vált, a nemzet élő lelkiismerete, épületeivel, főépítész tevékenységével és megszólalásával. Organikus épületeivel nemzetközi figyelmet vívott ki a magyar építészetnek, önazonosító jegyeket, sajátos karaktert.

Makovecz Imre munkássága megmutatta, hogy kíváncsiabb a világ a magyar hagyományokban gyökerező, a történelmi múltunkból építkező építészetre. Mert az számukra kuriózum, unikália, amit ők nem tudnak. Nekünk meg a megmaradás eszköze. Makovecz a kezdetektől a házak ürügyén, közösséget akart teremteni. A Faluházak: Bak, Zalaszentlászló, Kakasd a családi házak kaláka összefogásával születtek, és magukban hordozták az építők kötődésével a működés garanciáit is. Az egyházi épületek is a gyülekezetek támogatásával épülnek, sokszor hosszú évek alatt, a hívek tevékeny figyelmével – hangsúlyozta Kulcsár Attila.

Makovecz Imre a nemzeti építészet Lechner, Koós, Árkay, Megyasszay programját vitte sikerre, F. L. Wright, Rudolf Steiner organikusságát ötvözve építészetébe. Az organikusság szerves építészetet jelent. Természetes építőanyagok használatát, a föld és az ég kapcsolatát. Templomaiban a mennyezeti bevilágítók, a gótika vertikálisán, a barokk álperspektíváin túl az égi távlatokra nyitnak ablakot, a mennybolton túli világmindenségre. Egyszerre jelentik a rész és egész, az egyén és közösség, a kételkedés és hit egymásra épülését, a nemzeti hagyományból táplálkozó világra szólást, kulturális és történelmi összetartozást a Föld magyarjai között – zárta gondolatait a pályatárs.

Temesvár az összefogás jelképe

A díjátadó ünnepségen Lengyel Szabolcs, a Tőkés László Alapítvány kuratóriumának elnöke visszatekintett az elmúlt húsz év történeteire. Mint mondta, 1989 adventi várakozása egy ország, Európa, a világ életét érintette meg. Megszületett a kisdéd és megszületett a csoda. A kommunista rezsim talán legkegyetlenebb elnyomóját elsodorta egy Temesvárról elindult, hatalmas görgetegé nőtt „lavina”. Akik akkor éltünk, valamennyien a televízió, a rádió mellett figyeltük a híreket, féltünk, aggódtunk és reménykedtünk, majd örömmámorban próbáltunk segíteni. Gyűjtöttük az élelmiszert, meleg ruhát és vittük a győzőknek.

De ki indította el ezt a lavinát? – tette fel a kérdést Lengyel Szabolcs. – Egy fiatal lelkész nevét harsogta az éter. Egy fiatal református lelkész nevét ismerte meg a világ ezekben az időkben. Amikor Magyarországon arról folyt a vita, politizáljon-e a lelkész? Tőkés László nem politizált, csak tette a dolgát, ami szíve szerint a feladata volt... Ezzel forradalmat indított el. A szülői házból génjeiben hozott hite, becsületessége, igazságszeretete, gerincessége nem tűrte az elnyomást. Pedig abból volt elég Ceausescu Romániájában. Kisebbségiként a kommunizmus ateizmussal szembeszegülni, a fiatalságot „mérgezni” istenhittel, nagy

bűnt jelentett. Nem is nézték jó szemmel a hatóságok. Amikor kiderült, hogy rövid idő alatt Désen az ifjúság megszerette, hallgatta prédikációit, sürgősen elhelyezték Tőkés Lászlót egy kis faluba, amit nem fogadott el és 25 hónapig munkanélküli vált. 1986-ban beosztott lelkészként került Temesvárra, egy lepusztult gyülekezetbe. A fiatalság hamar felfigyelt itt is prédikációira és az egyetemi ifjúság hamarosan megtöltötte a templomot. Ismét megkezdődött a hajsza. Sem az egyházi, sem az állami vezetés nem tűrhette, hogy Tőkés László „megmételje”, az Isten-hit irányába terelje a fiatalságot. 1989-ben pert indítottak ellene, megfosztották székétől és a Szilágy megyei Menyő községbe száműzték. A Magyar televízió Panoráma című műsorában Chrušinak Alajos tudósított az eseményekről. Az erőszakos kilakoltatás, a hatóságok durvasága, az aggodalom Tőkés Lászlóért és családjáért együttérzést váltott ki nemcsak a híveiből. Temesvár az összefogás jelképévé vált. A különböző nemzetiségű és vallású lakosság egyértelműen Tőkés László mellé állt és kirobbant a romániai forradalom, mely karácsonyra elsöpörte a diktátort és feleségét – emlékezett Lengyel Szabolcs.

De mi történt ebben az időben Kisvárdán? A Tőkés László Alapítvány kuratóriumának elnöke rámutatott: – A rendszerváltás idején mi is úgy éreztük, nekünk is van tennivalónk a magyarság ügyéért, a határon kívül élő testvéreinkért. Volt példakép, akire felnézhattunk, akitől tanulhattunk, akit támogatni szerettünk volna. Így történt, hogy épp az 1989. szeptember 30-ra meghirdetett ún. „almaháború” részleteit beszéltük meg szeptember 29-én, amikor Szűcs. M Sándor nagytiszteletű úr javasolta, hozzunk létre alapítványt, és azt nevezzük el Tőkés Lászlóról. Ott nyomban meg is fogalmaztuk a főbb célkitűzéseket: 1. Nyári Szabadegyetem szervezése, 2. A magyar nyelvű és a magyarság szolgálatában álló teológus képzés támogatása. 3. A magyar nemzetiség helyzetét döntően előmozdító magatartásért egyéni díj adományozása. A második pontban foglaltak céljára 1994-ig mintegy 3 millió forintot használtunk fel. Az egyéni díjat előbb két évenként, majd évenként adtuk ki, a mai napon immár 18. alkalommal.

Ki is tehát Tőkés László – tette fel a kérdést Lengyel Szabolcs Tőkés László életútját méltató beszédében. Lelkész, aki pályafutása kezdete óta folytatja harcát a megalkuvások, a gyáva megfutamodások ellen. Ha követjük példáját, sokkal igazságosabb tár-

sadalom jöhet létre. Büszkék vagyunk Tőkés László útjára, örülünk, hogy alapítványunk nevét viselheti. Pédáját, kitartását, erejét követendőnek tekintjük. Isten áldását kérjük életére, és további munkájára – zárta gondolatait a Tőkés László Alapítvány kuratóriumának elnöke.

A Tőkés László Alapítvány megalakulásától kezdve – a nyilvánosság erejével – védelmet szeretett volna biztosítani Tőkés Lászlónak. 1989. december 12-én este szabadtéri Ökumenikus Istentiszteletet szerveztek a kopjafa környékén, ahol mintegy háromszázan vettek részt. Tervük szerint virrasztani akartak, de a -14-15 C fokos hideg, a templomok fűthetlensége ebben megakadályozta őket és az istentisztelet végén hazatértek.

1990. február 12-én látogatott először Kisvárdára Tőkés László. Akkor kérték meg, hogy az általuk már létrehozott alapítványhoz adja a nevét. Az alapítvány azóta is működik. Minden évben a kuratórium döntése alapján az egyéni díjat odaítélik egy jeles személyiségnek. A díjátadáson gyakran jelenik meg köreikben az alapítvány névadója, Tőkés László is.

Amíg templomot építünk, velünk az Isten

A díjátadó ünnepségen az Alapítvány- és a díj- névadója, Tőkés László EP-képviselő hirdette Isten ígétét. Jézus tanítványai szembe kerülnek a farizeusokkal, akik arra akarják rávenni a Mestert, hallgattassa el tanítványait. Ám ha ők elhallgatnak, a kövek fog-
nak kiáltani. Hisz, ha valaki el akarja némítani a hit szavát, a kövek szólalnak meg helyettük. Sérti a farizeusokat a tiszta hang, pedig azok ártatlanok – hangsúlyozta Tőkés László. Majd párhuzamot vonva az ő életükre rámutatott, ugyanezt élte meg a diktatúra évtizedeiben, a Ceausescu-rezsim mindent megtette annak érdekében, hogy elnémítsa a hit szavát. El akarták venni a hitünket, anyanyelvünket, igazságunkat. Titeket is elhallgattattak, ha kiálltatok mellettünk – mondta az EP-képviselő. Makovecz Imre építészetre utalva kijelentette, a zsolnárt és ígét megjelenítő köveket és magát a Makovecz Imrét szintén nem lehetett soha elhallgattatni.

Makovecz Imre, akit kemény fából faragtak, megállapította rögtönzött köszönő-beszédében, ha a 90. zsolnárt hallja énekelni a reformátusok templomában, mindig elérzékenyül. A helyi református ifjúság zenés műsora is meglepetést okozott, nem csak a dí-

jazottnak, de az ünneplő gyülekezet tagjainak is. Makovecz Imre megállapította: – Minél messzebb megy a fővárostól, annál közelebb kerül a Hazájához... Amíg templomokat építünk, velünk az Isten, s ebben az esetben fabatkát sem ér az ellenség ereje...

Makovecz Imre Kossuth-, és Prima Primissima díjas, a Corvin-lánc tulajdonosa, a magyar organikus építészet egyik legkiemelkedőbb magyar képviselője.

A Tőkés László Alapítvány húszéves fennállásának működése alkalmából álljanak itt a Tőkés-díjasok: Gelu Pateanu, Ágoston András, Sára Sándor, Duray Miklós, Benkő Samu, Szörényi Levente, Kallós Zoltán, Tempfli József, Nemeskürty István, Orbán Viktor, postumusz Tonk Sándor, Vári-Fábián László, Erdélyi Géza, Kiss Tamás, Szabó Magda, Bánffy György és Koncsol László. A 2010. évi Tőkés-díjas Makovecz Imre.



A díjátadó ünnepség

Frigyessy Ágnes

„Fél világot is bejárhatod, más ember földjén testvértelen leszel
s elfúj a szél, mint kósza őszi lombot, ha nemzetedről megfeledezel.”
(Wass Albert)

„Erdélyország az én hazám” világtalálkozó

Dunakanyar, verőcei Csattogó-völgy, 2010. július 2-4.

2010. július 2-től július 5-ig ismét lobogni fog az „Erdélyország az én hazám” világtalálkozó zászlaja a fenséges fekvésű Dunakanyarban, Verőcén a 6 hektáros Csattogó-völgyben. Bizony ez már a negyedik olyan találkozó lesz, ahol az Erdélyből elszármazottak, azok leszármazottai, valamint az Erdély sorsát szívében viselők találkozhatnak egymással a világ minden tájáról.

Az eddigi három év tapasztalata alapján bátran kijelenthetjük, hogy bizony nagy szükség van a mostani kaotikus, erőszakosan globalizálódó világunkban ilyenfajta családi együttlétre, magyarságtudatunk, erdélyiségünk megerősítésére.

A Csattogó-völgyben, a táborban 325 személynek van biztosítva faház, illetve jurtás elhelyezés teljes ellátással, s közel 600 fő sátorozhat a füves gyepen. A tábor kapacitása a szálláshelyek vonatkozásában tehát adott, ezért a tábori szálláshelyek teltsége esetén érdemes Verőce és környékének szálláslehetőségeit is figyelembe venni!

A fesztivál programjainak nívós lebonyolításához szükségeltetik a technikai felkészültség. Így a Nagy Színpadot - ahol közel 1.500 néző fér el kényelmesen - cirkuszi sátor fogja borítani, két darab úgynevezett rendezvény sátor pedig a Kis Színpadot és az Ifjúsági – kézműves fórumot. A táboron belüli Kós Károly Kultúrteremben 400 fő hallgathatja és láthatja a szakelőadásokat, gyermekműsorokat és élvezheti az esti táncmuzsikát. A közeli erdő hűs környezetében cserkész, íjászat, ifjúsági vetélkedők, ügyességi versenyek lesznek. Hajnalban és késő délután mód lesz a horgászó gazdag halállományából kiemelni egy-egy kapitális méretű példányt. Változatos lehetőség nyílik sokfajta sportág kipróbálására: foci, kézilabda, kosárlabda, íjászat, tenisz, tollaslabda. Külön sakk-sátor is lesz az elme nagymestereinek. Magunkba

A világtalálkozó fontosabb elérhetőségei:

Főszervező: Gaál István, mobil: +36-70-9469121,
e-mail: erdelyhon@yahoo.com

Sajtófőnök: Dr. Tanka László mobil:
+36-20-9280088, e-mail: media.mx@chello.hu

Honlapszerkesztő: Bálint Csaba mobil:
+40-742-355759, e-mail: cabes94@yahoo.com

Honlap: www.erdelyhon.hu

fordulásra, lélektisztulásra a táboron belüli egyházi sátoron kívül a fenséges Börzsöny erdeje, vagy a csodás Duna part ad majd lehetőséget.

Sokan gépjárművel látogatnak ki a fesztiválra. A táboron belüli szállóvendégek (faház, sátorozók) a táboron belül elkülönített részben helyezhetik el járműveiket. A napi látogatók részére a táboron kívül díjtalan, illetve fizetős örzött parkolást (horgásztónál, közvetlenül a tábor mellett) biztosítunk. A vonattal érkezők a verőcei vasútállomásról külön mikrobuszokkal is eljuthatnak majd a Csattogó-völgybe.

A felnőtt napi jegy ára 2.000 Ft, három napra viszont 4.000 Ft. Diák (12 éves kor felett), nyugdíjas jegy ára 1.000 Ft, a nagycsaládosok pedig 50%-os kedvezményben részesülnek.

A rendezvény fővédnöke Bőjte Csaba ferencesrendi atya, háziasszonya Petrás Mária, lebonyolítója a Budapesti Székely Kör, valamint alapítványa.

A világtalálkozó programja

Július 2. péntek

- 12- Vendégek regisztrációja, kapunyitás Tábor bejárata
- 14-15 Hendi Ilma költő: „Tanuljunk szeretni Európát: Székelyföldről Skandinávián át Svájcig” Kós Károly Előadóterem
- 15-19 „Ki tud többet Erdélyről?” szórakoztató vetélkedő, valamint amatőr ifjúsági előadók verses, prózai, énekes, táncos előadásai előzetes és helyszíni jelentkezés alapján. Kézműves foglalkozások a Transylvania Authentica program keretén belül, Páll Etelka (Gyergyószentmiklós), Vitos László (Csíkszereda), és a Pro Campenita-Mezőfele Egyesület mesterség bemutatóival Ifjúsági és kézműves sátor
- 15-16 „Kalotaszegi csárdás” - Kokas Zenekar (Kárpátalja) talpalálójára Nagy Színpad

- 15-16 Dénes Edit (Szováta) beszámolója öccse Tóásó Előd (Szováta) bolíviai fogva tartásáról – témafelelős Tófalvi Péter Kós Károly Előadóterem
- 16-17 Hendi Ilma költő: „Hommage a Jancsó Adrienne-nek, s véle Erdélynek” Kós Károly Előadóterem
- 17-18 „Üzenet haza” - ifj. Tompó László szavalóművész műsora Nagy Színpad
- 17-18 Simó Szabolcs (Szentegyháza) fafaragó, Petrás Mária (Diószén) keramikumművész, a világtalálkozó Háziasszonyának, valamint Simó Júlia (Ilyefalva) viselet- és szöttek készítő tárlat megnyitója Kós Károly Előadóterem
- 17-18 Transylvania Authentica program jelentőségéről tart előadást Gáll Ajnácska (Csíkszereda) programvezető és Bándi

- Enikő (Csíkszereda) programasszisztens - témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 18-19 „A régi magyar vallás” – egybecsendülések Wass Albert „Hagyaték” és Páll János „A Magyar Vallás” című művei alapján. Simó József (Székelyudvarhely) előadóművész gondolatai Nagy Színpad
- 18-19 „Tűzfelelősök” 1. rész – kerekasztal beszélgetés, közéleti tanakodó – témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 18-19 Hedi Ilma költő: „Aranypohár” – hódolat Áprily Lajosnak Kós Károly Előadóterem
- 19-20 A világtalálkozó hivatalos nyitánya Nagy Színpad
- 20-20:30 Kikelet Együttes: „Az örök nyár” Nagy Színpad
- 20-21 „Minoritas mundi” dokumentumfilm vetítés Kós Károly Előadóterem
- 21-22:30 Ismerős Arcok: „Egy a hazánk” – koncert Nagy Színpad
- 23- Néptánc, népzene – Hunyadi Péter Zenekara és a Kokas Zenekar (Kárpátalja) Kis Színpad
- 23- Erdélyi multság hajnalig a közismert Siculus Együttessel Kós Károly Előadóterem

Július 3. szombat

- 6-9 Horgászverseny Csattogó-völgyi horgásztó
- 7:30- Cserkelés, túrázás a Börzsönyben
- 8 Reggeli frissítő, tárogatós ébresztés Tábor
- 8:30-12 Erdélyi labdarúgó kupa elő-és középdöntő Focipálya
- 9-14 Délelőtti matiné gyermekeknek Csernik Szende (Sepsiszentgyörgy) lábbábművész, Olasz Etelka mesemondó, Sebestyén István (Kakasd) ének-és mesemondó, Gönczy S. Tivadar színművész előadásai. Kézműves foglalkozások a Transylvania Authentica program keretén belül, Páll Etelka (Gyergyószentmiklós), Vitos László (Csíkszereda), és a Pro „Campenita-Mezőfele” Egyesület mesterség bemutatóival Ifjúsági és kézműves sátor
- 09-12 Műszaki, Gazdasági és Természettudományi Konferencia - témafelelős Dr. Tuzson Tibor Kós Károly Előadóterem
- 09-12 Autonómia, vagy önrendelkezés Székelyföldön? Meghívott vendégek ismert közéleti személyiségek - témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 10-10:30 Bajkó Kinga (Gyergyószentmiklós) népdalénekes csokorra valója Nagy Színpad
- 10:30-11 Juhász Margaréta nótáénekes és Csáki Tibor előadóművész: A „Hargita alján lakom én” című nótás műsora Nagy Színpad
- 10-14 Vértás Vöröskeresztes sátor
- 11-12.00 Kikelet Együttes Nagy Színpad
- 12-13 Kovács Nóri a népművészet ifjú mester népdalénekes és a Motiva Zenekar „Repülj madár” dalos, zenész összeállítása Nagy Színpad
- 13-14 Székely Góbék (Csíkszentgyörgy) „A mű üdönkben nem így vót Nagy Színpad
- 13-15 „Temesvártól Vásárhelyig”, avagy „A manipulált forradalom” - témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 13-18 Műszaki, Gazdasági és Természettudományi Konferencia - témafelelős Dr. Tuzson Tibor Kós Károly Előadóterem
- 14-15 Horváth Zoltán György: „Kolosvár és környékének középkori templomai” címmel vetítéssel egybekötött beszámoló a jelenkori erdélyi templomok feledésbe merülő értékeiről, fellép még Takács Éva népdalénekes Nagy Színpad

- 14-20 „Ki tud többet Erdélyről?” szórakoztató vetélkedő, valamint amatőr ifjúsági előadók verses, prózai, énekes, táncos előadásai előzetes és helyszíni jelentkezés alapján. Kézműves foglalkozások a Transylvania Authentica program keretén belül, Páll Etelka (Gyergyószentmiklós), Vitos László (Csíkszereda), és a Pro „Campenita-Mezőfele” Egyesület mesterség bemutatóival Ifjúsági és kézműves sátor
- 15-16 Dr. Papp Lajos szívsebész: „Veletek maradok” – témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 15:30-16:15 „Borkóstoló” - Imrédy Péter humorista előadása Nagy Színpad
- 16:15-17 Szokolyai Dalárda: Indulók, nóták Nagy Színpad
- 17-18 Balácsi László (Lókod) és Balácsi Mária (Brassó): „Erdély hazavár” - verses-, prózai- és énekes műsor Nagy Színpad
- 17-18 Tudományos konferenciázó kerekasztal beszélgetés - témafelelős Dr. Tuzson Tibor Kós Károly Előadóterem
- 16:30-18 „Erdélyiek a nagyvilágban”- Dr. Tanka László a Panoráma - Világ Magazin alapító főszerkesztőjének előadása - témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 18-19:30 „Tűzfelelősök” 2. rész - kerekasztal beszélgetés, közéleti tanakodó - témafelelős Kovács Ákos Kis Színpad
- 18-18:45 Arany Tarsoly - a hagyományörzők lapjának bemutatása Nagy Tibor és Kiss Krisztina szerkesztők jóvoltából Kós Károly Előadóterem
- 18:15-19:15 Ellebórum zenekar: „Az én hazám” - koncert Nagy Színpad
- 19-19:30 Olasz Etelka mesemondó „A kétszersházú legény” címmel hunczut erdélyi történeteket mondikál Kós Károly Előadóterem
- 19:15-19:45 „Erdélyország az én hazám” világtalálkozó „Erdélyi Vándorok” díjainak ünnepélyes átadása Petrás Mária (Diószén) a világtalálkozó Háziasszonya és Simó Szabolcs (Szentegyháza) fafaragó jóvoltából Nagy Színpad
- 19:45-20:45 Sebestyén István (Kakasd) bukovinai származású székely ének-és mesemondó „Tréfás székely fonó” műsora Nagy Színpad
- 19:45-20:45 „Székely gyors” – filmvetítés a csíksomlyói búcsús vonat zárandoklásáról Kós Károly Előadóterem
- 21-22 „Erdély földjén” - Dancs Annamari (Sepsiszentgyörgy) könnyűzenei koncertje Nagy Színpad
- 22- Néptánc, népzene – Hunyadi Péter Zenekara és a Kokas Zenekar (Kárpátalja) Kis Színpad
- 22- Erdélyi multság hajnalig a közismert Siculus Együttessel Kós Károly Előadóterem

Július 4. vasárnap

- 06-09 Horgászverseny Csattogó-völgyi horgásztó
- 09-09:50 Ünnepi Ökumenikus Istentisztelet Balácsi László (Lókod) unitárius megbízott püspök, Nagy Árpád (Székelyhíd) református lelkész, Thuránszky István evangélikus lelkész, Portik Bakai Sándor (Szentegyháza) katolikus pap Nagy Színpad
- 09:50-11 Zárandoklat a Szent Jakab kagylóhoz, Simó Szabolcs (Szentegyháza) fafaragó „Vándorok” emlékoszlopának felszentelése az Istentiszteletet tartó lelkészekkel, Petrás Mária (Diószén), Takács Éva, Péterffy Gyöngyi (Gyulakuta), Simó József (Székelyudvarhely) és ifj. Tompó László énekes, verses ünnepi avató műsora Szent Jakab kagyló, „Vándorok” emlékműve

- 10-10:30 Műhely-beszélgetés Oláh Anna (Marosvásárhely) Bolyai-kutatóval: 150 éve halt meg Bolyai János - a „geometria Kopernikusza” Kós Károly Előadóterem
- 10-11 „Tündériskola” – Olasz Etelka mese- és énekmondó műsora gyerekeknek és játékszerető felnőtteknek Kós Károly Előadóterem
- 10:30-11 Műhely-beszélgetés Orosz Gergellyel (MTA Keleti-gyűjtemény munkatársa). Kőrösi Csoma Sándor – „bölcsojót kereste a magyarnak” - témafelelős Oláh Anna (Marosvásárhely) Kós Károly Előadóterem
- 11-12 Domonkos László „Az elárult hadosztály” című művéről kerekasztal beszélgetés - témafelelős Kováts Ákos Kis Színpad
- 11-15 „Erdélyország az én hazám” íjászverseny Kicsiknek és Nagyoknak. Nevezés: 08-11 óráig a helyszínen felállított sátonál, a tábori tavacska közelében, Kádár László íjász mesternél Börzsöny lábánál
- 11-14 Véradás Vöröskeresztes sátor
- 11-12 Rejtjelezés rejtjelfeltörés. A délutáni vetélkedőt előkészítő bemutató – témafelelős Dr. Tuzson Tibor Ifjúsági és kézműves sátor
- 11-12 Erdélyi labdarúgó kupadöntő Focipálya
- 11-12 „Emlékeink nyomában” - beszélgetés György Horváth László (Marosvásárhely) új verseskötete kapcsán. Kitelepült erdélyi színészek felolvasó délutánja – témafelelős Medgyessy Éva (Marosvásárhely) Kós Károly Előadóterem
- 12-14 Kézműves foglalkozások a Transylvania Authentica program keretén belül, Páll Etelka (Gyergyószentmiklós), Vitos László (Csíkszereda) és a Pro Campenita-Mezőfele Egyesület mesterség bemutatóival. Amatőr gyermek fellépők a pódiumon. Ifjúsági és kézműves sátor
- 12-13 Lipcsey Ildikó az Erdélyi Szövetség elnökének könyvbemutatója: „103 nap – Budapest román megszállása” címmel - témafelelős Kováts Ákos Kis Színpad
- 12.00-13 „Székely lakodalmas”- a Kerepesi Székely Hagyományörző Kör és Bokréta Táncegyüttesének néptánc és irodalmi összeállítása Nagy Színpad
- 12:30-13:15 Műhely-beszélgetések: Magyar Alapítványok együttműködési távlatai a Kárpát-medencében - Julianus Barát Alapítvány elnöke Bethlen Farkas - Transylvania Authentica program vezetője Gáll Ajnácska (Csíkszereda) - Bolyai Pedagógia Alapítvány alapítója Oláh Anna (Marosvásárhely) - Báthory István Magyar Lengyel Kulturális Egyesület elnöke Kamecz Kinga - Erdélyi Helikon – Marosvécsi Kemény Alapítvány elnöke báró Kemény Endre Témafelelős Medgyessy Éva (Marosvásárhely) Kós Károly Előadóterem
- 13-14 „A nyelv ma nekünk végső menedékünk” – ősi népdalaink felidézése Antal Ágnes és Antal Imre jóvoltából Nagy Színpad
- 13:30-14:30 Műhely-beszélgetések: „Megdöbbenően új világkép ez”. Beszélgetés Balogh Bélával (Kolozsvár) a „Tudatalatti tízparancsolata”, valamint a „A végső valóság” kötetek írójával – témafelelős Medgyessy Éva (Marosvásárhely). Könyvdedikálás. Kós Károly Előadóterem
- 14-16 Rejtjelező és rejtjelfeltörő vetélkedő ifjoncoknak - témafelelős Dr. Tuzson Tibor Ifjúsági és kézműves sátor
- 14-15 Trianoni megemlékezés Szidiropulosz Archimédész szociológus társaságában – témafelelős Kováts Ákos Kis Színpad
- 14-14:30 „Szatmári táncok” - Kokas Zenekar (Kárpátalja) Nagy Színpad
- 14:30-15 Bajkó Kinga (Gyergyószentmiklós) magyar nótákat és csárdásokat énekel Nagy Színpad
- 15-15:30 Péterffy Gyöngyi (Gyulakuta) költő „Prometheus” című irodalmi műsora Nagy Színpad
- 15-16 Műhely-beszélgetések: Farkas Boglárka (Kolozsvár) „Be-fejezetlenül” című könyvéről. Könyvdedikálás Kós Károly Előadóterem
- 15-16:30 Kocsis István (Ombod) író és Dr. Tóth Zoltán József jogtörténész: A Szent Korona tan és a közelmúlt történései - témafelelős Kováts Ákos Kis Színpad
- 15:30-16 A „Magyar Kultúra Apródja”, Takács Éva népdalénekes műsora Nagy Színpad
- 16-20 „Ki tud többet Erdélyről?” szórakoztató vetélkedő, valamint amatőr ifjúsági előadók verses, prózai, énekes, táncos előadásai előzetes és helyszíni jelentkezés alapján. Kézműves foglalkozások a Transylvania Authentica program keretén belül, Páll Etelka (Gyergyószentmiklós), Vitos László (Csíkszereda), és a Pro Campenita-Mezőfele Egyesület mesterség bemutatóival. Ifjúsági és kézműves sátor
- 16-17 Filmvetítés: „Az élet vándora” - Csoma legendárium Kós Károly Előadóterem
- 16:15-16:30 Az íjászverseny és az Erdélyi foci kupa eredményhirdetése Nagy Színpad
- 16:30-17:30 Eröss Zsolt, aki magyarként elsőként mászta meg a Mount Everestet Nagy Színpad
- 17-18 Petrás Mária és Döbrentei Kornél: „Zsoltáros ultimátum” című előadás Kós Károly Előadóterem
- 18-19 Váci Ifjúsági Fúvószenekar Nagy Színpad
- 19-20 Székely Góbék (Csíkszentgyörgy) Nagy Színpad
- 19-20 Baranta bemutató Focipálya
- 20-20:30 Fesztiválzárás, Petrás Mária (Diószén) énekel, ifj. Tompó László szaval Nagy Színpad
- 20:30-21:15 „Egy utazás Erdélyben” című filmvetítés a H-599 rockzenekar 2009. évi erdélyi turnéjáról Kós Károly Előadóterem
- 21:15-22:45 H-599-es rockzenekar: „Áldás a magyarra” nagykoncert Nagy Színpad
- 22:45- Mulatság hajnalig, hisz „Nem élhetek muzsikaszó nélkül...” Kós Károly Előadóterem

Mindhárom nap:

- Benedek Elek játszóház
- Cserkelés a Börzsönyben
- Sportolási lehetőségek: lovaglás, foci, horgászás, tenisz, íjászat, röplabda
- Imasátor
- Vásárosok felvonulása
- Kézműves foglalkozások
- Kulináris bemutatók
- Vöröskeresztes véradó sátor
- Maxi Taxik közlekedtetése a vasútállomás és a tábor között

A programváltoztatás jogát Gaál István főszervező fenntartja!

A központi idegrendszerre vonatkozó újabb felismerések és azok jelentősége a pedagógiában

Iván és Pjotr omszki nyugdíjasok elmennek a helybéli nagy telefonközpontba, régi iskolatársakat meglátogatni. A két hajdani iskolatárs különböző életrútra tekinthet vissza: Pjotr mindig a helybéli pártapparátusban dolgozott, a várost és környékét jóformán soha nem hagyta el. Iván azonban hívatásos katona, híradós a hadseregben, világot látott személy. A régi iskolatársak megmutattak mindent, ami érdekes lehetett, amitől főleg Pjotr volt elragadtatva, hiszen Iván látott már sokkal másabbakat is. Kifelé menet mondja Pjotr Ivánnak:

– Nem tudom elképzelni, hogy működik a telefon.

– Ez nagyon egyszerű – mondja Iván – gondold el, van egy hosszú tacsókutyád, amelyiknek meghúzod a farkát a külvárosban, s elkezd ugatni a város központjában.

– Értem, szóval így van a telefonnal, de akkor ... , hogy van a rádióval? – tudakozódik Pjotr tovább.

– Az is pontosan úgy, csakhogy tacsókutya nélkül – válaszolja Iván.

Ezután elindultak kifelé, körbesétálva a nagy parkban. Majd a kijáratnál fogunk velük még egyszer találkozni.



A központi idegrendszerre vonatkozó mai ismereteink körül bizony lehettek olyan epizódok, amelyeket ma ugyanúgy megmosolyoghatnánk, mint a fenti, kedves anekdotát, ami egyébképpen Jack Cohen és Ian Stewart könyvében olvasható, kb. ugyanazon célt szolgáló, mint itt, bevezetéképpen egy fejezethez. (Jack Cohen, Ian Stewart: Chaos und Anti-Chaos, dtv, 1997)

Még a múlt század elején is szorgosan keresték-kutatták okos emberek agyvelejében a mégis kell legyen valami látnivaló-t, de tudvalóleg hiábavaló fáradozás volt. [A francia Broca kutatót a beszédközpont körül, majd Lenin és Sztálin gondolkodó berendezésére voltak kíváncsiak a Kremlben, és jeles szakembereket kértek fel a vizsgálatokra, akik azonban nem találták meg a forradalmak agyi központját. Szerencsé(nk)re.]

Az utóbbi évtizedek kutatásainak alapján körvonalazódott, hogy az agy finom szerkezete nemcsak örökletes és szerzett összetevőket tartalmaz, hanem funkcionális és szerkezeti idomulások és alakulások helye is. Legfontosabb felismerés az u.n. plasztikusnak is nevezett kritikus időszak, amelyben a minden vagy semmi elve szerint vagy sokminden elérhető, vagy aztán már semmi be nem pótolható, t.i. elektrotechnikai kifejezéssel élve, a lefektetett vezetékhálózat sémáján már változtatni nem lehet.

Mindezekből pedig adódik egy sereg kérdés, mint: az agy mely részeire és funkcióira érvényes az alakíthatóság? s mennyire érvényes olyan funkciókra, mint szellemi tevékenység, gondolkodás, tanulás, nyelvtanulás, valamint magatartás? Izgalmas további

kérdés, hogyan viszonyul ez az alakíthatóság a szabadság és a szabad cselekvési lehetőség fogalmához, valamint a nevelhetőséghez. S végül, de nem utolsó sorban, mindebből milyen következtetések vonhatók le a pedagógia számára?

Néhány szó a morfológiai alapról. Az a neuron, amelyikről a múlt század elején ugyancsak hangos vita folyt, és amelyik a földi gilisztától a főemlősökig quasi azonos – nyilván azért, mert bevált – és amelyikről manapság szokás mondani,

– és amelyikről manapság szokás mondani, hogy a computer chip-jének felel meg, szóval, ez az alapvető egység központi idegrendszerünkben. A képet aztán a szinapszisok és a kémiai mediátorok teszik egésszé. S ha eddig általában ingerületről beszéltek, ehelyett ma az információ fogalma használatos, és helyesen, mivel valamennyi ingernek szigorúan megszabott tartalom felel meg. Igen fontos felismerés, hogy az információ továbbítása során, az általa aktivált mediátor a receptoron maradandó szerkezeti elváltozáshoz vezet, vagyis nyomot hagy maga után, ami máris felvillantja a tanulás folyamatának titkait.

Az emberi agy összes neuronjainak számát 10-15 milliárdra becsülik. Minden egyes neuron 10 ezertől 100 ezer közötti számú más neuronnal áll szinaptikus kapcsolatban, melyek száma végülis több billiárdot tesz ki, amihez kb. félmillió km-t tesz ki a hozzátartozó nyúlványok jelentette vezetékhálózat. Születéskor mindenki rendelkezik azzal az agysejtszámmal, aminél több élete folyamán nem lesz. Ami változni fog később, az a szinapszisok, vagyis az idegsejtek egymással való összeköttetései száma.

A látásról

Kevésbé ismert tények, érdekes felismerések

A látásal kapcsolatos agyi funkciók a legjobban vizsgáltak közé tartoznak.

A gyermek születésekor alig rendelkezik a felnőtt látásélességének 1/100-ával, s a normális 1/1-es értéket 3-5 éves korra éri el. E mögött pedig a látóközpont neuronjainak funkcionális éretlensége húzódik meg. Ezt a folyamatot macskánál vizsgálták igen behatóan, mivel a macskakölykök szeme két hetes korban nyílik ki, s ekkor kezdődik a kritikus periódus. Ekkor igen nagy különbség mutatható ki a felnőtt macska és macskakölykök látóközpontjának mikroszkópikus szerkezetében, és pedig a szinapszisok számában.

Ha a macskakölykök normálisan nőnek fel, néhány héten belül kialakul a fajra jellemző látási képesség. Ha azonban ún. optikai

diétának vetik alá, azaz sötétben tartva nevelik őket, úgy néhány hónap múlva a látóközpont neuronjainak csak 30-40%-a reagál fényre, s ez az állapot maradandó lesz.

Igen érdekes eredménnyel járó kísérlet volt, amikor macskakölyköket születésük után olyan csőben tartottak, melynek fala fehér-fekete csíkozású volt hosszanti irányban; más macskakölyköket pedig körkörös csíkozott csőben tartottak, folytonos sötétben, és csak a nap bizonyos óráiban, megadott időre kapcsolták be a fényt. Az így felnevelt kismacskák felettébb érdekes tulajdonságokat mutattak. Külsőleg, felületes szemléletre ugyanúgy viselkedtek, mint optikai diétának nem kitett társaik, de a hosszanti csíkozású csőben nevelt macska úgy tűnt, hogy nem képes egy merőlegesen álló botra felkapaszkodni, ill. azon karmait élesíteni, mint ahogyan azt a többiek tették; ezzel ellentétben, a körkörös csíkozású csőben nevelt kismacska képtelen volt a lépcsőn fel-le járni, sőt, úgy tűnt, hogy képtelen a vízszintes lefutású lépcsőfokokat egyáltalán látni. (Ezért 1961-ben orvosi Nobel-díjat kaptak: Sperry, Hubel és Wiesel.¹)

Az eredmények arra engedtek következtetni, hogy az agyban külön struktúrák vannak úgy a vízszintes, mint a függőleges koordináták megszabta dimenziók érzékelésére. Ezen eredmények jelentősége emberre vonatkoztatva sokkal nagyobb, mint gondolni. Így világos lehet, hogy embernél is a látóközpont beérése kizárólag a korai gyermekkori látási tapasztalatok függvénye, s ami elmarad, az később már nem pótolható be.

Ezért pl. ha a veleszületett lencsehomály nem kerül műtetre az első 3 élethónap folyamán, de legkésőbb 2 éves korig (s nem történik meg a műlencsével való korrekció), úgy a gyermek végérvényesen vak marad azzal a szemével. Nem fenyeget ez a veszély, ha a lencsehomály 2 éves kor után alakul ki és ezután megtörténik a műtét. Továbbá: asztigmiaánál, ha nem történik meg a korai korrekció szemüveggel, akkor maradandó gyengélátás alakul ki abban a meridiánban, ahol a szaruhártya hajlasi hibája található, t.i. ott csak elmosódott kép keletkezik.

A térlátás kialakulásának kritikus időszaka ugyancsak az első életév. Kancsalság, vagy az egyik szemmel gyengébb látás (pl. lencsehomály miatt) eseteiben elmarad azon neuronális kapcsolatok kialakulása-képződése, amely a térlátás alapja és feltétele. Emiatt szükséges a kancsalság 2 éves kor előtti, akár műtéti kezelése. Azonkívül, ha egy gyermek nem felváltva kancsálít, hanem mindig ugyanazzal a szemével, úgy gyengélátású marad még a jól kivitelezett műtét daccára is, ha az 2 éves kor után történik.

A korai vizuális ingerek azonban nemcsak a látásélesség kialakulását határozzák meg döntő módon, hanem a körvonalak, színárnyalatok és egyáltalán a színlátás képességét, annak fejlettségét, valamint a mozgás térbeli orientációját és a sebességnek mozgó tárgyra való vonatkoztatási képességet is.

Olyan személyek, akik főképpen vízszintes vagy merőleges vonalak által dominált környezetben nőttek fel, a kismacskákhoz hasonlóan igen jól érzékelik a már tapasztalt dimenziót, gyengén a másikat, s mindkét csoportbeliek igen gyengén tudják érzékelni a ferde lefutású vonalak dominálta teret. Így aztán derenghet valami arról is, vajon mi rejtőzhet kubista vagy más irányzathoz tartozó festők fejében!

Csak az elmondottak alapján értelmezhetők azon esetek, ahol a veleszületett vakság okát meglehetősen későn sikerült műtétilag gyógyítani. Egy ilyen, igen jól dokumentált angliai esettel kapcsolatosan

tudjuk, hogy a 18 éves korában megoperált egyén a műtét után biztosan látott, a látottakat le is tudta rajzolni, ha kissé ügyetlenül is. De a fény általában nagyon zavarta, emiatt inkább szívesebben lesötétített szobában töltötte a napot; továbbá, nem volt képes az észlelt mozgást a mozgó tárggyal kapcsolatba hozni. Forgalmas utcán való átkeléskor látása inkább zavarta, mint segítette, s ezért behúnyt szemmel biztosabban eligazodott. Nyelvi képességét is messzemenően befolyásolta hosszú időn keresztül fennálló vaksága: hiányában volt azon szintaktikus szerkezeti elemeknek, amelyek a látószerv útján szerzett információk révén alakulnak ki. Végül, bizonyára kilátástalannak érzte élete öngyilkossággal végződött. Szomorú, de az elmondottak alapján talán másképp lehet látni és értelmezni az esetet.

A színlátás sem az égből pottyán belénk, hanem ugyancsak legkorábbi gyermekkori környezeti befolyásokból származó tapasztalatok eredője. A veleszületett színvakságot, avagy a Daltonizmust kizárva, egy igen érdekes megfigyelést tettek az auka indánoknál, az őserdőben: fehér-fekete fényképen képtelenek voltak valamit is felismerni! (Ez persze a dél-amerikai őserdő lakóinál végzett kutatás legelején tett megfigyelés volt.) A magyarázat



A nagyúr kapuja

¹ Sperry, Roger Wolcott (1913-1994) – US-amer. neurológus; Hubel, David H. (*1926-) – kanadai neurológus; Wiesel, Torsten Nils (*1924-) – svéd neuro-fiziológus. E három kutató osztozott az 1981 évi orvosi Nobel-díjon: az első kettő kapta a díjjal járó összeg felét (a látással kapcsolatos vizsgálataikért), míg Wiesel egyedül kapta az összeg másik felét, a Split-Brain pácienseken folytatott vizsgálatait alapján tett felismerésekért;

azonban kézenfekvő: csupa színes környezetben éltek születéstől halálukig, fehér papír és grafitceruza hiányában. Olyan képet, amelyik csak fehér és fekete színből áll, nem ismertek, s mint ilyen, az ezt érzékelő képesség nem fejlődhetett ki.

A látással kapcsolatos ismereteink alapján búcsút vehetünk korábbi, mechanisztikus elgondolásainktól is, miszerint a szem egy-fajta sötét kamra (camera obscura) elve alapján működne. Ezen gondolat egyébként a 20. sz. eleji, nagy fizikai felfedezések alapján kézenfekvőnek is látszott, s amire a pupilla és a fotokamera diafragmájának hasonló funkciója egyenesen csalogatott is.

Szemléletváltozásunkat az ürrepülésnek, a Gemini 1. űrhajó legénysége megfigyeléseinek köszönhetjük: a legénység olyasmiről számolt be, amit senki földi lény nem akart elhinni. Éspedig arról, hogy több mint 150 km magasságból a földön lévő hajókat és nagyobb teherautókat apró pontokként ugyan, de jól felismerték. A NASA szakemberei először arra gondoltak, hogy valamiféle hallucinációról lehetett szó, s így Glenns és a következők hasonló módon megismételt beszámolójával nem volt mit kezdeni, hiszen a szem feloldó képességéről rég tudott, hogy 5 m távolságból két pont csak akkor különíthető el, ha közöttük 1,5 (másfél) mm távolság van. Ennek alapján nem lenne lehetséges 150 km távolságból az említett tárgyakat felismerni.

Miután azonban az ehhez hasonló beszámoló minden következő Gemini-misszió során megismétlődött, mesterségesen létrehozott földi jelzéseket kellett felismerni, ami aztán az előző állításokat igazolta. Ez pedig arra engedett következtetni, hogy a szem feloldó képessége az űrben lényegesen jobb, s meghaladja a földi viszonyok közöttit. Következik azonnal a kérdés tehát: miért? A válasz pedig az addig is ismert adatokból következett.

A retina elektrofiziológiai vizsgálatai alapján ismert volt ugyanis, hogy a beeső fény akciós potenciál formájában levezethető és regisztrálható elektromos folyamatot vált ki, ami azonban a tovább fennálló fényinger ellenére is néhány másodpercen belül megszűnik. A retina tudniillik „hozzászokik” és beszűnteti elektromos tevékenységét. Újbóli beindításához vagy a fényinger megszüntetése és újbóli beindítása, vagy pedig a retina elmozdítása szükséges. Mindez ERG (elektro-retino-gráfia) segítségével pontosan vizsgált és ismert volt, ami alapján kézenfekvő kellett legyen, hogy a fényképezőgép és a szem működése között, a retina-film és a pupilla-diafragma analógia ellenére sincs közös vonás: a fényképezőgépnél a film mozdulatlansága, a retina esetében annak mozgása eleve feltétel ahhoz, hogy éles kép jöhessen létre. És ez vezetett végül is a megoldáshoz, amikor sikerült bizonyítani, hogy a retina működéséhez elengedhetetlenül szükséges mozgást a szemgolyó állandó, tulajdonosa által nem észlelhető rezgése biztosítja, éspedig 50 Hz frekvenciával. Hangsúlyozandó azonban, hogy ez nem érezhető és semmi köze a nystagmusnak nevezett, kóros szemtekerezgéshez.

Az 50 Hz frekvenciájú szemtekerezgést két kísérlettel sikerült bizonyítani: ha ugyanis helyi érzéstelenítőszerrel a szemtekét bénítjuk, a bénulás beálltát követő néhány másodpercen belül jelenti az alany, hogy azzal a szemével nem lát. Ha pedig a szaruhártyára illesztett kontaktlencsére egy piciny tükröt erősítünk olyan szögben, hogy az arra vetített diát a szem előtti falra továbbítja s azt az egyén látja is, úgy néhány másodpercen belül arról tájékoztat,

hogy az oda vetített és látott dia-kép eltűnt, ill. nem látja. Miért? Mert ugyanis a piciny tükrör, ami a dia-képet a szem elé vetítette, pontosan a szemtekerezgéssel azonos frekvenciával rezegve, alapján véve ugyanazt eredményezi, mint az első eset, ahol a rezgést érzéstelenítővel kapcsoltuk ki.

Így most világos lehet, miért rezeg a szemteke. Az űrhajósokra vonatkoztatva pedig az a legvalószínűbb feltételezés, hogy a súlytalanság állapotában úgy a szemteke súlya, mint a mozgáskor keletkező sűrűlási erők lényegesen csökkennek, a szemtekerezgés pedig ennek következtében fokozódik, ami végülis – minden jel szerint – a szem feloldóképességét lényegesen fokozza.

Összegezve tehát: a szemteke rezgése kiküszöböli a retina funkciójának megszokáson alapuló beszűntetését, ami lehetővé teszi a folyamatos látásunkat.

Figyelemre méltó tény, hogy csak az emlőállatoknál figyelhető meg ez a rezgés, madaraknál, halaknál és hüllőknél teljesen hiányzik. Mit is lát egy béka, amikor meredt szemmel néz? Igen valószínű, hogy semmit; szeme ugyanis fény és árnyék, valamint az abból adódó mozgás érzékelésére szolgál, hiszen csak az ehető, ami mozog, s az ellenség ugyancsak mozog. A béka szemén elvégzett vizsgálatok is ezt látszanak igazolni.

Madaraknál sincs szemtekerezgés, s minden jel szerint ennek pótlására szolgál a tyúkok pislogóhártyája, sok madárnál pedig, ahol az hiányzik, ott a fej feltűnő, ingázó mozgása, vagy pl. a vízirigónál egyenesen feltűnő, ahogyan nyakából és térdből megszakítás nélkül, állandóan biccent. Ezekkel az állandó és hirtelen mozgásokkal reaktiválódik a retina és nem jöhet létre refrakter állapot.

Ugyancsak érdekes adatokkal rendelkezünk a térlátással kapcsolatosan.

A térlátás feltétele a szemgolyók frontális síkban való elhelyezkedése, ami a két szem látóterének egymást fedéséből adódik. A szemgolyók ugyanis az evolúció során korábban oldalt ültek, ami a látótér rendkívüli kiterjesztését tette lehetővé, és ami nyilván igen előnyös is volt. (V.ö. pl. a legelésző kerdődzők esetében.) A nagy látótér feladása a lényegesen kisebbért azért történhetett, mert a két látótér jelentős részének egymást fedéséből adódó látótér csökkenését messze kompenzálta az ezzel járó fényérzékenységnél a tizszeresére való fokozódása, ami különösen az éjszakai életmódot folytatók esetében döntő jelentőségű.

A két szem látóterének egymást fedése képezi azonban a térlátás alapját, ami – Konrad Lorenz² szerint – a kivitelezendő cselekedet megtervezésének, tehát a kognitív képességek kialakulásának alapvető feltétele. Ez volt tehát a gondolkodás kezdete, és erre utal, hogy gondolatmenetünket a tér dimenziójából vett szóképekkel írjuk le: valamit megfordítunk, áttekintünk, megragadjuk, minden oldalról megvizsgáljuk, felfogjuk, ide-oda tesszük, továbbá: körös-körül, egészében, félig-meddig, stb.

A bizonyítékok tulajdonképpen az útszálon hevernek. Majdnem minden madár szeme köztudottan oldalt helyezkedik el, ami rendkívül nagy, körkörös látóteret biztosít. Ez alól azonban éppen az éjszakai életmódot folytatók (bagoly), valamint a ragadozók (sas-felék) frontális síkban elhelyezett szemei kivételek: rendkívül éles térlátással bírnak, ami a zsákmányszerzés alapvető feltétele. Ezzel szemben a legelésző kerdődzők számára fontosabb az oldalt ülő szemek biztosította körkörös nagy kiterjedésű látótér a fenyegető veszélyek korai felismerésére.

ÖSSZEFOGLALVA elmondhatjuk, hogy a látás kialakulásának kritikus időszaka nagyjából az iskolás korig tart. Olyan látóképesség/látókészség, amely addig nem alakult, mert nem alakulhatott ki, később már nem pótolható. Mit és hogyan látunk felnőttkorban, az teljes mértékben a korai gyermekkorban szerzett vizuális tapasztalatok függvénye.

Dr. Szőcs Károly
(Folytatjuk)

2 Lorenz, Konrad (1903-1989) – osztr. zoológus, az etológia megalapítója; Frisch, Karl von (1886-1982) – osztr. zoológus és etológus, megfigyelt a méhek táncának titkát: ezzel tudatják a méhek a nektár lelőhelyének irányát és távolságát; Tinberger, Nikolaas (1907-1988) – holland zoológus, etológus és ornitológus. Hárman osztoztak az 1973-ban az orvosi Nobel-díjon: a magatartási (viselkedési) minták szerkezete, kiváltása és lefolyásának tisztázásáért; (Tinberger testvére Jan, ugyancsak Nobel-díjas, ő matematikus volt, Nobel-díjat kapott közgazdaságtani munkájáért, 1963-ban);

A megbocsátás kegyelem

Dr Gőgh Edit pszichiáter vállaltan hívő keresztény, katolikus orvos. A hozzá forduló betegek már a váróban érzékelik, nem szokványos rendelőbe érkeztek. Sajátos atmoszférája van mindkét helyiségnek. Neurológus és pszichiáter orvosként, három szakvizsgával, több évtizedes gyógyító tevékenységgel a háta mögött sokat tud az emberről. És sokat tud a lelkek mélyében végbe menő folyamatokról. Az alábbiakban arról beszélgetünk, képes-e az ember a teljes megbocsátásra?

– Talán nincs olyan ember, akinek ne lennének megbántottság-ból eredő mély sebei. Mégsem hordozhatjuk egész életünkön át, mert a lelkünket károsítják. Hogyan lehet, kell megbocsátani?

– Két dolog a legnehezebb a világon: a szó nagyon tiszta értelmében szeretni és megbocsátani. Mert a szeretet elfogadást, a másikkal való azonosulást, a közössé válás élményét jelenti. De legalább ennyire nehéz – ha nem nehezebb – a megbocsátás. Általában a sérelmet, fájdalmat, megaláztatásokat, megszegyenítéseket kell megbocsátani. Azokat, melyek a legmélyebb önértetünkben, emberségünkben aláznak meg, vagy okoznak fájdalmat. Mi a megbocsátás? Ha valami nagyon nagy trauma, igazságtalanság ér bennünket, amikor úgy érezzük, jogos lenne a bosszú, a düh, a harag, s mégis, belülről vezérelten lemondunk róla. Tudatosan döntünk úgy, hogy nem állunk bosszút, nem vágunk vissza – tulajdonképpen már ez is a megbocsátás egyik jele.

– Képes az ember maradéktalan megbocsátásra?

– Ki van zárva! Akik erre valamilyen szinten mégis képesek, az kegyelmi állapot, amit Istentől kapunk. Maga a szó: megbocsátás, elengedést, feloldódást jelent. Abban az értelemben, ahogy mi használjuk, talán nem is a legmegfelelőbb kifejezés. Ha nagyon szigorúan vesszük, az ember nem tud megbocsátani. Bár az eszünkkel tudjuk, szívünkben mégsem vagyunk képesek rá teljesen. Emberközeli, ha elengedésről beszélünk. Nagyon magas szintre kell jutnia az embernek, sok traumát kell átélnie, s közben érni a szenvedés spirálján, hogy eddig is eljusson. Fiatal korban szinte képtelen rá, idősebb korban, ahogy bölcsőbbek, tapasztaltabbak leszünk, eljutunk, még mindig nem a meg-, hanem az elbocsátáshoz. Ami azt jelenthetné: megbántottál, megaláztál, kárt okoztál nekem, ezért kapcsolatunknak nincs tovább küldetése. Nem tartozol, nem tartozom, elengedlek. Azaz: elengedlek az Istenhez – rendezd el vele. És ha lehet, kiürült lélekkel, indulatoktól mentesen. Ami nagyon nehéz. Hosszú fázisai vannak – ugyanúgy, mint a gyásznak, vagy veszteségnek. Előbb fölháborodik az ember. Majd mentő körülményeket keres. (Erre a nők különösen hajlamosak!) S csak ez után érkezik a felismerés: nem éri meg, hiszen a bosszú neki fog elsősorban ártani – ahogyan a düh, a gyűlölködés is. Azután eltelik pár év, sőt évtized, átértékeli a történeteket, s talán felébred a sértettben a szájalom, amit a megértés, majd a megbocsátás követhet. Ekkor mondja azt az ember: elengedlek. S ekkor egy ajtó becsukódik, miközben egy másik megnyílik. Ezért hasonló a folyamat a gyászhoz, hiszen itt is emberről van szó: egy kapcsolat hal meg.

A megbocsátásnak két stádiuma van. Az ember – ember közötti, amely ember – Isten között végződik. Nagy kérdés, egyáltalán van-e jogunk nekünk embereknek egymásnak megbocsátani?

Csak Isten bocsáthatja meg bűneinket. Ember a másik ember vétkeiért meg tudja bocsátani, de a bűnét nem. Ezért kell Isten elé vinni. Ez a hívő ember számára talán könnyebb, mint a nem hívőnek. A vétkekről: mindenki bántott már meg másokat és fordítva. Hosszú évek tapasztalata alapján mondom, többnyire találunk rá magyarázatot, felmentést. Ez többszöri ismétlődés esetén bűn, mert ezzel bűnpártolóká leszünk. Úgy tartja a mondás: vagy megmondod az igazat, vagy vannak barátaid. Vegyünk egy hétköznapi példát: sorozatosan kihasználnak, besároznak, megaláznak, próbálják a jó hírnevedet bemocskolni, kompromittálják a munkádat. Amikor mindez eljut hozzád, az lenne a korrekt, hogy odamész a másikhoz, s jelezed, amit tett, nemtelen dolog. Vétkezett. Ne tegye, mert bánt vele. Szólunk? Elvéve. Így leszünk bűnpártolók.

– Kinek árt a tartós harag?

– Elsősorban önmagunknak. A magyarokra jellemző, hogy sérelmüket képesek egészen hosszú időn át magukban hordozni, nem beszélni róla. Ami évek alatt hatalmasra duzzad, s olyan lesz, mint a vitriol. Ne várjuk meg. Az embernek hatalmas az egója. Nehezen, vagy sehogy se jut el addig, hogy a másikkal kibeszéljék a közöttük feszülő sérelmeket.

– Amit említesz, hogy odaállni a másik elé, s jelezni a megbántottságot, annak okát, úgy tapasztalom, eddig már el sem jutunk.

– Mert az emberek többsége gyáva. Elmegyünk egymás mellett, nem egy síkon mozgunk. A sértődés mögött tapasztalatom szerint nem a megsértődés van, háttérben a legolcsóbb és legprimitívebb trükk húzódik meg. Zsaroljuk vele a másikat. A legtöbb embert lassan elborítja saját egoizmusa, miközben magányos emberek gyülekezete lett a világ. Elfelejtünk beszélni egymással. S ezért a fiatalokat különösen sajnálom. Lassan az lesz deviáns, aki igyekszik betartani az alapvető emberi normákat. Ennek súlyos következménye lesz, illetve már van. Az ember még mélyebbre fog jutni, ha nem ismeri fel hibáit, vétkeit. Egyre több lesz a depressziós, a magányos, szorongó ember. A harmónia hiányzik az emberi kapcsolatokból. No meg a valódi szeretet, az alázat. Visszatérve a sértés, sértődöttség, harag, megbocsátás kérdéséhez: ami megsebez bennünket, sokszor egyetlen mondat lehet. Ugyanakkor az okozott fájdalom egy életre kihathat. A dühöt sokkal hosszabb ideig hordjuk magunkban. Hajlamosabb az ember a haragot hosszán magában hordozni, s mindig azt hiszi, kizárólag a másik a hibás. Senki nem hiszi, hogy ő is bánthat meg másokat.

– Ez vajon az önkontrolltalanság?

– Egoizmus. Az első, második és harmadik is én vagyok. Ehhez társul az én és a pénz szindrómája. Az emberek keresztül gázolnak egymáson. Pénzért, hatalomért, talmi hitványságokért. A világ is ezt sugallja: vedd el, megérdemled, a tied, ne engedj a másinak. Ne hagyd magad! Minorításban van az a populáció, akinek a megbocsátás egyáltalán problémát jelent.

– Egy mesterségesen gerjesztett agresszív világban élünk?

– Sajnos. Az agresszió tocsog mindenütt. Már az óvodában elkezdődik. Majd folytatódik az iskolában, a családban, a munkahelyen, a tömegközlekedésben – szinte mindenütt. S ezen nő fel egy generáció úgy, hogy még csak nem is lát, hall bocsánatkérést.

– Ezt a növekvő, öngerjesztő agressziót a hivatásodon keresztül hatványozottan tapasztalod meg. Hol a határ? Meddig lehet elmenni egymás bántásában, megalázásában a nélkül, hogy a legcsekélyebb elégtételt megadnánk a sértettnek: a bocsánatkérést?

– Ahol egy hozzátartozót ölnek meg, ott megbocsátást elvárni képtelenség. Bár keresztényi szemmel ez lenne a helyes út. Azt gondolom, van egy határ, ahonnan a dolgok átcsapnak egy más

minőségbe. Nem szabad mindig mindent elnézni. Beszélni kell a fájdalom okáról. Ha ez nem történik meg, akkor belép egy sajátos effektus: de hiszen a másik úgyis mindig mindent megbocsát, vele bármit meg lehet tenni. S az illető közprédává válik. Ha őszinték akarunk lenni önmagunkhoz, mindannyian a kisebb ellenállás irányába megyünk el. Önmagunk felebarátai mi magunk vagyunk. Ezért kell nagyon pontosan ismernünk a határt, meddig mehetünk mi el a másiktól, s a másik nálunk a nélkül, hogy sérülne bármelyikük személyisége.

– *A tudatos megbántás összefüggésbe hozható a gonoszsgal? S ha nem tudatosan tesszük?*

– Az első mögött egyértelműen ártó szándék húzódik meg. Ezért bűnnek tartom. Van mindannyiunkban egy nagyon pontosan működő „szeizmográf”. Úgy hívják: lelkiismeret. Nagyon pontosan jelzi melyik szándékunknak, mikor, mi az indítéka. Az álszentségből fakadó tudatos és szándékos besározását a másiktól szintén a bűn kategóriájába sorolom. S ezt tökélyre fejleszt a mai ember. Mert úgy gondolja, az ő érvényesülése csakis a másik letiprásán keresztül lehetséges. Tegyük hozzá: a túl sokáig tartó negatív érzelmek betegségekben manifesztálódnak. Meszesedés, merevedés, magas vérnyomás, epekő. A haraggal a májunkat károsítjuk a legjobban. (A szeretetlenséggel meg a szívünket.) Az éjszakai fogcsikorgatások mögött a visszafojtott agresszió húzódik meg – hogy csak néhány problémát említsek. Minden betegség a lélekből indul el. Ahogyan a gyógyulás is. A gyűlölet olyan, mint a vitriol: azt az edényt marta szét, amelyik hordozza. A lelkünket. S ha másért nem, önös érdekből is érdemes megbocsátani, hiszen annyi energiát elvisz, annyi krónikus fáradtság mögött van gyűlölködés.

– *Arányait tekintve melyik embertípus van többségben: akik hosszasan dédelgetik haragjukat, a bosszút fontolgatják, vagy akik –belátva saját hibáikat is– megpróbálnak a legkisebb lelki sérüléssel kijönni egy-egy fájdalmas helyzetből?*

– A statisztika nagyon szomorú: 20 és 80 százalék az arány... A megbocsátani nem tudók „javára”. A bosszúvágy ott él a legtöbb ember lelkében. Még a keresztényekében is. Emberek vagyunk, gyarlók. Hibákat, vétkeket, bűnöket követünk el. Mégis, azt kell mondanom, az elmúlt két évtizedben drámai módon megsaporodott, többszörösére nőtt a gonoszság. Talán az ifjúság ebből kezd kiábrándulni, ezért nem akar felnőni. Mert ebből a világból menekül, nem kér. Abban bízom, ők lesznek azok, akik előbb – utóbb más, jobb irányba terelik majd a világot.

– *Ez lehetne végszó is. Mégis, engedj meg egy utolsó kérdést. A megbocsátást illetően súlyos, személyes érintettséged is van. Meg tudtál bocsátani?*

– Évekkel ezelőtt nagyon súlyos baleset ért a férjemmel bennünket. Nehéz, megterhelő napok álltak mögöttem, mérhetetlenül fáradtak voltunk. A szüleimmel lett volna találkozónk, de egyrészt a fáradtság, másrészt egy megmagyarázhatatlan előérzet miatt azt kértem, ezúttal jöjjenek ők el hozzánk. Korukra tekintettel nemet mondtak, viszont addig erősködtek, míg mi el nem indultunk.

Hangsúlyozom: nagyon fáradtak voltunk. Visszafele súlyos balesetet szenvedtünk. Ami történt, mindkettőnk számára egy életre kiható következményekkel járó dráma. Nemcsak az egészségünket veszítettük el. Vele járt a teljes anyagi összeomlás: a számlák kifizetése gondot okozott. Ki akarták kapcsolni a fűtést, miközben itt feküdt a nyomorék, agyi sérült férjem, akire alig tudtam fűteni... Nehéz időszak volt, hisz' egy évre jómagam is tolokocsiba kerültem, így dolgoztam. Ekkor jött oda hozzám egy nálam is elesettebb, és segítséget kért. Szinte a nincstelenségemet osztottam meg vele. Akkor sokan altruistának tartottak. De átéreztem, mit jelent a másiktól az a bizonyos szalmaszál. Akkor értettem meg, mennyire rá kell hagyatkozzunk Istenre, hiszen magam is csupán eszköz voltam a nagy körforgásban. Alig telt egy hét, s a segítségnek szánt összeg többszörösét kaptam vissza máshonnan. A baleset után érzékenyebb, fogékonyabb lettem mások szenvedése iránt.

Sokáig vádoltam a szüleimet, s a többi családtagomat is. Ma már úgy fogom fel, törvényszerű volt, ami történt. Akárhogy is, már nincs bennem vádaskodás, túske. De tizenöt éven át kemény küzdelmet vívtam önmagammal. Mi lett volna, ha mindez nem történik meg? Ez csupán játék a szavakkal, mégis: két szakvizsgás orvosként talán másként alakult volna az

életem. Talán elszaladt volna velem a ló. Így viszont sokkal több lett bennem az alázat az élet, mások, de elsősorban Isten iránt. Hiszen az ő kegyelme emelt fel a tolokocsiból, adott és ad minden nap erőt ahhoz, hogy másokon segíthessek, gyógyíthassak. Ma már ezt köszönöm meg Istennek. A vád hangja egészen elhalkult bennem, helyét átvette a megbocsátás. És ez így van jól.

A tegeződő stílus oka a közöttünk lévő mély baráti kapcsolat. Ez azonban nem könnyítette meg beszélgetésünket. Ellenkezőleg.

Lehoczky Leopoldina

Juhász Gyula

Testamentom

Szeretnék néha visszajönni még
Ha innen majd a föld alá megyek,
Feledni nem könnyű a föld ízét,
A csillagot fönn és a felleget.

Feledni oly nehéz, hogy volt hazánk,
Könnyek vizét és a Tisza vizét,
Költők dalát és esték bánatát:
Szeretnék néha visszajönni még.

Ó, én senkit se háborítanék,
Szelíd kísértet volnék én nagyon,
Csak megnézném, hogy kék-e még az ég
És van-e még magyar dal Váradon?

Csak meghallgatnám, sír-e a szegény,
Világ árváját sorsa veri még?
Van-e még könny a nefelejcs szemén?
Szeretnék néha visszajönni még!

És nézni fájón, Léván, Szigeten,
Szakolcán és Makón a hold alatt,
Vén hárs alatt az ifjú szerelem
Még mindig boldog-e és balgatag?

És nézni: édesanya alszik e
S álmában megcsókolni a szívét
S érezni, most is rám gondol szíve:
Szeretnék néha visszajönni még!

Gál Mihály

KELET-RÓMAIAK ÉS KELETI ROMÁNOK

Amikor felismertem a Kelet-Római Birodalom (KRB¹) történetének mozgatórugóit és a birodalom atipikus jellegét, nagyon elszomorodtam, mert azt gondoltam, hogy ez a felismerés nem kell senkinek. Pedig ennek alapján megmondható, hogy nyugaton miért nem lesz Európai Egyesült Államok, és Brüsszelből miért nem lesz új Bizánc. Akkor elkezdtem bizánci történelmet olvasni. Minél többet olvastam Bizáncról, annál kevesebbet tudtam róla. Az ezer év, az európai terület és a zűrzavaros történelem olyan óriási mennyiségű bibliográfiát hozott létre, amelynek megismerése az emberi élettel nem elérhető. A szerzők a bizánci történelem annyi fontos részletébe merültek el, hogy már nem is lehet tudni, mi a bizánci történelem lényege. De azt, ami agyamban felvillant, sehol sem találtam.

Itt van mindjárt Louis Brehier alpműve, „Bizánc tündöklése és hanyatlása”, a Bizantinológiai Intézet gondozásában; a 497-673 oldalig terjedő jegyzetekben oldalanként átlagban kb. 25 címmel, ami 4400 címet jelent, 100 oldalas mű esetében félmillió oldal, 200 oldalas mű esetében 1 millió oldal olvasnivaló! Hozzá hasonló Igor Osztrogorszky, a román és magyar történészek már nem olyan terjedősek. Tanulmányozandó témák: földrajz, Jusztiánusz és Theodora, Cézárak, Gótok, Hunok, Dunai fejedelemségek, Balkán félsziget, Macedonia, II. Baszileiosz, Európa és Ázsia között, Bizánc történelme, Bizánc, Germánok inváziója, Egyháztörténelem, Theodoszusz lánya, Theodorik, Longobárdok, Vandál háború stb.

Ennyi és ennél sokkal több részlet között nem csoda, hogy senki nem találta meg az igazat. Az általam tanulmányozott szerzők negatívan viszonyultak Bizánc történelméhez, én meg szeretni kezdtem ezt a várost.

A KRB több mint 1000 évig állt fenn a földteke egyik különösen érdekes és fontos zónájában, amelynek fővárosa, Bizánc, megérdemelte volna, hogy a világ fővárosa legyen (Gustav Flaubert). A birodalom megszűnt és Bizánc nem lett a világbirodalom fővárosa, hanem egy romváros². (A Kínai Birodalom megnyerte a legidősebb birodalom címét, de örökéletű nem lesz, hiába bizonygatja Vangur nevű kínai ismerősöm.)

A KRB legfontosabb hatásai: az ázsiai népek megállítása a Boszporusznál, a balkáni szlávok, valamint Románia megjelenése Délkelet-Európában (Ne feledjük: a többi neolatin nép mind nyugaton él. N.b: Székelyudvarhely hatóságai döbbenetben kérdezték 1916-ban a városba bevonuló román csapatok parancsnokától: Mit keresnek itt a kelet-rómaiak? Most már tudjuk!)

Amikor a KRB megalakult, területén két jelentős államalkotó nép élt, vidéki tengődésben, a görögök és a rómaiak. A többiek barbárok voltak. A görögök szerint a rómaiak is barbárok voltak, akik legyőzték a görögöket és nem csak országukat, hanem kultúrájukat is elrabolták. Ezen a területen látenszen egy másik nép élt, az őslakós trákok, Herodotosz szerint majdnem oly számosak, mint az indiaiak, de ők meghúzták magukat és nem óhajtottak semmilyen történelmi kezdeményezést tenni.

A trákokhoz tartoztak a titokzatos dákok, a dákokhoz pedig a titokzatos albánok. A trákok felszínesen elgörögösödtek, majd felszínesen elrómaiásodtak, a szlávok betörése pedig egyszerűen eltörölte ezt a népet, a gyönyörű illirekkel együtt. Ebbe a zónába be-betörték a barbár népvándorlók, de nagy részük elporladt a birodalom kemencéjében, csak a protobolgárok és a hozzájuk tartozó keleti szlávok, az iráni nevű horvátok és a szerbek maradtak fenn. A többi nép nevét, sorsát, történelmét nem szükséges jelen tanulmány szemszögéből kibogozni.

A KRB székhelyét keletre, két tengert összekötő természetes csatorna, vagyis tengerszoros partjára, egy kis trák városkába helyezni óriási ötletnek bizonyult. Alig 100 év alatt itt egy félmillió lakosú megapolisz épült a világ legnagyobb falaival és legszebb épületeivel. Itt koncentráldott egy hatalmas birodalom gazdasága, művészete, kultúrája és tudása. Itt a császár és hivatalnokai latinul beszéltek, latin nyelvű törvényeket hoztak, a katonaság vezénylési nyelve és a rangok latinok voltak, a pénzek felirata is latin. De: a bizánciak igen nagy többsége, több mint 90 %-a görög, az egyház nyelve görög, minden rendeletet klasszikus görög nyelvre kellett fordítani, és itt alakult ki az új görög nyelv, a koiné. Ez a birodalom atipikusan keletkezett, nem egy bizonyos pont körüli fokozatos erőkoncentrációval és expanzióval, hanem egy halódó birodalom békés perifériájára egy tehetséges „team” kihegyezésével, amely a kallódó erőket összegyűjti és az elbukó birodalom helyett egy újat teremt, mintegy a régít folytatva. (Hegel nyomán: megszüntetve folytatta.)

A Bizáncba elvonult császár, családja, hívei és katonái a latin Itáliából egy idegen városba, egy görög poliszbba kerültek, amelybe sikeres nyugat-rómaiak is beköltöztek a KRB felemelkedő korszakában, ennek ellenére is megmaradt görög városnak,³ ahol a görög nép saját demokratikus hatalmát a lóversenypályán és a cirkuszi pártokon keresztül gyakorolta, a császár abszolút hatalma ellen. A császár a hippodromban vonult fel, hogy hű népe megéljenje és a cirkuszi két párt egyikének hatalmát biztosítsa. Sok császárt emeltek fel és sokat buktattak meg a lóversenypályán és a cirkuszban. No, meg a császár is itt mészárolt le gyakran hű népéből tízezreket. Így valósult meg a bizantin politika egyensúlya az „én nem ölök meg téged, te sem ölsz meg engem” elve szerint, képmutatásra és hazugságra alapozva.

Képzeliük el az ellenség tömegeit ügyesen és tudományosan kormányzó császárt, aki azt hiszi, barátságos tengeren, jó széllel hajózik. Váratlanul vihar támad és ellenséges hajóhad is felvonul. Ezek legtöbbször halmozottan fordultak elő. Nem csoda, hogy a jó császárok, pláne a rosszak is minden eszközt megragadtak hatalmuk megőrzéséért. Annál is inkább, mert a bukott császárt, családját és híveit olyan válogatott szörnyűségekkel küldték halálba, amelyekre normális ésszel gondolni sem szabad, nem hogy végrehajtani. Ezért ellenségeit a császár preventive is abnormalis brutalitással irtotta. Ez sem volt könnyű, mert mindenki hazug és képmutató volt. Itt nagyon kellett figyelni! Más birodalmak elve-

1 Nem szeretem a betűszavakat, vagyis a lényegnek értelmetlen betűhalmaz mögé való elrejtését, de a hely és idő kényszerít takarékoskodásra.

2 Orhan Pamuk: Bizánc

3 A törökök általi elfoglalás 500. évfordulóján, 1953-ban, Bizánc lakóinak fele görög volt, az ismétlődő pogromok ellenére is.

getáltak békében évtizedekig. Itt Bizáncban, nem! Itt mindig tojt valamit a tyúk. Sőt, többet is egyszerre: császárválással egybekötött perzsa támadást, pestisjárvánnyal tetézve. De csöstül jött a dicsőség is! A tiszteres túlerejű ellenség véres fejjel, szemét eltakarva menekült az óriási falakra kiterített Istenanya ikonjának fényes látványától, a bizánciak fegyvereitől, miközben hajóik görögtűzben égtek (ezt sem a modern tudomány találta fel!), a nép ujjongott és ágyúszóként dübörögtek óriási katedrálisokban az orgonák! (Nem, kisuokám, az orgonát nem Johann Sebastian Bach bácsi, a nagy matematikus fedezte fel, hanem valami bizánci fuvalás.) Thesszaloniki lakói mindig Szent Demeterben reménykedtek, a bizánciak a Városvédő Istenanyában és Szent Mihály Arkangyal segítségével. Pedig látható volt: ahogy a bizánciak hite fogyott, úgy lett kevesebb az égiek segítsége is.

Amikor a latin császár és csapata be-merészkedett a görög Bizáncba, még a kíváncsiság volt a görögök legfőbb érzése. Amikor Bizánc fényes császár- város lett, akkor a görögök már tudták, hogy csapdába estek, hogy a római császárnak uralma alá és a rómaiak kezébe kerültek. A rómaiak keze hamar eljárt, a görögök élete a rómaiak kényétől függött, minden hivatalban a rómaiak voltak a főnökök. Ebből szabadulni akartak! Lássuk hát ennek főbb fejezeteit.

I. A görög-római „barátság” a görögök legyőzésével kezdődött az I. sz. folyamán és kölcsönös utálkozással folytatódott. Valens császárt 378-ban Bizánc lakossága kigúnyolta, kikergette a városból. Nagy Theodosziosz Antiochiában felállított szobrát a IV. sz. végén ledöntötték a helyi lakosok. Püspökük könyörgésére megbocsátott nekik a hirtelenharagú és bosszúálló császár. Nem úgy Thesszalonikiben, ahol a császár kormányzója meg akart büntetni egy kocist. Ez valójában egy kocsihajtó sztár volt, akit a helyi görögök megvédték és a császár kormányzóját ölték meg. N. Theodosziosz a városra ráküldte a katonáit, akik 7000 embert felkoncoltak. (N.b. A görög-római viszony nál fontosabb a fenti ügy folytatása. Ugyanis a korszak egy jelentős értelmiségije, Milánó püspöke, Ambrosziusz, a kegyetlen mézárálás miatt, melynek áldozatai keresztények voltak, a hatalmas császárt, a világ urát kitiltotta a templomból és 8 hónapi vezeklésre kötelezte. A császár alávetette magát a püspök döntésének. Azóta sem termett olyan értelmiségi, aki felemelte volna szavát a győztesek bűnei ellen. Manapság csak a vesztesek és a gyengék vezetőit és katonáit ítélik el háborús bűnök miatt.)

II. A görög-római viszonyra legjellemzőbb esemény a görög bizánciaknak a latin Jusztiánusz császár elleni lázadása volt 532-ben. Ez a lázadás akkor tört ki, amikor Jusztiánusz a világ ura, Bizánc pedig a világ legnagyobb városa volt. Bizánc görög

város volt, ami vallási bigottságot és végtelen erkölcsi romlottságot és züllöttséget jelentett. Ebben az időben Jusztiánusz már megszüntette a római köztársaság régi, demokratikus intézményeit, mint a szenátus, consuli hivatal és a curia, vagy minden hatalomtól megfosztotta őket. Így a cirkuszi pártok erejük szerint politizáltak az abszolút uralkodó császárral szemben, aki vallási vezető is volt.

Farkas Árpád Szól a kokas már,

majd megvirrad már!
moccan csizmája ráncs
s szemöldöke táncra...;
Gábor Báthory után most ő járja.
rándul:

soha ki a hámbúl!
Két felől két cigány húzza,
rángja: muzsikás Bécs,
kobzos Konstantinápoly
mind más-más dalt döngtet,
s ő talpa alá
döngöli
e szétmuzsikált
Földet!

Erdélyre ha rászól:
méhek zúgása
szekercelárma
a Bethlenes jászol.

Nem tudni, e tánc óta
a föld vagy talpunk ég...
Szól a kokas már,
megvirrad-e még-?

Jusztiánusz 532. január 11-én új lovakat és hajtókat nézett meg, amikor az ellenzéki zöld párt kikiáltója (szóvivője) felszólította őt, hogy a császár-párti kék-ek által elkövetett gyilkosságokat torolja meg. Ezek valószínűleg a görög nép árulói voltak. A császár a követelést színleg elutasította, de titokban elítélte és felakasztatta őket, jó bizantin módszer szerint. Ekkor következett a fekete tyúk tojása, mert az akasztófák összeroskadtak az elítéltek súlyától. Az ájult áldozatokat egy közeli zárda szerzetesei vették otlatomba. Ezért a városparancsnok megszállta katonáival a zárdához vezető utakat. Ekkor a kék kormánypárt kiegyezett a zöldekkel és két nap múlva közösen követelték az elítéltek megkegyelmezését. A császár feleletre sem méltatta őket, mire a pártok és a nép „NIKA” (görögül: győzél!) kiáltással kivonult a cirkusból. Este már óriási tömeg ostromolta a városparancsnokságot, azt fel is gyújtotta, amiből óriási tűzvész keletkezett. De ez csak a bevezető volt. Január 14-én már a császári palotát ostromolták és a testőrökkel tusakodtak, valamint a legszebb épületeket gyújtották fel. A császár elbocsátotta jogtanácsosát és a városparancsnokot, de a nép már azt kiáltotta: le a császárral! Jusztiánusz pedig elbarikádózott palotája mélyén bujkálva reszketett. A következő napokban Belizáriusz tábornok vezetésével gót és herul csapatok támadták meg a bizánciakat, de vereséget szenvedtek. Jusztiánusz sírt, amikor ezt megtudta. Január 19-én a nép Hypatiuszt kiáltotta ki császárnak. Ekkor lépett fel

Theodora császárné és azt javasolta, hogy a császár vesztegessen meg a pártok vezetőit. Az ötletet Narses fővezér valósította meg olyan fényesen, hogy a veszekedő népvezérek felbontották szövetségüket. Belizáriusz támadott és a cirkuszi mulatságon szórakozó felkelők közül 30.000 embert koncoltak fel. Az egy napos császárt, híveit, a pártok vezéreit és támogatóikat kivégezték. Jusztiánusz hatalma nagyobb lett, mint valaha volt.

Történész barátom figyelmeztetett, hogy ha én azt akarom állítani, hogy a Nika lázadás a görög nép felkelése volt a latin Jusztiánusz ellen – mivel nem ez az általánosan elfogadott álláspont⁴ –, azt én korabeli dokumentumokkal kell bizonyítsam. Ellenkező esetben nemcsak a történészek fogják elutasítani az én feltételezésemet, hanem az olvasók sem fognak hitelt adni nekem. Mindenki azt fogja mondani, hogy nem lázadás, hanem közönséges randalírozók, városi garázdák, a Bizáncban megszokott zavargók követék el e cselekményeket. Azt válaszoltam, hogy tapasztalatból



A marosvásárhelyi Kultúrpalota tükörterme

tudjuk, még a közönséges zavargásoknak is van rendszerellenes jellege. A Nika felkelés nem közönséges randalírozás volt, hanem élet és halál kérdése legfelső szinten. A győztes élt, a legyőzött kínhalált halt. A bizánci nép három nap alatt a császár három hadseregét verte meg: a császár testőrségét, a városparancsnokság őrseregét és Belizáriusz germánjait, amelyek a világ legjobb seregei voltak. Közben felégették a legszebb palotákat. Ha ez a harc nem a latin császár ellen irányult, akkor ki ellen? Miért ordították napokig a bizánciak: halál a császárra?! Mit mondjak arra az emberre, aki ezt nem így magyarázza, félremagyarázza? Aki az egyértelmű dolgot „félreértelmezi”, azt hazugnak szokás nevezni. A lázadás történetét korabeli történészek lejegyezték szép, pontos tényállásokba, én csak a bennük rejlő erővonalakra mutattam rá.

III. A görög-római belháború következő fejezete Phokász százados (centurio) császári ámokfutása volt. Ez egyenesen vezetett a császári hatalom diszkreditálásához, a Balkán deromanizációjához, máig tartó elszlávosodásához és a KRB területe mintegy 70%-ának elvesztéséhez.

Maurikiosz császár csapatai 602-ben megverték és a Dunán túlra kergették a tévesen avaroknak nevezett abákat, (A magyar nép Aba Sámuel, Aba községet és más abasárikat ismer. Miért erőltetik nekünk az abák nevének görög többes számát?)

A császár azt parancsolta, hogy a hadsereg keljen át a Dunán és üldözze az ellenséget a téli időszakban is. A szűkmarkú, a katonák zsoldját megnyirbáló császár utasításait a katonák nem teljesítették. Vezetőjüknek egy Phokász nevű századost választottak, aki „szókimondó és könyörtelen volt, minden öröme a vér és az öl-

döklés”. Ezért a császár a védősereget is felkészítette, de félrevezetésként cirkuszi játékokat rendezett. Ezen a zöldek szóvivője a pénzügyminiszter távozását követelte. Ekkor a nép a császár legidősebb fiának császárrá való kikiáltását követelte, vonakodás esetén elfogadták volna annak apósát is. A császár elrendelte fiának megkorbácsolását és fia apósának elfogását. A nép fellázadt és azt kiabálták, hogy elevenen nyúzzák meg a császár minden hívét.

A pártok vezetői a főváros felé menetelő Phokászhoz csatlakoztak, akit a pátriárcha császárrá koronázott. Másnap kezdődött a haddelhadd! Előbb a császár 5 fiát gyilkoltatta meg Phokász, apjuk szeme láttára. Az egyik dajka a saját gyermekét próbálta a császár gyermeke helyére csempészni, de a császár bebizonyította bátorságát és a gyilkosoknak megmutatta saját gyermekét. A meggyilkolt császárfiú vére tejjel keveredett és mindenki sírt, aki látta, a császár pedig így imádkozott: „igazságos vagy Istenem, igazságos!” Eközben összeszabdalták.

A legnagyobb császárfiút a stadionban végezték ki látványosan, a hadsereg főparancsnokát egy templom mellett, tetemét kutyák elé vetették. (A modern korban is cigányokra bízták a kutyák kiirtását, amelyek nagy falkákban kóborolnak Bizáncban). A császár fiainak rothadó fejét közszemlére tették. Minden bizánci megbámulta. Közben a polgárok a város nagy részét felgyújtották. A zöld párt vezérét, aki Phokászt támogatta, az egyik vérengzésben megölték.

A perzsa uralkodó háborút indított, elefántjai nagy győzelmet arattak, a római foglyokat megölték. A keleten levő Narses fellázadt. Antiocheiában, Palesztinában és Egyiptomban a rend fel-

bomlott, az adók nem folytak be. Az egyik nagy templomban Antiocheiában a katonák addig öldökölték a védtelen embereket, amíg minden iszamos lett. A városparancsnok elfojtotta a lázadást, a „felkelőket megfojtatta, megégette, vízbe dobatta, a vadak elé vettette.” Egyiptomban öt városban kardélre hányták a Phokász elleni lázadókat. A Balkánt előzönlítették a szlávok és kijelentették, hogy Thesszaloniki ősi szláv város. Mezopotámiában a megölt prefektus helyett kinevezett prefektust ölték meg, hat magas rangú hivatalnokát szintén megölték, egyikük nyelvét kivágták, kezét-lábát egy keretre erősítették és a városban körülhordozták, levítették a partra, a szemeit kivájták, majd egy csónakba dobták, a csónakot felgyújtották. Phokász a lánya esküvőjén a saját híveit akarta kivégeztetni, akik lelkesen megtapsolták az ifjú párt. A volt császár feleségét és leányait később végezték ki egy árokban, a városkapun kívül. A császárnénak legalább 8 gyermeke volt. Több áldozatnak kezét-lábát levágták, utána elevenen égették. Bizánc hulláktól és félelemtől bűzlött.

Az egész birodalomban zavargások törtek ki. Bizánc fellázadt Phokász ellen, a zöldek nyíltan elmebajosnak nevezték: „megint a serleg fenekére néztél, megint elvesztetted az eszed!” - ordították. Válaszul a császár sokak lábát levágatta és felakasztatta a stadionban. Másokat lefejeztetett vagy zsákba varrva tengerbe dobott. Antiocheiában fellázadt lakosok a pátriarcha szájába tömtek kivágot heréit és úgy vonszolták végig a városon.

Végül Karthagóban hajóra szállt Herakleiosz, egy ifjú római hős, azzal a céllal, hogy Bizáncba megy és letaszítja a trónról Phokászt, aki már a híveit nyilaztatta agyon a stadionban és a zászlórudakra akasztatta az embereket. Amikor Herakleiosz hajói Bizánchoz értek - híre mindenütt előtte járt - a fellázadt bizánciak és hívei, a zöldek, elfogták a gyilkos császárt és elevenen elégették!

Irgalom Anyja ne hagyj el!

Herakleiosz és utódai voltak a KRB utolsó, római származású császárai.

Ezt követően a hellén (görög) bizánci birodalom nevében benne maradt a római jelző mint uralkodói cím, a valóságban az uralom a görög elem kezében volt, a görögöket nevezték rómainak. Ezekről mondta a harmadik vlah cár, hogy hiába nevezik magukat rómainak, ők csak görögök. „Rómaiak mi vagyunk, a vlahok, a rómaiak örökösei.” Tanítóm, L. Brehier szerint ez a birodalom kezd nemzetté (az én megjegyzésem: görög nemzetté) válni, Rhomániává, és ekkor illik rá leginkább a Bizánci Birodalom megnevezés. Bizony! Ezzel egyet kell érteni. A birodalom hivatalos nyelve a VII. sz.-tól a görög. A csatolt országok nagy része görög nyelvű.

A Rhománia megnevezés az alábbiak szerint értendő:

- rumi a keletrómaiakat jelentette a mohamedánoknál,
- rumélia a török birodalom európai része,
- romaika az újjörög nyelvet és a körtáncot is jelentette,
- roman, római a KRB minden alattvalója,
- roman, mint irodalmi fogalom azt jelenti, regény románc, innen a romantikus jelző,
- roma, romani, a cigányok önmegjelölésére szolgál, akik a KRB-ban tartózkodtak.

A Rumi birodalom császára címet egy török szultán is felvette.

Amit a császári funkció rehabilitálásáért tenni lehetett, azt Herakleiosz megtette, de utódai ezt a tőkét újra elherdálták. Így a dinasztia végén, vagy 100 év múlva, újra császárt kellett fogni kötéssel. Akit fogtak, az görög ember volt, görög (hellén) öntudattal. Tévesen tartják őt szírnek, mert magatartásából és tetteiből kifejtethető lelkiállapota össz-görög, pánhellén érzelmekre vall. Ő készen vette át a görög bazileiosz címet, amit elődje vezetett be a latin cézár cím helyett. Láttam gyöngysorból készült egyszerű ko-

ronáját, amely olyan, mint a mi Szentkoronánk gyöngysora, hasonló kereszttel. Nevét az oroszántól vette, uralkodói neve III. (Izaurai) Leo. Igazi bizantin görög uralkodó volt, okos, meg gondolt hazafi, aki teljes szívvel és lelkével gyűlölte Rómát és erős elhatározását, hogy megszabadul Róma befolyásától, mélyen a szívébe rejtette.

Sokáig fontolgotott és köntörfalazott. Amikor cselekedni kellett, azt lassan és rejtetten tette, nehogy valaki rájöjjön, mit is akar. Az biztos, hogy nem csak a kapcsolatokban akart Rómától szabadulni, amiért ki is átkozta a pápát, hanem bent az országában is fel akarta számolni a rómaiakat, meg akarta őket ölni (keleti ember volt), de ezt még önmaga előtt is titkolta és nem akart honfitársaira támadni, nem akart polgárháborút. Ezért Róma és rómaiak elleni forradalmát a történelem

IV. K é p r o m b o l á s -nak nevezte. Ebben találta meg azt a fegyvert, amelyet eredményesen forgathatott a rómaiak ellen a görögség számára legcsekélyebb veszteséggel. Ugyanis Róma akkor, mint ma is, képpárti volt. Ezért a császár nem rendezte egyszerűen és röviden a képek problémáját, hanem húzta, halogatta, amíg a Rómától való eltávolodást megvalósította. A saját birodalmában a rómaiakra vadászott a képimádók ürügyén, a birodalom aránylag normális működése mellett.

Forgács is hullott, de faragni kellett a birodalom tőkét. Kezdetben voltak a képellenes paulikánusok és az arabok, akik zöldségek rajzaival díszítették templomaikat, meg a zsidók vallási tilalmai, de velük nem sokat törődött III. Leo, őket megkereszteltette. L. Brehier olyan történészekről tesz említést, akik szerint nem III. Leo kezdte a képromolást, ő egy felvilágosult uralkodó lett volna, mint a Habsburg II. József. Hát nagyot tévedtek az illető történészek, mert II. József soha nem tudott volna ilyen mozgalmat kezdeni és levezetni, Bizáncban pedig III. Leo nélkül nem lehetett elkezdni egy ilyen főbejáró egyházi mozgalmat. Ő volt a pápacsászár és császárpápa, ilyen csak ő tehetett, senki más. Ő vette el a képpárti pápától itáliai birtokait és adta a bizánci pátriarchátusnak. Ő vezette az alattomos képromboló propagandát, a gyűléseket, ahol mindenki elmondhatta véleményét, utána az ellenzékieket elfogták és kivégezték. Ezt tanulták el az újkori képrombolók, a kommunisták a bizánci politikától. III. Leo képromboló ediktumot adott ki és eltávolította a császári palota nagy Krisztus-ikonját. Megszervezte a 730. évi Silention-t, a császári tisztviselők összkongresszusát, ahol a képpárti pátriarcha helyett képrombolót nevezett ki. Leverte az intézkedései miatt kitört lázadást és az ellencsászárt kivégeztette. Ekkor sok lakos vándorolt el Bizáncból, jegyzik meg a kor történészei. Ezek képpártiak és pápapártiak, vagyis rómaiak lehettek – jegyzem meg én.

Fia, V. Konstantin (741-775) még rosszabb volt, mert nem csak tehetséges, hanem tanult, rafinált és sikeres hadvezér is volt. Alatta kezdődött meg Kisázsiaiban a ruralizáció, a nagy római földbirtokok feldarabolódása, tulajdonosaik menekülése Görögországba, népeikkel, szolgálkival és mozgatható vagyonukkal együtt. Ezek a latin birtokosok a vlahok ősei. V. Konstantin alatt megerősödött a Balkán elszlávosodása. Ő mondta, hogy „a világ szláv lett és elbarbárosodott”. Így beszél egy öntudatos görög. Napjainkban nem szabad ilyeneket mondani. Alatta kezdődtek a mártírhálók és az alattvalók felesketése a képek ellen. A nagyhatalmú szerzetesrendeket kirabolták, a szerzeteseket megöcsítették. Aki nem nősült, megvakították.

Az ortodoxiát és a képtiszteletet V. Konstantin fiának felesége, az athéni Eiréné állította helyre ideiglenesen. Ez a tiszteltre és félelemre méltó görög nő jól forgatta a birodalom kardját és ő utána a kormányzás ki nem esett a görögök kezéből, hanem ment a vég-ső pusztulás felé. De addig volt még félezer év.

(Folytatjuk)

Szekeres Lukács Sándor

II. János magyar király élete és kora

Szapolyai János Zsigmond magyar királyról és első erdélyi fejedelemeiről születésének 470. évfordulója kapcsán szeretnék megemlékezni ezzel a kis tanulmánnyal, hiszen e nagy formátumú, több nyelven beszélő, igazságos és a hit dolgában rendkívül türelmes magyar uralkodóról a történelem iránt érdeklődők is eléggé megfedkeztek.

Szapolyai János Zsigmond édesapja Szapolyai János, akit I. János néven 1526. november 11-én Magyarország királyának választottak, és aki 1539-ben feleségül vette a lengyel Jagelló Izabellát, mely házasságkötéssel a Habsburgok álmai szertefoszlottak Magyarország akadálytalan megszerzését illetően.

I. Habsburg Ferdinánd a Török Birodalom helyett főleg csak Magyarországot támadta, 1540 májusában ismét sereget küldött Buda elfoglalásáért, pedig Izabella királynő áldott állapotban volt, de ettől a tényről a nagypolitikai ambíciókra törekvő Habsburg nem hatódott meg.

Ilyen körülmények között született 1540. július 7-én János Zsigmond, Szapolyai János fia. Két héttel az öröndes esemény után I. János király meghal:

„Azonközben megjöve Budáról az a bizonyos hír, hogy királyné asszonyunknak július 7-ikén fia született legyen. Ez hírre urunk öfelsége lóra ülven, nem tekéntven veszedelmes nyavalyás voltát, kimene az városból az táborba, az hol is az hír már elterjedt vala. Vala is aznap nagy öröm városban, táborban, mert szeretik vala az népek az jámbor királyt, mü kegyelmes urunkat.

Estve felé peng visszajöven az városba, midőn urunk lováról le akarna szállani, szegény urunk igen nagy nehezen jöhetett le az lóról; ott állván peng az urak, mondá nékiek vidám arcával: „No atyámfiai, nagyon megnehezedtünk, de nem is csuda, mert már gyermekünk is nyomott gondot nyakunkra; de tekegyelmetek segítségével már csak ezt is elhordozzuk.”

Jár vala peng az is akkor urunknak eszébe, hogy Budára menne fiát meglátni, de másnap olly nyavalyás lőtt urunk, hogy fel nem kelhete. Aznap peng bennünket rendre magához parancsol vala, és beszél vala bőven mindenekről. Másnap peng rosszabbul lévén urunk, magához parancsolá György barát uramat, kivel is igen hosszason tractál vala az országról, fiáról és az jövődő dolgokról. Ezeknek utána béparancsolá személyünket magához; mondá: „Tekegyelmed készüljön, mert ígérteünk szerint küldjük tekegyelmedet Budára; mondja kegyelmed ott: rosszul vagyunk ugyan, de ha isten meggyógyít, megünk majd mü is Budára.< Ez szavak után megfordulván nagy nehezen urunk, mondja azután ezt: >Vagy halva Székesfejevárra, az hol élve koronánkat kaptuk.< Ez szavak után elhallgata urunk, és nemsokára ezután halljuk vala mondani: >Uram segíts! Uram segíts!< [...] július 21-ik napján meghala jámbor urunk szép csendesén. Ez lőn vége jámbor magyar királyunknak, kit minden népek siratnak. Mü peng még aznap az urak rendelkezéséből – jámbor szegény urunk többszöri ígérte szerint – az levelekkel Budára indultunk, ez szomorú gyászú megvitelére.”¹

Szapolyai János 1540. július 21-én háromszori szívszélhűdés után meghalt. Verancsics Antal kora egyik igen jelentős humanistája írja, hogy „egész Erdély földrendést érzett halála napján, hogy tudja meg, hogy egy nevezetes királyt vesztett, kinek halálát

még a természet is jelezni akarta”. János király egy 21 éves tapasztalatlan özvegyet, Izabella királynét és a 14 napos királyfit hagyta hátra. A haldokló király végakarataiban a királynét, János Zsigmondot és Magyarország kormányását Fráter Györgyre és Petrovics Péterre bízta. A lengyel királyi sarj, Jagelló Izabella, saját kezével festette a Budai várban lévő hálószobája falára a „*Sic fata volunt*”, vagyis „*Így akarta a sors*” híres jelmondatát, mely a magyar történelem folyamán majd oly sokszor beteljesül. Az ország rendjei, tiszteletben tartva az 1505-ös országgyűlési határozatot, hogy Magyarország élére idegen királyt nem állítanak, a Rákos mezején közfelkiáltással, az ország több évszázados jogszokásainak tiszteletben tartásával, 1540. szeptember 13-án törvényesen Magyarország királyának választották Szapolyai János fiát, János Zsigmondot, II. János néven.

Az osztrák támadások azonban nem szűnnek. I. Ferdinánd király újból próbálkozik Magyarország megkaparintásával, de próbálkozása ezúttal is kudarccal zárul, mert Fráter György és társai keményen védik a székvárost. A Habsburgok ereje olyan csekély volt, hogy nem tudtak komoly hadműveletbe kezdeni Magyarországon. Csak néhány főúr állt Ferdinánd oldalára, mint Frangepán Ferenc, Perényi Péter, Maylád István és a (rabló) Balassa Imre. Ferdinánd öreg tábornoka, Leonhard Vels 1540-ben hiába támadta meg Budavárát, mert a György barát, Török Bálint és Petrovics Péter vezette magyar hadsereg visszaverte az ostromot, Werbőczy kancellár pedig Sztambulba ment, hogy a szultán elismerését kérje II. János király számára. Ferdinánd is alkudozni kezdett a török szultánnal, mindent megígért, csak hogy Magyarországot meg tudja kaparintani, ezért elküldte az egyik diplomataját, Hieronym Laskit, hogy a magyarok ellenében együtt szerezzék meg az országot.

Az özvegyen maradt Izabella királyné és a kis király megsegítésére olyan tanácsosok álltak rendelkezésre, mint Fráter György (Martinuzzi), akit György barát is szoktak emlegetni, Werbőczy István jogtudós (a Hármaskönyv összeállítója), a nagyhatalmú, kemény katonaként ismert Török Bálint és a hűséges Petrovics Péter. A kor egyik legmeghatározóbb egyénisége, Fráter (Martinuzzi-U-ešenič) György: „*Utissenius György Horvátországban született nemzetének régi törzséből. Mindkét szülőjének családja nemes és ősi, de anyjái híresebb. Szülőhelye jeles várról nevezetes. Kamicié a neve, ami horvátul kövecskét jelent, így mondják a helyről, melyen azért fekvése mégsem meredélyes, hanem kies és szemrevaló, magunk háromszor láttuk. [...] Becsesébe teszi e helységet, hogy tőzsomszédságában fekszenek Dalmácia nagy híri városai, Šibenik, Škradin és Zára, meg a szemet gyönyörködtető sziklakkal, szigetekkel teleszórt tenger az említett városokban levő kikötők*”²

Ferdinánd törekvése, hogy mindenáron Magyarország királyának ismertesse el magát és sikertelen ostromsorozata, melyet Budavára ellen intézett, magára vonta a török szultán haragját. Aki természetesen csak színlelte a barátságot a magyarok iránt, hiszen ahogy észrevette, hogy az egykor erős magyar királyság annyira meggyengült, hogy már eredményesen nem tud ellenállni két nagyhatalom szorításának – nyugatról az osztrák, dél-keleten pedig a török –, kapva kapott az alkalmon, hogy Magyarország terü-

letéből minél nagyobb szeletet kiharítson. „*A mohácsi veszedelem után a kettős királyság két ellen-séges táborra szakította az országot. Majd három részre szakad az ország s az ellenkirályok versengése, civódásai aláásták a királyi hatalmat s egymás párt-híveinek elcsábítása, a hűtlenség megjutalmazása az erkölcsöket aláüresítették és utat nyitot-tak mindenütt az anarchia féktelenségeinek. Fejetlenség, zürzavar mindenfelé. A szétdarabolt hazában nincs semmi tekintélye a törvénynek, jogrend helyett jogfosztás, közbiztonság helyett polgárháború. A királyság gyűlöléssel megerősödött az oligarchia, amely egyaránt veszedelmes volt a királlyra, nemességre és a jobbágyosztályra. [...] Mindenképp kezdett elmosódni a nagyszerű nemzeti hagyományok emlékezete, a nemzeti büszkeség érzete, mely tán a hazát, nemzetet még összetartani, megvédeni tudta volna.*”³

Ferdinánd csapatai változatlanul ostromolják Budavárát még 1541 nyarán is, azt remélve, hogy a csecsemő király emberei által vezetett vár könnyen megadja magát. A több hónapos ostrom azonban nem vezet eredményre, pedig Ferdinánd bátyjának, V. Miksa császárnak is könyörög, hogy adjon segítséget a magyarokkal folytatott harcba. Miksa azonban egyéb háborúkkal volt elfoglalva.

Magyarország nemzeti érzelmi politikusai ebben a helyzetben teljesen ki voltak szolgáltatva a török szultán kényének, nem tehettek mást, mint hogy a törökhöz forduljanak. 1541 májusában I. Ferdinánd újból sereget küldött Buda elfoglalására, de a Roggendorf generális és Perényi Péter vezette sereg 1541 júliusára teljesen szétmorzsolódott. Az osztrákok támadása miatt a szultán elhatározta, hogy meg fogja támadni Bécset. Ferdinánd annyira megrémült a törökök támadásától, hogy egészen Linzig menekült. A törvénytelenül és csalárd módon megszerzett magyar királyi címért meg sem próbálkozott lépni, hanem - szégyen a futás, de hasznos - jelszóval majdnem Bajorországig futott.

A török, látva Magyarország kiszolgáltatott helyzetét, 1541. augusztus 29-én elfoglalja Budát. A szultán ugyan örökre fogadja János Zsigmondot, de a királyfi és a királyi udvar el kellett hagyja a várat. A királyi udvar Erdélybe költözött és ezzel elkezdődik az Erdélyi Fejedelemségnek nevezett államalakulat léte.

1. János Zsigmond uralkodásának első szakasza

A XVI. században egyre jobban elmélyül a középkori Magyar Királyság agóniája. Ebben a században születik meg Székely Mózes, aki később Erdély egyetlen székely fejedelme lett. Ebben a korban Európa egyébképpen sem csendes, hiszen országok és birodalmak feszülnek egymásnak. A Török Birodalom megvetette lábát Európa délkeleti felében, olyannyira, hogy már a XV. század végére bekebelezte a Balkán-félsziget államait és népeit. Európa nyugati felén minden egyébire figyeltek, csak a török fenyegető előtörésére nem. A keresztény hatalmak egymást túllícitálva harcoltak egymás ellen, a Magyar Királyság pedig egyedül maradt a muzulmán terjeszkedésével szemben. A keresztény világ vezetői csak szavakkal biztattak minket, sőt a Habsburgok irányította szomszédos ország szinte menetrendszerűen támad és igyekszik bekebelezni meggyengült hazánkat. Nem csak országok feszülnek egymásnak, hanem a politikai és társadalmi ellentétek miatt egyre inkább vallási, egyházi megosztottság lesz úrrá Európán. Luther Márton tanai terjedésével egyre nagyobb területeken terjednek el a protestáns eszmék, a római katolikus egyház befolyása meggyengül.

A török ismét elérkezettnek tartja az időt arra, hogy tovább terjeszkedjen Európa szíve felé. A Magyar Királyság két tűz közé szorul, délről és keletről a Török Birodalom várja, hogy mikor következik el a kedvező alkalom, hogy bekebelezhesse, nyugatról pedig Habsburg Ferdinánd akarja ugyanezt. I. Ferdinándnak azonban egyelőre nincs megfelelő katonai és pénzügyi ereje a cselekvéshez.

A török, látva Magyarország kiszolgáltatott helyzetét, 1541. augusztus 29-én elfoglalja Budát. A szultán ugyan örökre fogadja II. János magyar királyt, aki alig egyéves, de a királyi udvar el kell hagyja Budavárát. 1541. szeptember 2-án a szultán bevonult Budára, ahol a híres Nagyboldogasszony templomát mecsetté alakította át, s a harangok hangjához szokott vidékeken ezentúl a műezzin éneke hallatszott. Így került Budavára fegyver nélkül török kézre a szultán nagy öröme s a magyarok sokkal nagyobb bánatára.

A késő éjjeli órákban fáklya fényénél vitette vissza a szultán János Zsigmondot, s csak éjfél után egy órakor láthatta viszont a királyné egyetlen kisfiát. A török szultán ugyan azt ígérte, hogy csak ideiglenesen foglalja el Buda várát, nehogy a németek szerezzék meg, és János Zsigmond nagykorúvá válása után visszaadja az összes területet. A szultáni ígéletben senki nem hitt, hiszen köztudomású volt abban a korban, hogy azt a várost, ahová Mohamed próféta zászlaját kitűzték, a muzulmánok örökre a sajátjuknak tekintették. A szultán megerősítette János Zsigmond királyi jogait s megígérte, hogy amíg él, örökre gondját fogja viselni és nem engedi, hogy a Habsburgok vagy mások elfoglalják Magyarországot. Megígérte és meghagyta azt is, hogy ha János Zsigmond hatalmát bárki fenyegetné, azonnal segítségül küldi a budai basát, Moldva és Havasalföld vajdait.

A szultán évi tízezer forint adó megfizetésére kötelezte Magyarországot. Ennek az adónak a megfizetése nem annyira méretért, hanem a megalázásért volt kellemetlen a magyar társadalomnak, hiszen nem sokkal később Ferdinánd is próbálkozott a török szultánnal azzal az igénnyel, hogy ha a teljes Magyarországot megkapná, úgy éves szinten akár egymillió forint adót is fizetne. A szultán elutasította Ferdinánd ajánlatát, mindenesetre ebből a felajánlásból kitűnik, hogy Ferdinánd kész volt akár hűséget tenni a törököknek, csakhogy megkaparintsa Magyarországot.

Európa keresztény hatalmai egy időre megdőbbentek ugyan Budavára és Magyarország középső része elvesztésének hallatán, de gyakorlatilag nem tettek semmit. V. Károly Habsburg császár egyéb harcokkal van elfoglalva, a pápaságnak katonai hatalma nincs, így a kereszténység végső bástyájának elvesztésekor komolyabban meg sem próbálják Buda felszabadítását az iszlám uralma alól.

Az alig 22 éves Izabella királynő és az alig egy éves János Zsigmond 1541. szeptember 5-én kíséretével együtt elhagyta Budát. Szeptember 18-án a magyar királyi udvar először Lippára utazik ökrös szekereken, majd később beköltözik Gyulafehérváron az erdélyi római katolikus püspökök palotájába. Ettől az időponttól kezdve a Keleti Magyar Királyság (majd a későbbi Erdélyi Fejedelemség) székhelye Gyulafehérvár, annak ellenére, hogy vannak ennél nagyobb városok (pl. Kolozsvár), vagy az országgyűlések legtöbbszöri színhelye, Torda.

A székelyek örömmel üdvözölték Izabella királynét és fiát, János Zsigmondot. Mihályfi Ferenc és Andrássy Márton vezetésével egy bandériumot küldtek eléjük.

A királyi kancellária vezetője Szapolyai János végrendeletének megfelelően Fráter György helytartó lett. Martinuzzi Fráter György, röviden Fráter György minden egyéni hibája (kapzsiság, erőszakosság, szinte írástudatlanságig terjedő műveletlenség, stb.) is kiváló diplomata és hadvezér, aki a nehéz körülmények között is igyekezett az önálló magyar nemzeti királyság eszméjét megvédeni a Habsburgokkal szemben, másfelől pedig igyekezett ellenállni az egyre jobban előretörő Török Birodalomnak. Szulejmán szultán Török Bálintot lefogatta, Fráter Györgyöt azonban megbízta azzal, hogy a kiskorú János Zsigmondot segítse az uralkodásban. ... *Ezt a nagy feladatot a csecsemő helyett egyelőre a gyám kellett, hogy vállalja, kire az a nagy feladat várt, hogy János királyfiának biztosítsa atyja örökségét, amiből a nagyváradi béke kizárta őt. Azon kívül Fráter Györgynek erősítenie kellett Izabel-*

lát is, nehogy célja megvalósításában asszonyi gyöngeséggel őt meggátolja."⁴

A végzetes mohácsi veszedelem után a három részre szakadt országban még nagyobb az ellenkirályok (és táboruk) versengése, olyannyira, hogy civódásaik aláásták a királyi hatalmat.

Ferdinánd is kénytelen volt belenyugodni Magyarország három részre bomlásába, ereje továbbra is csak annyira tellett, hogy gyakori zaklatásokkal igyekezzen megszerezni a János Zsigmond pártján maradt területeket. Végso soron, akár-hogyan is szépítgetik utólag a Habsburg-párti történetírók, Magyarország feldarabolását a török mellett elsősorban az illegitim Ferdinánd törekvései okozták.

A királyi udvar Erdélybe költözésével veszi kezdetét lassan az Erdélyi Fejedelemségnek nevezett államalakulat kialakulása. Erre egyelőre – jogilag – még a Keleti Magyar Királyság megnevezés illik, ugyanis megválasztott vezetője a magyar király. A kormányzásban résztvevő gyámok és tanácsosok a magyar királyi udvar tisztviselői, a magyar király nevében tanácskoznak a külföldi hatalmakkal. A Keleti Magyar Királyság a Tiszától keletre lévő területeket foglalja magába. Ferdinánd a török hódításon kívül maradt, és főleg a Tisza vonalától nyugatra fekvő területeket birtokolja. Ezek a határok azonban gyakran változnak, hol nyugatra, hol keletre tolódnak el. „Ez a szomorú körül-

mény vezetett Erdély önálló állami életére. A nagy és hatalmas középkori Magyarország romjain épült fel a kis Erdély, hogy megmentse a jövőnek a magyar nemzeti állameszmét. E kornak történetét János Zsigmond neve nyitja meg. Erdély kezdetben csak földrajzi fogalom. Budavár elfoglalása után azonban a török Erdélyt a részekkel együtt János Zsigmondnak adta s ezzel megkezdődött Erdély politikai jelentősége. Erdély lett a magyar nemzeti törekvések középpontja. Budavár elfoglalása nagy területi változásokat idézett elő Magyarországon. A szultán átengedte János Zsigmondnak Erdélyen kívül a Tiszán inneni részeket s az északkeleti Felvidéket."⁵

Fráter György a Keleti Magyar Királyság ügyeinek sürgős intézése érdekében összehívta Debrecenbe az országgyűlést. Az 1541. október 18-án megtartott országgyűlésen a magyarországi Szapolyai-párti küldöttek és az erdélyi három nemzet képviselői:

a magyarok, székelyek és szászok küldöttei jelentek meg. A rendek felesküdték II. János királyra, s ugyanekkor lerakták annak az új államalakulat az alapjait, melyet úgy hívunk ettől kezdve, hogy Erdélyi Fejedelemség. Ferdinánd akkor azonban még nagyon erősnek tűnt, ezért Fráter György titokban tárgyalásokat kezdett a Habsburg-pártiakkal, hogy Magyarországot a Habsburgok jogara alatt egyesítsék, a Szapolyai család pedig kárpótlásul megkapja Szepes várát, tartozékaival együtt. Az egyezséget meg is kötötték Gyalu várában 1541. december 29-én.

Fráter György 1542. január 20-án újabb országgyűlést hívott össze Székelyvásárhelyre [jelenleg Marosvásárhely], ahol az erdélyi rendek Erdély helytartójának nevezték ki a barátot.

Ferdinánd megpróbálta ugyan 1542-ben újból elfoglalni Budavárát és küldött is egy elég jelentős, 50.000-60.000 katonát kitevő sereget, valamint további alkudozásokba fogott Fráter Györggyel Erdély és a Tiszán-túli részek átadása érdekében, de vállalkozása újból gyászos kudarcra végződött, a sereg Pest alatt folytatott néhány napos csatározás után teljesen szétzúllott. Fráter György belátta, hogy a tehetségtelen Ferdinánddal Magyarország sorsát nem szabad egybekötni, mert ebben az esetben nem csak az ország közepe kerül a félhold uralma alá, hanem a teljes ország.

Ezért tehát fenn kell tartani az önálló Erdélyi Fejedelemséget, melyet azonban ekkor már csak azért sem lehetett ennek

nevezni, mert a királyi Magyarországból II. János király igazgatása alatt állt Erdélyen kívül Máramaros, Szabolcs, Szatmár, Közép-Szolnok, Bihar, Külső-Szolnok, Békés, Csondrád, Arad, Csanád és a Temesköz. Az 1543-1544-es hadműveletek eredményeképpen a Ferdinánd-pártiak Magyarországa gyakorlatilag a Vág völgyére szorult vissza, és ezek a tények végképp lelohasztották a Habsburg-pártiak reményeit.

A török szultán, amikor tudomására jutott, hogy az erdélyi rendek ingadoznak a török- és a Habsburg között, ha nem is személyesen támadt, de megparancsolta Petru Rares moldvai vajdának, hogy leckéztesse meg az erdélyieket. Rares vajda emberei meg is támadták az erdélyieket 1542 novemberében, végigdúlták a Székelyföld keleti területeit, rabolva és fosztogatva, de Fráter György seregeinek végül sikerült kiverniük a betolakodókat. Az erdélyi országgyűlés nem akarta az ellenségeskedések elmérgesedését,



ezért a székelyvásárhelyi gyűlés elhatározta, hogy a helytartó küldjön vizsgálóbiztost Háromszékre a sérelmek kivizsgálása érdekében, a károkat térítsék meg, s a bűnösöket büntessék meg. A székelyek minden tiltás ellenére 1548-ban újból beütnek Havasalföldre, azonban az erdélyi országgyűlés ugyancsak elítéli a jogtalan támadást, 1548. szeptember 8-i döntésével megerősíti, hogy külföldre engedély nélkül senki ne mehessen, és szigorú büntetéseket helyezett kilátásba e döntések megsértőinek.

Ilyen körülmények között a székelység sem tarthatta meg régi adómentességét, mert a megkisebbedett és több oldalról is támadott Keleti Magyar Királyság honvédelme egyre nagyobb pénzügyi terhet jelentett. Az 1545-ös tordai országgyűlésen a székelyek is elfogadják, hogy senki nem vonhatja ki magát a honvédelmi kötelezettség alól, és régi hagyományaiknak megfelelően ökörsütést határoztak el.

Habsburg Ferdinánd belefáradva a küzdelmekbe úgy döntött, hogy igyekszik lélegzetvételhez jutni, és 1545. november 10-én küldöttei aláírták Drinápolyban a fegyverszüneti egyezményt. A Ferdinánd kezén maradt Nyugati Magyar Királyságot a török szultán évi 30 000 forint adó fizetése ellenében elismerte.

Nem csak Ferdinánd ármánykodott a Keleti Magyar Királyság ellen, hanem a török szultán is szorította a magyarságot, ugyanis a török által támogatott Péter moldvai és Mircea havasalföldi vajda is készült az ország megtámadására.

Az erdélyiek is megtudták, hogy Ferdinánd ismét a törökkel alkudozik, ezért az 1545. április 24-én összeült erdélyi diétán, mely egyúttal a keleti magyar állam országgyűlése is volt, megvonták I. Ferdinánd királytól azokat a jogokat, amelyeket eddig legalább elvben meghagytak. Ettől kezdve Ferdinándnak nem volt joga birtokadományozásra, de nem rendelkezhetett a legfelsőbb igazságszolgáltatás jogával sem. Az országgyűlés János Zsigmondot, mint II. János királyt ismerte el Magyarországot királyának és megtiltotta, hogy alattvalói közül bárki is kapcsolatot tartson külső hatalmakkal, beleértve az osztrákokat is. A keleti magyar állam ekkor a Keleti- és Déli Kárpátoktól kezdve egészen a Duna déli folyásáig, a Tiszától északra Zemplén, Borsod és Abaúj környékéig tartott, magába foglalva természetesen az erdélyi területeket is. Ezen az országgyűlésen azonban vereséget szenvedett Fráter György is, ugyanis az országgyűlés nem ismerte el kormányzóknak. A rendek Izabella királynéra bízták az ország vezetését.

György barát veresége azonban csak ideiglenes volt, diplomáciával, zsarolással, pénzzel és minden más eszközzel továbbra is ő vezette a Szapolyai-féle magyar államot, miután Izabella királyné képtelen volt erélyesen vezetni az országot, János Zsigmond pedig ekkor még kisfiú volt.

1546-ban a török újabb erősséget követelt átadni a keleti magyar államtól – Becse és Becskerek várait. Izabella királyné 1548 tavaszán el kezdett tárgyalni Ferdinánd követével, a gyalui szerződés végrehajtása érdekében. Ezeket az alkudozásokat Fráter György is folytatta, ő is tárgyalni kezdett újból Erdély átadását illetően. Most azonban Ferdinánd kezdett el ingadozni, és csak 1549-ben megy bele abba, hogy tegyen is valamit Magyarország újraegyesítéséért. Ferdinánd küldöttei és Fráter György Nyírbátorban 1549 szeptemberében megállapodnak, hogy Izabella királynét és János Zsigmondot kártalanítják – két sziléziai hercegséget, Oppelnt és Ratibort ígérték nekik. A megállapodás érdekessége, hogy Erdélyt I. Ferdinánd alatt is Fráter György kormányozná, mint helytartó. Ferdinánd nevésegesen kis sereget küldött a Keleti Magyar Királyság megsegítésére, mindössze 3000 spanyol, 1000 tioli, 500 sziléziai és 1300 magyar lovas és gyalogból állt a segítség. A sereget ráadásul nem az országos főkapitány, ecsedi Báthory András vezette, hanem Gian Battista Castaldo, aki Erdély politikai, társadalmi és földrajzi viszonyait nem is ismerte. (lásd még: R. Várkonyi Ágnes: Három évszázad Magyarország történetében 1526-1790, I. kötet, A megosztottság

évszázada 1526-1606, Korona kiadó, Budapest, 1999) Az egész hadjáratot pénzügyileg egyébképpen teljesen Fráter György fedezte, tehát a segítséget tulajdonképpen a Keleti Magyar Királyság adófizetői adták.

A török Portának tudomására jutott a készülődő egyezés és parancsot küldött, hogy Fráter György helytartót azonnal el kell fogni és ki kell végezni. A Szapolyai párt hívei is azonnal a barát ellen léptek fel, Petrovics Péter temesi főúr hadaival bevonult a Maros völgyébe, a székelyek és a rendek egy része is lázadni kezdett. Izabella királyné is szembefordult a baráttal és bezárkózott Gyulafehérvár várába. A barát azonban gyorsan kiheverte az első meglepetés okozta bizonytalanságot és hamarosan már az ő seregei ostromolták Gyulafehérvár falait, ahol az özvegy királyné hívei védekeztek. Hatheti ostrom után Izabella királyné és hívei megadták magukat. 1550. november 30-án látványosan megbékélt egymással a királyné és Fráter György.

A béke azonban nem tartott sokáig, 1551 májusában újból kitört a lázongás. Fráter György szabályos ostrom alá kellett fogja a Gyulafehérváron tartózkodó Izabella királynét.

A török szultán parancsára Moldva és Havasalföld vajdái megtámadták Erdélyt, sőt a budai basa is a Maros völgyén Lipa felé közeledett. A moldvai sereg az Ojtozi-szoroson át Székelyföldre nyomult be, rabolva, égetve és dúlva a keleti részeket, a havasalföldi vajda pedig a Vöröstoronyi-szoroson át Szeben felé tartott. Fráter György a veszély láttán nagyon határozottan lépett fel, véres kardot hordoztatott végig Erdélyen, Székelyvásárhelyen felkeltette a székelyeket. E régi magyar szokásnak meg is lett az eredménye, mert hamarosan 50.000 emberből álló sereg gyűlt össze a haza védelmére. A hadi szemle után Kemény Jánost a Székelyföldre küldte, ahol az általa vezetett sereg fényes győzelmet aratott a betörő moldovánok felett. A Szeben alatt táborozó havasalföldiek ellen a barát Kendefi Jánost küldte, ahonnan a havasalföldiek gyorsan elmenekültek. Sikerült visszaverni a budai basa előőrseit is, úgyhogy az jónak látta visszavonulni Budára.

Sajnos a béke megint nem tartott sokáig, mert Fráter György csapatai július 7-én elfoglalták Gyulafehérvárt. Izabella királyné, belefáradva az állandó küzdelembe, 1551. július 19-én lemondott az ország kormányzásáról, átadta a magyar Szentkoronát és augusztus 6-án Kassára utazott, majd végleg Lengyelországba távozott.

Ezzel lényegében véget ért János Zsigmond uralkodásának első szakasza, amikor a gyermek király és fejedelem helyett tulajdonképpen hol Fráter György, hol Izabella királyné, hol pedig a fejedelmi tanács irányította az országot.



Jegyzetek:

1. Mindszenti Gábor: Diáriuma öreg János király haláláról, in: Emlékezetül hagyott írások, Erdélyi magyar emlékirók, válogatta Veress Dániel, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár-Napoca, 1983, 105. old.,
- 2., Verancsics Antal: Emlékirat Fráter György életéről, in: Emlékezetül hagyott írások, Erdélyi magyar emlékirók, válogatta Veress Dániel, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár-Napoca, 1983, 109. old.,
- 3., Pozsonyi Szentmártoni Kálmán: János Zsigmond Erdélyi Fejedeleme élet és jellemrajza. Cristur"Székelykeresztúr 1934., 7. old.,
- 4., Pozsonyi Szentmártoni Kálmán.: i.m., 23. old.,
- 5., Pozsonyi Szentmártoni K.: i.m., 36. old.,

(Folytatjuk)

Elméleti bolyongás az Érmellék múltjában

(folytatás márciusi lapszámunkból)

Vasad

Román falu, 1380 görög katolikus, 10 református és 8 zsidó lakossal, díszes görög katolikus templommal. Határa 3700 hold, melyből 2910 hold szántó, 350 hold rét, 80 hold erdő, 60 hold szőlő és 300 hold legelő. Földje porhanyós, fekete, igen jól megtermi a búzát, rozsot, tengerit. Szénája kevés és rossz. /F.E./



Menekül a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) a mérgezett vasadi mocsárban

Érkörtlés

Magyar falu. 1132 református, 498 görög katolikus, 46 zsidó és 9 római katolikus lakossal, református és görög katolikus templommal. Határának egy része homok, más része legjobb fekete föld, mely szép búzát, tengerit, árpát, dohányt terem. Két növendék erdeje derék. /F.E./

A település szülötte:

- **Kovács Béla** /Érkörtlés, 1949. jan. 29./ matematikai szakíró. Középiskolát az érmihályfalvi reál-liceumban végzett, főiskolai tanulmányait Kolozsvárott kezdte, majd a moszkvai Lomonoszov-egyetem matematika-mechanika karán szerzett diplomát 1973-ban. Pályáját a resicai almérnöki főiskola tanársegédjeként kezdte, 1982-ben doktorált. 1984-től a temesvári Műszaki Egyetem matematikai tanszékének előadótanára. /RMIL III. köt./



Ősmocsármaradvány Érkörtlésen



Kenderáztatás a mocsárban

Érendréd

Magyar-román falu az Ér mellett, 915 református, 521 görög katolikus, 53 római katolikus és 45 zsidó lakossal, valamint református és görög katolikus templommal. Határa tágas fekete föld, rétjei kövérek, két erdeje és nádas van. /F.E./

A település szülöttei:

- **Hőke Lajos** /Endréd, 1813. dec. 15.- Csurgó, 1891. nov. 20./ történetíró, vármegyei tisztviselő. 1828-tól Debrecenben végezte tanulmányait. 1835-37-ben Hódmezővásárhelyen második professzor. 1837-ben jogi pályára lépett, 1838-tól a pesti királyi táblánál jurátus. 1839-ben a pozsonyi országgyűlés idején Kossuth Lajos Országgyűlési Tudósítások c. kéziratot is másolta. 1840-ben Pesten ügyvédi vizsgát tett. 1841-49-ben



Leromlott mezőgazdasági épület Érendréden

baró Majthényi László, Bars vármegye főispánja családjánál nevelő volt. Az 1848-49-i szabadságharcban nemzetőrként vett részt. 1850-től Pest vármegye császári-királyi főnökségénél irodai kiadó, 1851-től a fogalmazási szakosztály tisztviselője. 1854-től Szolnokon vármegyei titkár, 1861-ben Ipolyságon Hont vármegye első aljegyzője, 1865 őszétől vármegyei levéltárnok, Hont vármegye monográfiáját készítette. 1869-ben nyugdíjazták, 1869-től testvérénél Dunaföldváron, 1886-tól az ő fiánál Dombóváron, utóbb vele együtt Kaposváron, végül haláláig Csurgón élt. 1839-től a Jelenkorban és a Társalkodóban jelentek meg első politikai, irodalmi és egyéb cikkei. Ezután



A mocsárzugokban még nyílik a fehér tündérrózsa

nagyszámú, főként történelmi írását korabeli lapok közölték. Több műve és önéletrajza kéziratban maradt. /Új MÉL III. köt./

- **Kürthy Emil**, falkürthy és kolthai /Endréd, 1848. márc. 14.- Budapest, 1920. dec. 27./ író, újságíró. Felesége Szemere Gizella, Szemere Bertalan miniszterelnök leánya. Kürthy György színész apja. A győri jogakadémián végezte tanulmányait. Bars vármegyében segédszolgabíró, az 1870-es években a Pozsonyvidéki Lap budapesti tudósítója. 1875-től a budapesti törvényszéken aljegyző, de a bírósági szolgálatot hamarosan elhagyva, újságíró lett. 1878-tól a Pesti Hírlap tárcarovatának vezetője, a lapban Egy látcsöves úr és Kóbor lovag álnéven igen sok cikke jelent meg. Utóbb a Pesti Napló, majd a Magyar Hírlap munkatársa volt. Egy ideig bajkai birtokán (Bars vm.) élt. 1884-87-ben Budapesten a Magyar Ifjúság c. lap szerkesztője, 1887-88-ban főmunkatársa, 1892-99-ben a Kis Világ c. lap szerkesztője. Regényeket, színműveket fordított. /Új MÉL III. köt./

Dengeleg

Magyar-román falu az Ér vize mellett, 745 görög katolikus, 332 református, 54 zsidó és 28 római katolikus lakossal, református és görög katolikus anyateplommal. Határa gazdag fekete föld, rétjei jók, erdeje, szőlője van, mely jó bort terem. /F.E./

Iriny

Magyar falu 695 lakossal, akik közül 411 református, 200 görög katolikus, 66 római katolikus, 18 zsidó, református anyateplommal. Határa fekete s kövér búzatermő föld, rétjei jók, két erdeje van. Tulajdonos a régi jeles Irinyi nemzetség. /F.E./

A település szülötte:

- **Irinyi Kiss Ferenc** /Iriny, 1947. márc. 4./ költő, újságíró. Középiskolát Nagykárolyban végzett, magyar nyelv és irodalom szakos tanári diplomát a Babes-Bolyai Egyetemen szerzett 1971-ben. Szatmáron tanít. Előbb a Brassói Lapok, majd a Szatmári Hírlap belső munkatársa. A '70-es években a szatmári Irodalmi Kört irányította. Verseit az Utunk, Igaz Szó, Ifjúnunkás, Előre, Hargita és a Bányavidéki Fáklya közli. A fegyverkovács beszéde c. kötetében megjelent verseinek hangja a csendes, de konok töprengőé. Több verse jelent meg a szatmári Afirmarea c. irodalmi antológiában. /RMIL II. köt./

Portelek

Román falu, 560 görög katolikus, 38 zsidó, 14 református és 10 római katolikus lakossal, görög katolikus templommal. Rétje kevés, de jó szénát ad. /F.E./

Vezénd

Román falu, 958 görög katolikus, 7 református és 3 római katolikus lakossal, görög katolikus anyateplommal. Gazdag fekete földje mindent megterem, rétjei igen jók, erdeje is van. /F.E./

Gencs

Magyar-román falu az Ér vize mellett, 726 református, 368 görög katolikus és 73 római katolikus lakossal, református és görög katolikus anyateplommal. Térséges határa gazdag búzatermő, rétje igen jó szénát terem, erdeje nincs. /F.E./

Érkávás

A település leírását vonatkozó adatok híján nélkülözni kell.

A település szülötte:

- **Papp Aurel, Pop, Popp** /Érkávás, 1879. aug. 1.- Szatmárnémeti, 1960. aug. 8./ festőművész, művészetkritikus. A középiskolát Nagykárolyban végezte 1899-ben, ahol a közös szülőföld élményei kapcsán mélyült el barátsága Ady Endrével. A budapesti Mintarajziskolában tanári képesítést szerzett 1903-ban, majd a szatmári állami gimnáziumban lett rajztanár. Közben nyugat-európai városokban járt tanulmányúton, s 1907-től festményeivel rendszeresen részt vett a budapesti Műcsarnok kiállításain. Az I. világháborúban az orosz és olasz fronton harcolt, itt szerzett megrázó élményei egész életére kihatottak. Nagyméretű, tablószerű háborús képeit az Erdélyi Képzőművészeti Szalon 1921-es kolozsvári kiállításán mutatta be. A fogadtatás sikere a romániai művészet élvonalába emelte a nagyobb művelődési központoktól mindvégig távol élő alkotót. Porcelán- és kerámiaműhelyt vezetett Szatmárnémetiben 1923-27-ben, a nyarakat felsőbányai műtermében töltötte 1932-45-ben. Sokat tett az erdélyi Ady-kultusz fönntartásáért. /RMIL IV. köt./

Érminszt

Annak ellenére, hogy a település leírását vonatkozó adatok híján nélkülözni kell, az Érmellék szülöttei közül nem hagyhatom ki az Ady-család tagjait:

- **Ady Endre** /Érminszt, 1877. nov.22.- Budapest, 1919. jan. 27./ a 20. század magyar költészetének forradalmi megújítója, a legnagyobb magyar költők egyike. Előbb a nagykárolyi piaristáknál, majd a zilahi református kollégiumban végezte középiskolai tanulmányait. 1896-ban beiratkozott a debreceni jogakadémiára, a következő évben a temesvári ítélőtáblán, majd egy zilahi ügyvédi irodában díjnok. Közben rendszeresen je-



Ady Endre

lentek meg versei és tárcái a Szilágyságban. 1898-ban abbahagyta jogi tanulmányait és belépett a kormányparti Debreceni Hírlap szerkesztőségébe. Ezzel egy időben különböző vidéki lapok is közlik verseit. Első verskötete 1899-ben jelent meg. 1901-től a Nagyváradai Naplónál dolgozott. Itt kezdődött szerelme Lédával (Diósy Ödönné, Brüll Adél), s az ő biztatására utazott Párizsba, ahonnan cikkeket küldött különböző budapesti lapoknak. Két év múlva visszatért és a Budapesti Napló munkatársa lett. A Nyugatnak, megindulásától kezdve vezető költője. Megjelent újabb verskötetei heves vitákat váltottak ki a konzervatív és az irodalmi megújulás hívei között. Az I. világháborúig évente hosszabb-rövidebb időt töltött Párizsban. 1915-ben feleségül vette Csinszkát (Boncza Berta), s hosszabb időt töltött a csucsai Boncza-kastélyban. 1917-ben Budapestre költözött, betegsége állandóan súlyosbodott. Utolsó kötete 1918-ban jelent meg A halottak élén címmel. /MÉL I. köt./

– **Ady Lajos** /Érmindszent, 1881. jan. 29.- Budapest, 1940. ápr. 18./ irodalomtörténész, pedagógiai író. Ady Endre öccse. Az egyetemet Budapesten és Kolozsvárott végezte, ahol 1906-ban tanári oklevelet szerzett. Előbb zilahi, majd budapesti gimnáziumi tanár, az Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny szerkesztője 1913-18 között, 1919-től debreceni tankerületi főigazgató, 1935-től tanügyi főtanácsos Budapesten. /MÉL I. köt./

– **Ady Mariska** költő, elbeszélő, Ady Endre unokahúga, s bár Hadadon született /1888. febr. 26./, mégis, mint utolsó „Ady”-t, itt említem meg. Budapesten szerzett tanítói oklevelet. Az önálló társadalmi létet kereső és kiharcoló nő hangját szövegezte meg. Lírai képalkotásában Ady Endrét követi. Írásai főleg erdélyi lapokban jelentek meg. Tagja volt a Kemény Zsigmond Társaságnak. Betegsége miatt korán elhagyott. Budapesten halt meg 1977. febr. 4.-én. /RMIL I. köt./



A távolabbi és közelebbi múltban való, kétségtelenül hosszú bolyongásaim befejezése után bárki is joggal teheti fel a kérdést: ugyan kérem, a „múltidézésnek” mi köze van az Érmellék jelenlegi válságos helyzetének megoldásához? A kérdezőnek „felülnézet”-ből akár igaza is lehet, bár a bevezetőben szövegeztem arról, hogy a múltidézés csupán a megoldás keresése „kiindulási pontjának” tekintem. Hogy a vonatkozó gondolataimat szemléltessem, én is felteszem a kérdést: amikor egy öreg vagy célja vesztett épület helyett újat akarunk építeni, mielőtt azt lebontanák, vajon nem célravezető-e, hogy azt körbejárva, az alaptól (fundamentumtól) a kupáscserepekig minden részét átvizsgálva mérlegeljük, hogy annak elemeiből mit tudunk az új építésénél felhasználni, illetve lehet-e, vagy éppen indokolt a régi, de időt álló fundamentumra építkezni? Így talán érthetőbb a múltban való bolyongásaim célja.

Az egyes településekre vonatkozó adatok ugyanis azt bizonyítják, hogy az Érmellék természeti adottságaihoz igen helyesen igazodó népi életforma, a földművelés, állattenyésztés, szőlő- és gyümölcsstermesztés volt évszázadokon keresztül az emberi létezés alapja. Amikor tehát a jelenben a jövőnkéről, enyhén szólva rossz hangulatban tépelődve gondolkozunk, tudnunk kell, hogy ha azt a „minden jóval megáldott” földet, immár annak tulajdonosaiként birtokba vesszük, s azon korszerűen, egyéni felelősséggel, szakértelemmel és sikeresen gazdálkodunk, akkor a jelen küzdelmei értelmet kapnak, s azon keresztül jövőnket és fennmaradásunkat szolgáljuk.

Van ugyan egy másik út is, melyre a léhán könnyelmű és szemfényvesztő, hazug életszemlélet, az erkölcstelen pénzimádat csalogatja éppen jövőnk zálogait... fiataljainkat! Ez az út az elvándorlás, a hűtlenség, a tényleges otthontalanság, a szülőföld és a sokszázados múlt semmibe vételének, a gyökök elvágásának... bibliai nyelven a „tékozló fiúnak”... az útja. S ha már erről a fájdalmas útról esik szó, hadd idézzem egy olyan ember életút-



Ady Endre szülőháza Érmindszenten

ját, akinek egyetlen bűne a helytállás és népe szolgálata vala, melyért már az életben maradása volt veszélyben... s az élet ösztönös és tudatos akarása átdobta a határon oda, ahol ugyan magyarul beszélnek, de senki sem érti... Az az ember tudja, hogy a legdrágábbat, a szülőföldjét, ősi otthonát veszítette el, melynek értékét „pénzben” soha senki nem tudja kifejezni, de a veszteség fájdalmát sem! Hát „eredj, ha tudsz, eredj, ha gondold, hogy valahol, bárhol a nagyvilágban könnyebb lesz majd a sorsot hordanod”... Tévedésed és tévelygésed árát tudd, hogy nem pénzzel fogod fizetni, de azt is, hogy a szülőföldet kényszerítő ok nélkül hagyod el, amikor népi közösségnek a legnagyobb szüksége van rád!

Az Érmellék szülöttei címszó alatt felsoroltak, valamint a küzdelmet mindig vállaló, név szerint felsorolhatatlan „földhöz ragadtak” ezreinek példamutatása önérzetes erkölcsi erő és hitet kell sugározzon a mindenkori gondok megoldásához, figyelve Madách végkövetkeztetésére is, miszerint „az élet célja a küzdelem maga”. Végül az útra készülők, akár a helyben maradók számára anyanyelvünk kincstárából idézhetem a sajátosan népi közmondást: „egy kutya kilencet ér a saját vackában”!...

Dr. É. Kovács Lajos

A befejező részt következő számunkban olvashatják

Átalvető

Csermely-utam vargabetűi

Szemelvények Balázsi Dénes, székelyszentléleki nyugalmazott tanár önéletrajzi jellegű visszaemlékezéseiből (V. rész)

Keresztapám lovas betyárbecsülete

Alig vonultak el az oroszok, a velünk szembeni réten hordó nagyságúra dagadt lovak tetemei heverték. Jól szórakoztunk, mert olyan jó volt ugrándozi a felfűvódott állatok böndőjén. A gyepmester nyüzáskor megállapította, hogy a törökbúzából dedegtek meg (fűvódtak fel) az állatok. Egy sánta ló is ott maradt, de azt a barátom, Máté Pista és az unokatestvérem hamar kézre vették és hívtak, hogy hajtsuk ki a papkertbe, mert a lelkészünk elmenekült, a pajtája üres, s ott fent a nagyúttól félre nem keresi senki. Letelt egy hónap is. A lovunk épülni kezdett. Mi megtanultunk lovagolni a papkertben. Igaz, hogy amíg beletörtünk a lovaglásba, sok tejszint elloptunk otthonról az ülepünk ápolására. Aztán váratlan nagy csapás ért minket. Hazajött a tordai ütközetből Keresztapám, akit a két lovával s szekérével rendelték volt hadi szállításra az oroszok. Később derült ki, hogy tulajdonképpen megszökött, mert észrevette, hogy igen ragaszkodnak hozzá, s további útra akarják kényszeríteni. Terhére kezdett lenni ez a ragaszkodás. Így hát hagyott lovat és szekeret, s alkalmas pillanatban lemaradt, majd egy heti bolyongás-bujkálás után megérkezett Recsenyédre. Hamar felfedezte a mi lovunkat, s magát kárpótolta a mi végtelen bosszúságunkra és örökös haragunkra. Nem volt kihez forduljunk panaszunkkal, maradtunk a kárral.

Német katona – a mi halottunk

Géppisztolyos lovas kozák és két gyalogos puszkás román katona kísérte végig a német hadifoglyokat a falunkon. Nem ismertünk rájuk. Az egy hónappal ezelőtti elegáns, feszes egyenruhás, dőlceg és megcsodált férfiak lehajtott fejű, botorkáló, megtört tekintetű és sajnálatra méltó koldusokká vedlettek. Tudta-e a kozák, hogy az ő ukrán véreit éppen ezen a falun át hajtották ezek a mostani foglyok? Furcsa játéka a véletlennek, hogy most az ukrán engedélyez egy szusszanásnyi pihenőt, hogy a tejes dézsával, kenyérrel és vízzel a foglyokhoz közelítő alszegi szomszédaink át tudják adni adományait a szomjúságtól és éhségtől elcsigázott foglyoknak. Soha nem tudom elfelejteni annak a fiatal, csontra lefogyott németnek az alakját, akit két társa vezetett karonfogva. Kerekes Ferenc bácsi savanyó tejes dézsáját elvette az egyik, és a társának a szájához emelte, míg a harmadik átölelte a beteg társukat, hogy igyon az üdítő és tápláló italból, bár egy kortyot. Csodák-csodájára alig tudták elvenni a szájától a dézsát. Bizonyára jócskán húzott belőle. Szerencséjére, mert a pattogó vezényszó elindította a sereget, de nem haladtak száz métert sem, amikor az én foglyom kirántotta magát a két társa karjaiból és kivágódott az útszéleire. Abban a percben végigporzott rajta a kozák géppisztolyának golyósortozata. A román egyet rúgott belé, hogy meggyőződjön a fogoly haláláról. A sereg megállás nélkül vonult tovább, mintha semmi sem történt volna. Az alszegiek hamar behúzódtak a kapuk mögé. Csak akkor kezdtek kibújni, amikor már a felszálló útpora elnyelte a botorkáló-csoszogó sereget Szentpál felső végén.

A kíváncsiskodók találgatták, hátha él, de nem mertek közelebb menni hozzá. Volt olyan okos is, aki azt bizonygatta, hogy nem szabadott volna savanyó tejet adni a kivékonyodott gyomrú katonának. Hasgörcsöt kapott, s attól esett össze. A másik a fiatal fiú mohóságát hibáztatta. A harmadik a kozákot okolta a gyors végrehajtás miatt:

– Hátha csak a baját akarta elvégezni?

– Ez nem hagyott árvát, olyan fiatal volt. Kereste a lehetséges vigasztalást – mondta Julcsa.

– De ő is valakinek a fia vagy jegyese volt – jegyezte meg méltatlankodva E., akinek a vőlegényéről régóta nem lehetett hallani semmit.

Hamar híre futott a faluban, hogy egy halott német katona ott fekszik az alszegi faluvégén. Megjelent a népőr, aki az ideiglenes hatalmat képviselte. Puszkája is volt. Kiadta a parancsot, hogy azonnal el kell temetni, de senki sem merészt hozzányúlani a halotthoz. Szekeres ajánlkozott, sírásó is, de kezét nem akart rá tenni senki. Apám szerény ember volt, nem szeretett hivalkogni, sem tolakodni. Szanitéc volt a fronton. Nincs egy hónapja se, hogy hazajött az üvegsűri ütközetből. Nem iszonyodott a vértől, a halottaktól. Csupán az injekciós tűtől irtózott. A harctéren lemondott a cigaretta-adagjáról, ha valaki helyette védőoltásra jelentkezett. Odalépett a némethez. Első dolga az volt, hogy a nyakából kiakasztotta a dögcéduláját (a katona személyazonosságát bizonyító iratot). A belső zsebében egy vízhatlan tokban őrzött leány-fényképet talált. Ezeket magához vette, s elindította a szekeret a temető felé. Valaki üzent a harangozónénak, hogy húzza meg a harangot.

– Hiszen akármilyen katona volt, ő is ember, ennyit megérdemel! – jegyezte meg együttérzően Fodor Domokos bácsi, akinek a vejéről semmi hírt nem kaptak.

Ma is meg tudnám mutatni, hol domborult a sírja az ismeretlen katonának, a régi temető bejáratához közel. Azóta rég besüppedt a sír, benőtte a fű, s talán kevesen emlékeznek még erre a számomra rendhagyó, igen szomorú temetésre.

Az ötvenes években, amikor a kací szászok hazatértek a deportálásból, apám átadta a szász barátjának a temetőnkben örök álmát alvó ifjú német katona nálunk rejtgetett dokumentumait, hogy juttassa el azokat a szeretteihez, Németországba.

Hazatértek román asszony segítségével

Apám az üvegsűri ütközet csatateréről egy tüdőlövéses bajtársát, miután megadta neki az elsősegélyt, sürgősen be kellett hogy szállítsa a további megmentése érdekében a mentőkocsihoz. Falubelijét, Orbán Balázst (Felsőt) hívta segítségül a sebesült szállítására. Hol a patakmederben, térdig vízben gázolva, hol a meredek mart oldalában, a fűzfák és égerfák oltalmában haladt lefele a völgybe, hogy a földig ereszkedő vadászpilóta géppuskatüze elől fedezve legyenek, s megmeneküljenek. A beteg átadása után elindultak, hogy megkeressék a csapattestüket, de olyan vihar tört ki, hogy tanácsos volt fedél alá húzódni. Egy elhagyottnak látszó udvarra mentek be, s egyenesen a csűrbe húzódtak be. Kiadós zápor után tartós eső kezdődött el. Jónak látták meghúzódni itt éjszakára. Estefelé egy középkorú asszonyt vettek észre az udvaron a majorsággal foglalatkoskodni. Gondolták, hogy nem ijesztik meg a jelenlétükkel: óvatosan felmáztak az odorba, és belefűrták magukat az illatos szénába. Éjfél tájt, mert egy jót aludtak volt már, hangos handerálásra ébredtek meg. Egy német autós csoport rendezkedett be az udvaron, a szekérszínben és a csűrben. Beléjük fagyott nem csak a szó, de a vér is. Gondolták, ha megszimatozzák a jelenlétüket, végük van. Még a szuszogásukat is visszatartották, s csupa fül volt mind a kettő. Lent a csűr földjén

rendezkedtek a németek s egyszer, elég későn, elcsendesedtek. Közben az eső kopogtatta a cserepeket, de mihelyt elállt, hajnal-tájt a németek hamar felszedelőzködtek és gyorsan továbbálltak. Megkönnyebbülten lélegzettek fel, és bújtak ki a vackukból apámék. Haditanácsot tartottak, mert egészen új helyzetben találták magukat. Meghányták-vettették, hogy mitévők legyenek. Nem volt vitás, hogy meg kell keresniük a csapatuk maradványát, mert a görgényüvegcsüri ütközet után csak foszlányai létezhetnek a zászlóaljuknak, viszont elő kell bújniuk a csürből. Vajon kinek az ellenőrzése alatt áll a falu: a németek, a magyarok vagy az oroszok a helyzet urai? Kicsoda a háziasszony: magyar-e vagy talán román? Inkább az utóbbi látszott valószínűnek. Emlékeztek, hogy a zászlósuk, a szomszédfalusi B. tanító úr nagyon hivatalosan adta a katonáinak tudtára, hogy a lemaradók, szökni próbálók sorsa az azonnali föbelövés a magyar hadsereg és a szövetséges németek részéről. De a vidék román többségű lakossága részéről sem remélhető semmi jó, mert a magyarokat ellenség-számba veszik, s láttak már útszéli telefonpóznákra felhúzott honvédeket a görgényvölgyi falvakban.

– Hallod-e, Balázs, – háj-háj, púj- púj, púj-púj!-t (gyertek, gyertek, csibém) mond az asszony, amikor a csirkéit hívja. Azt jelenti ez, hogy ő román, akkor én megyek ki elsőnek, mert én jól beszélek románul. Te figyelj, s ha látod, hogy a helyzet veszélytelen, kijössz majd te is – mondta és már cselekedett is apám.

– Nyáta bună! (Jó reggelt!) – köszönt jó vidékies kiejtéssel apám. Látszott, hogy az asszonynak az első pillanatban érzett, a csűrkapuban megjelenő magyar katonai egyenruhással szembeni meglepődését és idegenkedését feloldja az anyanyelvén hallott szó.

– Nyáta bună! – viszonozta bizalommal. Kevés szünet után érdeklődően folytatta:

– N-ați plecat în zori cu nemții? (Nem mentek el hajnalban a németekkel?)

– Sunt saniteț maghiar. (Magyar szanitéc vagyok.)

Látva az asszony értetlenkedését, magyarázni kezdte: – Am venit cu salvarea, cu cel rănit! Mai am și un ajutor (A mentővel jöttem, sebesültem! Van egy segítségem is) – fordult a csűr felé apám. Elmagyarázta neki, hogy puszkájuk sincs, mert ők a sebesültek megmentésével foglalkoznak. Elegük van a vérből és pusztításból.

Erre Balázs bácsi is kimerészkedett a csürből. Közlékeny kezdett lenni az özvegy. Elsírta magát. Az ura odaveszett a Don-kanyarnál, a fia a Tudor Vladimirescu hadosztályba jelentkezett az orosz fogságban. Minden percben meg kell érkeznie, az oroszok mellett harcol, ha még él, mert itt a tegnap mindenféle katonából annyian elhulltak, mint a falevél.

Ezalatt betessékelte apámékát a házba, s asztal mellé ültette. Elérkezettnek látta apám az időt, hogy egészen bizalmas dolgokat beszéljenek meg. Elővette a belső zsebéből azt a családi képűket, amelyik hazahozta őt Galíciából az ukrán frontról. Nagy Mózi bá'-t fogadta volt meg anyám szekeresnek, hogy a gebéivel beszállítson Udvarhelyre Kovács fényképész úrhoz, hogy a rólunk készült fényképet gyorspostán tudja kijuttatni a frontra apámnak, hogy a fénykép és a jegyzőségtől kapott bizonyítvány felmutatása után megkapja a leszerelő levelet. Sajnos csak pár hónapig élvezhettük ezt a kedvezményt, mert a románok augusztusi fordulat után ismét berántottak minden épékzáló embert a Kárpátok vonalának védelmére. Jött a SAS-behívó, s azonnal menni kellett. Ott pár nap alatt eldőlt sajnos, hogy nem elég a székesi vitézség, a lángoló magyar lelkesedés. A nagyhatalmak sakkjátszáján olcsó kis figura a magyar gyalog.

– Ce familie frumoasă aveți! (Milyen szép családja van!) – sóhajtott fel őszinte csodálattal a román asszony. – Eu un singur băiat am, nu mi-a dat Dumnezeu mai mult. Să vă trăiască! (Nekem egy fiam van, nem adott többet a Jóisten. Isten éltesse a családját!)

Apám elmondta: lehet, hogy soha többé nem látja meg a családját, ha a németek vagy a magyar csapatcsendőrök itt elfogják, pedig nem tehetnek róla, ha esetleg elvesztették a szétvert csapatuk maradványát. Az okos és érzékeny asszony felfogta, amit apám egészen ki sem mert gondolni, nemhogy mondani. Megkérdezte, hogy miként segíthetne rajtuk. Talán azzal, ha körülnézne a faluban, hogy merre mentek a németek és hol vannak a magyarok. Nem telt bele sok idő, s vissza is jött az asszony, de az a félórányi várakozás mintha egy örökkévalóság lett volna. Balázs bácsit elfogta a kételkedés: – Hát ha most a csendőrségre vagy a katonai parancsnokságra megy ez az asszony, s ott feljelent minket. Akkor nekünk kámpec! Lesték az ablakot: ha nem egyedül tér vissza az asszony, akkor a hátsó ajtón menekülni fognak a csűrkert felé. Egyedül érkezett sietve s közölte, hogy a szomszéd faluban a hídnál van egy vegyes ellenőrzőpont, ahol német és magyar tisztek vizsgálják az érkezők iratait, s akit lemaradási vagy szökési kísérellettel gyanúsítanak, azokat ott helyben puffantják be az árokba, a többi Régen felé irányítják. Ott a németeket repülőgéppel menekítik, a magyarok a leghamarabb utolért zászlóaljnál kell, hogy jelentkezzenek a kapott igazolvánnyal. Apám megköszönte az asszony őszinteségét és bátorságát, mélyen a szemébe nézett, s megkérte szépen, hogy adjon a férje és a fia viselő ruháiból nekik, s helyette itt hagyják kemény katonalábbelijüket, ruháikat s elrejtett pénzüket. A lábbeliket elfogadta; a ruhákat, azt mondta, eldugja, mert soha sem lehet tudni, még ki jár erre, de a pénzről szó sem lehet. Hát ha a Jóisten megsegíti az övéit is, hogy azok is szerencsésen hazatérjenek.

Az asszony megmutatta a hegyi utat, amelyen elkerülhetik a falvakat, s ha jól tudja, mert járt a parajdi vásárra az urával, elszórt havasi tanyák láncolata következik. Szováta-fürdő felett egy sófalvi majornak az esztenáján kaptak szállást. Reggel figyelmeztette a gazda, hogyha lehet, Parajdot és Korondot kerüljék el, mert a sófalvi réten tábori kórház van berendezve és nagy az ellenőrzés, járőrözés a környéken. Békás-tanyáról Pálpatakának vették volna az irányt, de belebotlottak egy kozák járőrbe. A három lovas közrefogta őket, rájuk szegezte a géppisztolyát a tejfeles száju, csepű bajuszú szeplős siheder, s irányt mutatott: előre, be Korond felé! A szót nem értették, de a fenyegetésből s a mutogatásból megértették apámék, hogy nagyon kényes helyzetbe kerültek. Innen hogyan s mikor fognak megszabadulni, az a jövő titka. Hamar kiderült, hogy a tábori kórháznál a szállítható sebesültek autóra rakásánál van szükség rájuk. Egész nap pakolták a betegeket fel a teherkocsikra. Az orosz katona, aki felvigyázott rájuk, meghallotta, hogy Balázs bácsi magyarul szól apámhoz. Besszarábiai román volt, aki járhatott Erdélyben is, mert megkérdezte, hogy nem tudnak-e románul. Csak ez hiányzott apámnak. Egyre bizalmasabb lett a beszélgetésük. Apám elővette a már kétszer jól bevált mentőövet, a csodatevő családi képet s megkockáztatta, hogy bevallja az öröknek, hogy hazakészülnek a családhoz, s rákérdezett, hogy milyen családot hagyott ott Moldáviában. Elmondta az ő, hogy nem önkéntesként került a szovjet hadseregbe. A szovjet hatalom visszaállítását után mozgósították, azóta a hadak útját járja, semmit sem tud a három gyermekéről és a feleségéről. Reméli, hogy hamar véget ér a háború, s akkor ő is hazatérhet az övéihez. Tudja, hogy min jár az eszük, de azt tanácsolja, hogy várjanak még a próbálkozásukkal. Ne gyűjtsék meg neki a baját szökéssel. Majd szól, amikor veszélytelenül, nagy reszkr nélkül lehíphetnek. Semmi esetre se próbálkozzanak a váltója szolgálati ideje alatt, mert a másik komszomolista, s nem ismer irgalmat. Apám felajánlotta, hogy a könnyebb sebesültek gondozásában tudna segíteni a kórházban. Gondolta, hogy nagyobb lesz a mozgástere, s úgy is történt. A tábor területén jöhettek-mehettek szabadon, senki sem kísérette őket. Estefelé beolták magukat a Korondi patlak füzes berkébe, s onnan a ciheresben bokortól-bokorig lopakodtak ki az atyhai oldalon. Lehetett egy félórája, amikor füttyög-

tetést, puskaropogást hal-
lottak a tábor felől. Bizto-
sak voltak, hogy őket kere-
sik, de megnyugodtak,
mert látták, hogy nem in-
dulnak az üldözésükre, hi-
szen nem számbavett fog-
lyok voltak. Ilyeneket még
sokat találunk Erdély szer-
te. Megfogadták, hogy a
falvakat és az országutakat
nagyívben elkerülik. Az
éjszakát egy Firtos hegy
alatti erdei vadászlesen
töltötték. Elkerülték Énla-
kát, Kecsetet. A Szentmi-
hály és Malomfalva közöt-
ti erdőn keresztül jutottak
el a sükei határba. Itt nem
volt más választásuk, meg-
reszkirozták, hogy belopa-
kodjanak az esztenához,
mert farkaséhség kínozza
őket. Bikafalván alul, a
décsfalvi szorosban, ahol
az erdők majdnem össze-
érnek a Nagy-Küküllő két
partján, átkeltek és a hegy-
gerincen a Bágyi- hegyig
értek. Sírás környékezte
őket, amikor a völgyben,

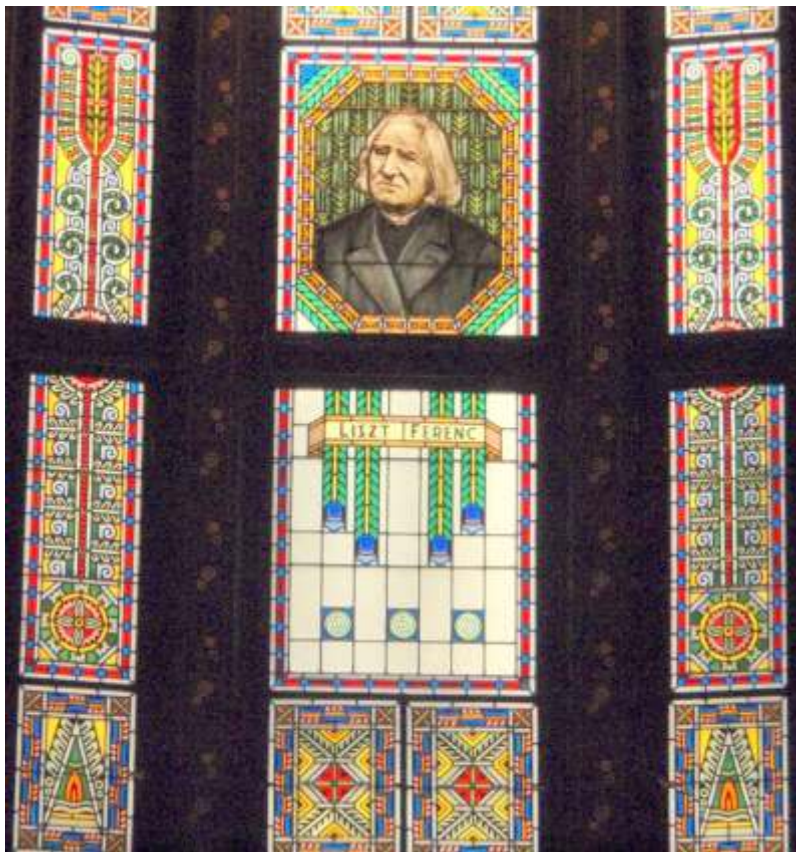
lent a Nagy-Homoród mellett feltűntek Recsenyéd felsze-
gi és középsze-
gi háza. Alszeget s a mi kicsi házunkat elfedte a
Szármány dombja és a Küscsere, de Balázs bácsi már láthatta az ő
csűrét s a szomszédos Szabó-dombi házakat.

Apám nélkül nincs hadsereg

Nem emlékszem, hogy a nap melyik szakaszában érkezett haza
apám. Csak az jut eszembe, hogy a csűrkapun át az udvarra belép-
ve megállt egy pillanatra, mintha egy tekintettel az egész udvart és
az egész gyermeksereget magához szeretné szorítani egy ölelé-
ssel, ugyanakkor földbe gyökerezett a lába. Egy lépést sem tett to-
vább. Anyámat szólította: – Eszter, ne engedd hozzám a gyerme-
keket, mert erősen koszos vagyok!

Nem engedett magához közel egyikünket sem, mert tudta,
hogy sok mindent hozott magával az egy jón kívül: tetűt, bolhát s
még ki tudja milyen betegséget. Anyámmal begyújtatott a katlan-
ba a szapulóüst alá, s a házba bevitték a szapulókádat, hogy abban
lefüröszse magát, s megelőzze egy ragályos betegség átadását a
népes családnak. Anyám mind egy szálig elégette az apám
ledobott ruháit a katlanban.

Nagy volt anyám boldogsága, mert tíz éves házasságuk alatt
apámat már négyszer hívták be katonának. Anyám először
1939-ban maradt velem, az alig két éves fiacskájával, mert apám-
nak concentra-ra (munkaszolgálat) kellett bevonulnia a három-
széki Ozsdolára. A II. bécsi döntés ott érte s nem habozott, hogy
haza igyekezzen, mert tudta, hogy a második fia is megszületett,
amíg odavolt. 1941-ben a magyar hadsereg rendelte be átképzés-
re. Most már három gyermeket hagyott itt anyám gondjaira. Az
átképzés után meg sem szusszant itthon s négy gyermekétől kel-
lett megválnia előre nem látott időre, mert kivezényelték az orosz
frontra, anyám végtelen aggodalmára. Amit nem tanult meg apám
a recsenyédi Boros György kántor-tanító iskolájában az öt osztály
alatt Kelet- Európa földrajzából, azt úgy megjegyezte, hogy soha
sem felejtette el aztán pl. a galíciai folyó nevét – Cseremiznek



Liszt Ferenc

hívják –, amelyen április-
ban meztelenül keltek át,
mert a fejük felett kellett
tartsák a ruhájuk, hogy
szárazon maradjon. Innen
szabadult a hazahívó csa-
ládi képnek köszönhetően,
de alig melegegett meg a
családi tűzhelynél, utána
negyedszer is be kellett
vonulnia a SAS-behívó
parancsára, s a Görgényi
Havasokban még egyszer
farkasszemet kellett néz-
nie az orosz medvével,
akinek a karmai halálosan
élesek lettek. Ott kellett
lenni, mintha neki semmi
más dolga nem lett volna
ezen a cudar világon!
Mintha nélküle már be
sem fejeződhetett volna a
második világháború! De
hála Istennek, fogság és
sebesülés nélkül átvész-
elte a háborút, pedig voltak
veszélyes pillanatai. El-
mesélte, hogy Galíciában
a járőrözés volt a legrizi-
kósabb katonai feladat. Ha
lehetett, megpróbálta ki-

cseréltetni magát. Voltak olyan szenvedélyes cigarettások, hogy a
cigaretta-adagjáért elvállalták a járőri kiküldetést. Apám a nem-
dohányzásából ennyi előnyt élvezett. Egy alkalommal beleesett a
szórásba, el kellett mennie. E küldetésük szinte mindnyájuk életé-
be került. A cserefa-csoportokkal tarkított legelőn áthaladva nem
voltak elég elővigyázatosak, nem néztek körül. Az ukrán parti-
zán, aki az egyik lombos cserefa ágai közt fészkelte, úgy rájuk po-
rozott, hogy a héttagú rajból hárman könnyebben megsebesültek
és egy súlyos sebet kapott. Patakfalvi szakaszvezetőt a bosszúál-
lás vezette, s arra szánta magát, hogy leszedi a madarat fészkestől.
Ez sikerült is neki, kiváló tűzér volt, de ezalatt a bajtárs olyan vér-
vesztést szenvedett, hogy ott helyben kimúlt. Nem sejtett
irányból egy másik sorozatot kaptak, ami nem talált ugyan, de
arra a gyors elhatározásra készítette őket, hogy azonnal vonulja-
nak vissza a sebesültekkel, s a halottat hagyják ott. Kemény szá-
monkérés következett a zászlóaljhoz való visszatéréskor. A tize-
dest azonnal a századparancsnokságra vitték a csapatcsendőrök, a
sebesülteket gondozásba vették, apám és az ép kollégája kikötést
kaptak, vallatás közben, mert lépésről lépésre elő kellett adniuk a
járőrözés történetét. Apám mindegyre elájult, mert Bukarestben
elcsúszott volt a jégen s a kulcsontja eltörtött volt. Annyi
könnyítést kapott, hogy amikor látták, hogy rosszul lesz, szembe-
loccsantották vízzel. Amikor ez sem használt, lazítottak a felköté-
sén, és megengedték, hogy a lábujjai érhék a földet. Ennyivel
megúsza a több rendbéli katonaságot s a háborút. Az igazi
vesztés anyám volt. Neki jutott a sok munka, vesződés és
aggódás. Szerencsénkre velünk élt mindvégig Mária Nannyó, aki
korát meghazudtoló erővel és kitartással mellettünk állt, és
fáradhatatlanul kivette a részét a terhek hordozásából. Amikor
rágondolok, eszembe jut a tőle tanult esti imádság. A három
angyalból az egyik ő volt anyám mellett, aki azokban az embert
emésztő időkben a mi gondtalan gyermekkori álmaink felett
örködött.

(Válogatta B. Osvát Ágnes) Következő számunkban folytatjuk



B. Osvát Ágnes rovata

Eleven hagyomány helyett KRÓNKA-SZERŰSÉG

Mottó: Úgy nem szabad élnünk, hogy ne tudjon senki róla, hogy mi éltünk, de inkább úgy élni, hogy valamilyen emlékekkel bizonyítsuk, ha csak lehetséges, a mi életünket. (Cuspinianus)

Molter Károly írásai

Maros-Vásárhely

Katasztrófa, csőd, kiegyezés 20 százalékra, a kisebbségi sors és passzívum: lássuk, mi maradt meg? „Man zahlte die Haupter seiner Lieben” – pedig mégiscsak azok szerették ezt a várost igazán, akik itt maradtak benne, nem repatriáltak vaktában, sem tudatosan, akik nem tudtak nélküle élni! Akik azonban elmentek, kényszer nélkül, akik karriert abbahagyni nem voltak hajlandók egy nemzet válsága idején, azok emlégetésekor, hogy, hogy nem, valami rossz íz, netán rossz illat érzik az árván felejtett székely fővárosban. „Szabó Dezsőnek igaza volt, nem a java repatriált!” „Nagy székelementő volt az istenadta, de a székelemek most már csak meglesznek valahogy nélküle is!” – ilyeneket gyakran hallani a piacon, a csak román feliratú cégtáblák alatt, részint önvigasztalásképp, részben bosszúsan, ha híre jár, hogy egy-egy ilyen „hazafi” ilyen szépen halad az általa itthagyt intőzmény pusztulásával egyenes arányban...

A cenzor azt kérdezte tőlem 1919 elején: „Mondja, kérem, maguk itt miért mondják minden mondatban kétszer azt a szót, hogy kultúra?” – Ezt a kérdést akkor hagytam felelet nélkül, mikor a plakátokon minden mondatban kétszer fordult elő a „vitéz” szó. A világháborúban mi is gyakran emlegettük ezt jelzőnek, főnévnek, de most egyszerűen kiveszett ez a szó az erdélyi magyar szótárból. Marosvásárhely különben is iskolaváros, itt beszéd tárgya az egyik iskola folyosóján lógó kép, mely koponyahalmot ábrázol, s előtte katonaság, élén egy főpapot, aki megáldja ezt a halmot. A gyermekek épülnek, és meg sem kérdik egyre-másra tanáraiktól, hogy – ugyan hogy is felelne a tanár, aki új típust fejlesztett ki a branche-ából: a repülőtanár típusát.

Mi maradt meg magyarnak? Ez az utcánév: „Kemény Zsigmond utca.” Már Arany Jánost Goga Octavian szorította ki, Kazinczyt Kogalniceanu és az Álmos utcája Strada Somnului né-

ven ismeretes. A sajtó? – Erdély egyetlen városa, mely képtelen legalább egy, a város külsejéhez, a látszathoz méltó lapot teremteni magának. Ennyi aszfalt, édes Istenem, és rajta egyetlen rikancs sem kiáltja e város sajtótermékének nevét. Csendes, vérszegény, fogalmazásukban a város szellemi keresztmetszetét alig elérő, patriarchális nyomtatványok ezek, némelyike Nyárádszere-dán is kifogásolható helyesírás szempontjából. De magyar, sőt az olvasók érdekét becsületesen védő bár visszhangtalan, maximum négyoldalas újságok ezek, és minden nyomdának az üzleti tekintélyét hivatottan szolgálják is.

Mert nemcsak a román cenzor kérdezhetette, hanem én is kér-dem, hogy miért minden második szó a számban: a „kultúra” amikor pl. a magyar banktőke a székely „fővárosban” egy tizedét sem adózza a kultúradó címen iskoláira annak, amit a négyszer kisebb, de szász Medgyes? Még csak meg sem kísérellek itt (másutt se, ugye), hogy megtárgyalják ezt az első és egyetlen kérdését a magyar kultúrának, de dilettantizmus és szónoki szósz bőven jut ki minden banketten és flekkenen.

Hát nem írok a flekkenről, mert haldoklik. Pénztelenség címen ez is múltó tünet, mint a vásárhelyi magyar iskolák. Nem kell ezeknek Anghelescu vagy be nem tartott paktum! Olyan szépen sorvadnak egyedül és elhagyatottságukban. Csak tandíjból iskolát tartani humoros volna, ha nem volna tragikomikus! És plusz államszegélyből se lehet, nem lehet a nyugati iskolákkal lépést tartani, ha nemzeti adó hozzá nem járul!

Hogy mi maradt itt magyar? Az utca nyelve az. Az óriási számbeli túlsúly az utcán látszik legjobban. A temetők is elég beszédesek e tekintetben, többet és nyomósabbat mondanak, mint a csak románul megjelenő Orasul című városi lap. És micsoda hagyományok – a temetőkben! A Bolyaiak, Petelei, Kántorné stb., míg a piacon csak a bankok szaporod-



Marosvásárhelyi Városháza, közvetlenül a felépítése után. 1911-es felvétel.

nak, nemben, számban és zsaroló álhírlapírók által való látogatottságban. A gazdasági élet! Mutató, elegáns, szépen bebútorozott pénzügyi életet jártam végig, ó, nem üzleti, csak kultúráért kolduló alkalmakkor, és nagy vala szívemnek ő gyönyörűsége, mert velem szemben akkora volt az egyetértés, mint sehol és soha más magyar területeken.

A kereskedelem alapján egyik legrokonszenvessebb rétegét foglalkoztatja a város lakosságának. Nem szabad természetesen bölcsekedni, hogy a kereskedelem így meg úgy, másodrangú munka a termelés mögött, nem szabad, mert áldozni olyan könnyen a gyengélkedő termelőmunka fölsegítésére senki sem fog, mint a vásárhelyi főtéri kereskedő. Nem tudom megérteni, hogy lett némelyike sokszoros milliomos, mikor rajta lóg, fityeg, rája nehezedik, tőle kér, követel minden: hatóság, adóhivatal, jótékonyág, nemzetiségek, kisebb- és nagybbságok, iskola, színház, koncert, matiné és batyubál. Egyik nagy-milliomos cég fia mutatott egy levelet: nézd, zsidó vagyok és 12000 lejt kérnek tőlem egy református, falusi magyar eklézsia számára. Megvígasztaltam: adhatsz, mert abban a faluban nem engedik fellépni páter Olaszt!

A polgárság? A munkásság szabad oktatásban részesül, a polgárság úgyis mindent tud már. Az Untergang des Abendlandes itt nem gilt, mert itt Keleten vagyunk, és nekünk csak előny volna, ha Spengler igazolná a végzet.

Marosvásárhelyt néhány intellektuel nem is imádkozik más-ként: „Ó, add Uramisten, hogy olyan mélyre süllyedjünk, mint a Nyugat!” – Igaz, nincs még egy olyan orgona Romániában, nincs még egy olyan képtár, olyan foyer, olyan hangversenyerem, olyan kadétiskola, olyan mezőre kitolt aszfalt, annyi freskó és annyi drágálatos parvenü-szépség, mint nálunk, és ahhoz, hogy részt vegyünk a nyugati süllyedésben, már csak egy kórház, egy színház, egy tényleges vízvezeték, egy konkurenciától féltő mozi és egy finánczseni kéne. A polgárság mindent megérdemelne, jámbor, derék és engedelmes.

Persze hogy „akaratlanul ilyen fekete lett gondolataimnak menete” – van itt azért összegezni való magyar érték, ami megmaradt, csak észre kell venni. Itt az élen álló Teleki Téka, melyben több a felhalmozott kultúra, mint amennyit az utódok megérdemelnek. Megfogyva bár, de fennáll a híres zeneiskola, melynek professzorai majd mind országos nevekké emelkedtek immár. Iparban, még iparművészetben is, nincs mit szégyellni e városban, s ledöntött szobrok piacán sokszor látni egy-egy fejet, melyet külföldi babér övezett már: idehaza is jól ismert iparosok és székelői ezermesterek ezek, akik Párizst, Budapestet és Bukarestet egyaránt jól ismerik. Festője, szobrásza, írója is van egynéhány e kisvárosnak, a magányba menekült fanatikuskok, akik tekintélytelenül és kicsit idegenül szemlélik a körülöttük erőlködő talmi városiasságot. Intellektuelje pedig sok van Marosvásárhelynek, bár vezetőhelyeken nemigen lehet sokat látni közülük.

Még meg nem történt, hogy például iskolaügyben meghallgatnak volna szakembert, kivéve Szigyártó Gábort, akit a gyergyói gyűlésen Gyárfás Elemér próbált elhallgattatni, amikor a magyar tőke kisebbségi adóját követelte. Marosvásárhely iskolaváros, de a politikájából hiányzik a kultúra.

Nagyobb baj a magyar szegénység. Szegény embert még az ág is húzza. Két impériuma van: a többségi mumus és osztályhelyezete. Tessék a magyar tanítót meggyőzni arról, hogy van az ő fizetésjavításánál sürgősebb ügy! Az instanciázó, románul nem tudó kisembert arról, hogy kérésének elintézése nem a legsúlyosabb kisebbségi sérelem, a munkást meg arról, hogy örüljön, mert megvan a felekezeti béke, de fiát azért ki kell vennie a magyar felekezeti iskolából, mert tavaly az államiba járt! (A felekezeti békének van különben nálunk egy örömdetes tünete: egy kisebbségi örmény kereskedő, aki nagy katolikus, minden hosszúnappor ott imádkozik a zsidó templomban. Mit tudja az ember, melyik az



**Bernády György, városépítő polgármester szobra
a Vártemplom alatt**

igazi vallás? És ez a kereskedő elég gazdag – mint egykor Géza fejedelem – ahhoz, hogy kétféle rítusban imádja az egy igaz Istent!) A magyar szélsőség, a szegénység, tehát a magyar többség, melyet vajmi bajos megszólaltatni – a legtartalmasabb magyar életet éli ebben a kicsiny Erdélyországban, és a mi jómódú városkánkban is: fizikai teherpróba neki a magyarsága, azonfelül, hogy az élet amúgy sem fenéig tejfel ennek a nemzedéknek. Költ arra, hogy magyar! Szájától vonja meg, amit magyarságáért fizetni kell. Kétszer olyan szegény, mint Magyarország szegény magyarja.

Aki elégtül arccal akarja nézni a székelői fővárost, annak is adunk egypár szempontot. Dicsekedni valót, hogy mi minden van itt, magyar nagyság és dicsőség. Először: mennyi magyar, közel negyvenezer, másodsor: milyenek? Bizonyos dolgokban jól szervezettek is. Megvannak a kialakult jótékonyági intézmények, melyek nagyszerűen szuperálnak, állandó vezérlet, hangadás és kitanult műkedvelő gárdájuk. A színházat pártolják minden eredendő gyengesége és nivótlansága mellett is. A Morvay-féle bérletrendszer az egyetlen szerencsés megoldása ennek a pártolásnak, hiába szégyellik nagyobb városokban annak igénybevétele. Nálunk „leülnek” a bérelt helyeiket, s ritkán látni egy-egy héroszt, aki előadás közben hazamegy, anélkül, hogy végignézne egy-egy Zerkovitz-sületlenséget vagy egyéb pesti szemetet. Pénzemért végigbirom! – és konzumál a jó vásárhelyi polgár, akár a kávéházban.

Marosvásárhely körképét és intimebb belsejét fölöslegesen ilyen bíráló riportban kitergetni. Külsőre modern, belsejében sem antik, csak sok tekintetben ósdi, de kisszerűségében is egy magyar alföldi városnál feltétlenül többet jelentő kisváros, mely nem vesz részt a versenyben, hogy Homéroszt ő szülte volna. Talán éppen ez a hagyományos tartózkodása a görög szellemről, ez is hozzájárul ahhoz, hogy a nagyon régi Székely Váshely örökké Magyar Váshely maradjon. A magja: a régi kisváros, és ez változatlanul magyar marad, akár egy évezredig is.

Molter Károly: Ellenzék, 1926. október 17.

Az átfestett állami iskolák mellett megmaradt még kisebbségi magyarnak és államsegély nélkül anyagilag éppen csak vegetáló-nak a majd négyszáz éves, mert Sárospatakról Gyulafehérváron át idemenekített, egykor főiskola jellegű református kollégium – talán helyesen mondom: Bolyai-kollégium – főgimnáziuma és elemi iskolája, a kevésbé népes és egyházi főhatósága által talán al-gimnáziummá leépülő római-katolikus főgimnázium, a ref. egyház és a katolikus zárda egy-egy elemi leányiskolája és leány-al-gimnáziuma a reformátusok Bethlen Kata internátusával és a Ferenc-rendi barátok elemi fiúiskolája. (...)

Az utolsó évek fajtott és politikai fertőzött levegőjében legjelentősebb kultúrtenyezővé a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság lett. Írók, művészek és kultúreberek együttese ez, mely most adja ki alapításának félévszázados emlékére „*Ünnepi könyvét*”. Híresebb aktív tagjai Tolnai Lajos, Petelei István, Szabolcska Mihály és Benedek Elek voltak régebben, s mostani virágzását annak köszönheti, hogy a dilettantizmust az érdekeltek heves ellenállása mellett félreállította és egész Erdély területéről tagjai közé választotta az élő író- és művészegényiségeket. (...)

Ó, a művelődés, mennyi gúny és ragaszkodás, mennyi értetlenség és naív lelkesedés, mennyi önvédelem és dac tapadt e fogalomhoz az impériumváltozás óta a székely fővárosban! 1919 elején, a kánpadra vont magyar lélek hónapjaiban, egy civilbe átöltözni alig tudott, volt háborús főorvos jártam a várost, majdnem házról-házra tolokodtunk a szemüveges úrral, hogy előfizetőket gyűjtsünk egy akkor induló erdélyi revűre. A kérdezősködő, morózus polgároknak, foglalatostkodó háziasszonyoknak azt feleltük, hogy *Zord Idő* lesz a heti, majd félhavi irodalmi lap címe. „Biza elég zord az idő!” – rázták a fejüket a két házaló felé és egy unintelligens bankdirektor legyintett a nem éppen nyájas szerkesztőjelöltnek: „Most más dolgok vannak, nem lapszerkesztés!” Azért Osvát Kálmán megindította lapját, bár Szabó Dezső szózata akkortájt hallatszott ide, hogy „Erdélyt nem lehet betűvel megmenteni!” – Osvát betűt betűre vetett, és olyan parázs verekedést kezdett a székely fővárosban, annyira elfoglalta a „honfibu” és a valódi szenvedés akkori magyarjait, hogy lapja egy esztendő leforgása alatt szellemi fémjelzést adott jóformán valamennyi munkatársának. A szerkesztő természetesen nemcsak írt, hanem klubot alakított művészekből, nyomdászamlákat fizetett és frappirozott és konferanszokkal mulattatott fináncapacitások és a tényleges olvasóközönség zsebéből, cenzúrán átbújálva kritizálta az impériumot és a repatriálód „sarki mártírokat”. Pestet sem kímélte, mire kitiltották a lapját Magyarországról, pályadíjat tűzött ki novellára, versre, fölfedezte Nyíró Józsefet, Tompa Lászlót, Nagy Emmát, Sipos Domokost, Balogh Endrét és megnyerte irodalmi szerkesztőül Berde Máriát. Közben nyakra-főre párbajozott és törtetlenü sivította szellemes és kíméletlen cikkei, ontotta lapjának inycsiklandó „Generalzaftját”, megválaszolt minden pamfletet,

pletykát és denunciaciót, mely ellene tört, és mint a minap a monoklis Szász Ödön s valaha a szatirikus Tolnai Lajos, megsebzett és kikezdett politikai és társadalmi tekintélyeket, ha bármilyen okból kártékonyaknak érezte őket az óriásit változott, a kisebbségivé desztillált magyar közéletben. Végül megvette lapját a Kemény Zsigmond Társaság – de nélküle. Így már csak fél évig bírta a revű és kimúlt, hogy különben ügyes politikus szerkesztője makulátúrapapírnak adhassa el a lap megmaradt példányszáma. Ezért történt aztán, hogy a Magyar Tudományos Akadémia elkésett, mikor kérte az egész Zord Idő egy példányát, mert az abban

megjelent Berde-regény, a *Romuald és Andriána* megnyerte az Ormódy-díjat. Osvát pedig tovább „destruált” (soha hasznosabb destrukciót!), *Erdélyi levelek*, *Kalauz* címen hamar bukó, de ragyogó elevenségű és publicisztikában a legjobb magyar színvonalat jelentő lapokat adott ki, majd Kolozsvárt, később Temesvárt próbálkozott még *Fölösleges ember* címen lapindítással, és csak lassú visszavonulásban, csikorgó foggal hagyta el végül Erdélyt. Távozás nemcsak Marosvásárhelynek, hanem az erdélyi irodalomnak is fájdalmas veszteség,



A marosvásárhelyi Teleki Téka emblémája.

mert azóta kiveszett innét a kritika félelmetes fele, a legtermékenyítőbb negatívum. Nem is szólva arról, hogy az erdélyi magyar kisebbségi politika is benne vesztette el a legkomolyabb számontartóját, aktivitásának bírálóját és maximális teljesítőképességének a kikorbácsolóját

Mellette munkában láttuk a város legjobb erőit, akiknek jó része azóta alig mozdul. (...), „Bizony öcsém, - hallom a viharlótott öregektől, - jóformán minden évtizedben volt itt folyóirat, csak nem hívták revűnek”. És gondolatban bizonyára hozzátesszik, hogy ama régi írókat nem hívták kisebbségi íróknak. (...)

Külön érdekessége, nevezetessége a városnak a Bernády György által alapított zeneiskola. Ez is a Kultúrházban helyezkedett el néha Metz Albert igazgatósága alatt. (...) Azért mégis tetszetős, sőt egészében fölemelő a város összlátkepe. S az alaposabb szemlélő hamar veszi észre, hogy a városból talán még szebb, ami a múltból maradt vissza. Marosvásárhely ősi építkezési struktúrájáról, a modern és tudománytalan szem is ráhíabáz a régi patinás szépségekre. A százszos, sok száz éves ízlésű m agánházakra, a kúriális úriházakra, a modernizáltságból is kirívó különösségű történelmi levegőjű „kölábakról” elnevezett középület masszív erejére (Tabéry Szarvasbikája feleleveníti), néhány eszményi barokk palotára, melyek közül a városnak ma is legszebb épülete a most bankká szélesbült emeletes Toldalagi-ház, melyet el nem tud nyomni a mellette terpeszkedő, kétszer olyan magas, de ízléstelen malteregyveleg. Komoly és megnyugtató a Királyi Tábla és az európai hírű Teleki Téka, gróf Teleki Sámuel kancellár alapítása, mely egyszerű régiességében el sem árulja belsejének elragadtató tartalmát: drágamívű könyvek és polcok folyosóit, melyek egyetlen nagyterem harmóniája körül futnak. E könyvtár jelentőségét és tartalmát ismertetni illetlennek tartanók ilyen

általános keretek között, külön cikk dolga lesz ez ebben a folyóiratban. Legszembeötlőbb épület a városon az ősrégi gótikus református templom, a várdombon emelkedik a környező hegyek oldaláig, békésen hordozván négy fióktornyocskáját egyetlen nagytornyán. A reformáció előtt még a katolikusokat szolgálta, s félezer éven át sok embervér hullott körülötte, míg a Nagy Lajos ittjártakor már „Zeculavasarhely”-nek emlegetett stratégiai helyből a mai iparvároska kerekedett. A templom hívei nemigen érzik az épület történelmi áhítatát, nem tudják, melyik Bethlen nyugszik százados kriptájában, és nem hallják a porladó bástyák egykori fegyverzörgését. Béke van, poshasztó nyugalom, és a törpe utódok jámborul imádkoznak az egykor a templomból kiveret, ma többé meg nem vetett kalmárzsivajért.

Amott a piac végén a Görög-ház, benne lakott I. Ferenc József, s a népadomá szerint, mikor „sárgadinnye” kért, úgy ejtette ki, hogy elhozták neki „Sarkadynét”.

Ennek az adomának fiókája is született azóta: mikor IV. Károly trónörökös korában itt járt, a kollégium dísztermében megkérdezte az akkori polgármestertől, Nagy Imre dr.-tól: „Nagy a város?” A polgármester Marost értett a „varos” alatt és azt felelte: „Nagy volt a sok esőtől, de már, hála istennek, apad.” Az „ebháton”, mely alatt a Kazinczy utcát kell érteni, a kaszinó házában (most sziguranca) lakott Kazinczy Ferenc. A százéves kaszinónak, melynek Széchenyi István és Deák Ferenc is tagja volt valaha, mostani elnöke, dr. Agyagássy Károly, városi királyi udvari tanácsos és vármegyei főorvos, sokat mesél e nagy múltú ürgyülekezetéről, de nem tudja, hogy Kazinczy innen indult valamelyik vidéki kastélyba egy székelty kocsissal, aki miatt nagyobb kudarc érte, mint az orthológusok miatt. Az író ugyanis folyton beléjavitott a bakon ülő székelty kocsis beszédébe, a nyelvújítás legújabb vívmányai szerint. A kocsis egy-két faluig túrte, de egyszer csak leszállt a bakról és odavetette a gyeplőt a grófi vendégnek: „Hajtsa az úr a lovakat, ha én nem tudok az úrnak magyarul!”

A Görög-házzal szemben (ma a Takarékpénztár épülete) állt Petőfi emlékoszlopa. Petőfi ugyanis a Görög-házban járt, és lázas utolsó napjainak emléke élénken él a negyvennyolcas múltú városban. Az emlékoszlopot Dandea Emil átalakíttatta az ismeretlen katona emlékjelvévé – mi tudjuk, hogy Petőfi volt az ismeretlen katona, csak hogy a szabadságé, nem a gyűlöleté. A Kultúrházban is hiába próbálta ki hazafiasságát Jókain, Liszt Ferencen és Petőfin, ezek ablakképein a volt román polgármester – mit ért vele, e három magyart ma is jobban ismeri az egész román nép, mint Dandea Emilt. A Szentgyörgy utcai Bethlen Kata-internátusban lakott vala II. József császár, és onnét vitték gyaloghíntón a nagy sár miá a Palásközön át a piacra. Pedig a kalapos király nem szeretette a vargabetűt, s ha akkor élt volna az aszfaltoztató Bernády György, alighanem kitüntette volna a császár, mint II. Rab Rábyt...(...)

A Bethlen Gábor és a dr.Gecse Dániel utca fasora, virágágyásai közt a levegő is más, mint odalent a Maroslapályon. Ami még történelmi volt, azt eltűntették a piacról, a rejtélyes Bodor-kutat, a zenélő csodát már csak egykorú képek tartják a mítoszkaravó er-

délyi írónemzedék elé: tessék megírni! Adva van egy zseni, aki azt a kutat építette fejből, és a titkát senkinek el nem árulta, aztán pénzhamisító lett és (hol a tragikum?) a büntetéséért bosszúból lecsavarta a zenét az alkotásról. Vagy lehet variálni, ahogy jólesik, ahányféleképpen mesélik erre a címisek. (...)

... Marosvásárhelyt 37 országgyűlést tartottak. Az ember sétál a város történelmi vidékén, ugyan hol tarthatták azt a sokat? A posztaréten, a református nagytemplomban, a mészárosok rétyén talán, de például a vallásszabadság tordai kimondását ugyan hogy erősítették meg itt? Hogy lovagolt erre Bocskay István Nyárádszeredának s mögötte a nagy bajszú rendek „hadvészülte képpel”? Most autók és autóbuszok szaladnak arra, Szováta felé, jóval kevésbé fontos ügyekben, de jóval sebesebben. (...)

Román részről folyik a nem is nagyon titkolt jelzőnek, hogy a várost romanizálni kell, gőzerővel való beváltása. Előbb a megyében kellett majorizálni a



Bernády által építtetett, ma is működő elemi iskola a Tornakert mellett. Korabeli felvétel.

magyarságot, és ezért kilenc községet elkapcsoltak a színmagyar marostordai „erdővidékről” és átcsapták Kis-Küküllőhöz. Így néhány százaléknyi többséget szereztek a Maros-Tordából „Mures”-sé lett megyében. A városban már bonyolultabb volt ez az eljárás. Először is szükség volt bevándorlásra, nagyra, mesterségesre, a román nemzeti fanfár, Dandea Emil szavára minden apró vagy nagy, új vagy régi pozícióba sereglett ide a mezősegi nép. A főhivatali osztály, az újonnan szervezett iskolák, a katonaság, a rendőrség és a városi életre vágyó vagyonosabb gazdák, végül a regátiak hamar honosodó csoportja befejezte (?) ezt a honfoglalást. „Ne áltassuk magunkat – mondta Jaross pártelnök –, nagyot fogyott a magyar többségünk a székeltyfővárosban.” (...) **De tessék megnézni a magyar temetőket s aztán a románokét, s nem kell bizonyítani, hogy milyen város Marosvásárhely. A temetőkben ugyanis senki sem tolong a föld alá, csak azért, hogy statisztikát javítson. A temetők hiteles történeírók.**

A következő nemzedék. Nekik már kevesebb fáj, mint nekünk, pedig ők most vívják a világháborújukat. Tőlünk is hallják ugyan, hogy a magyar nép olyan erős, hogy kisebbségbe sodort részei is meg kell hogy állják a sarat. Hogy Marosvásárhely csak hivatalosan Targu-Mures, de történelmével, szellemével, szociális összetételével, pszichéjében és jövőjében éppen az ő most edződő akaratukból marad egy része annak a szép, nagy magyar városiaságnak, mellyel Nyugat mellé emelkedett ez a faj egy évszázad alatt. Hogy az írás elején hallott ifjúi fogadkozásnak csak akkor lesz értelme, ha egy test maradunk, mint a külváros a belvárossal, a magyar kultúregységgel. Nem kellemes talán a külvárosban lakni, ugye, jobb a palotasoron büszkélkedni, mint takargatni a szegénység szellemrongyait, és nem számíthatni a központ elismerésére: csak túrni és dolgozni a végeken, örökös külvárosi magyarságban, a génuszunk által nekünk juttatott kényszerlakásban. Ám a külváros közelében ott a mező, a tágas térség, szélesevilág, melyben a szétszórt magyarság kifelé lát, s mint Izrael népe, hirdetheti a benne kifejezett világszint, és részletmunkása lehet a föld közös férőhelyé való átalakításának. Kovásza lehet a kontinens közös kenyérének.

Molter Károly: Erdélyi Helikon, 1930. augusztus-szeptember



Szabó Lőrinc: Dunántúli idillek

Bottal s öreg kutyámmal indultam hazulról.
Dalolva mentem és torkom nem unta még az
országút énekét. - Tudod, hogy
a Nap barátja voltam? Ő itatta zengő
hajnali rétek illatát dalomba, aztán
kezét fejemre téve csordultig betöltött
a szeretet egyszerű mozdulataival...
Minden kanyarnál új tárgyak s dolgok merültek
elő s fehér mértföldkövek világítottak
egyenlő távolokból. Majd, lombos hegyek közt,
még szebb s színesebb lett a sokalakú élet.
A Nap barátja voltam, ő kísért el estig,
s mikor már fölhalmozódtak az éj csodái
s fölöttem feketén gondolkozott az erdő -:
csókkal búcsúzott tőlem. - Óvatos morajjal
tapogatózott lefelé a víz s a pontyok
aludtak a tavakban. Én is elpihentem
s a föld s a fű íze szívárgott ereimbe.

Szabó Lőrinc: Dunántúli idillek VI.

Szokatlanul nyugalmas most a reggel,
az úton csak vigyázva járhatunk, mert
a hajnali eső arany csigákat
vert le a fákról. Tisztább vonalakban
sorakoznak szemünk elé a dombok
és - azt hiszem - mikor visszalehelli
a langyos föld a hajnal puha könnyét:
oly eleven színek lobognak, oly szent
dallal úsznak lelkünkön át a tárgyak,
hogy e fényre-ébredt csodálatosság
előtt az ember kínja szertefoszlik
s nem is magunkat, nem idegeinket
érezzük zsongani: oly mély gyönyörré
sűrűsödik az élet, hogy ilyenkor
hajam az erdő ruganyos hajával
összefolyik, karom ölelve nő a
kék láthatárba, mellem eke vérzi,
hangom a szél harangja s az örök Nap
kacag elragadtatott szemeimben.

*Áttetsző arany ingében ragyogva/ jött a nyári haj-
nal a réten át;/ azt hitte, hogy még alszom, mert mi-
kor/ házam elé ért, elmosolyodott,/ körülnézett s a
nyitott ablakon/ nesztelenül beugrott a szobámba,/
aztán könnyű ingét ágyamra dobva/ bebújt hozzám
a takaró alá.*

(Szabó Lőrinc)

András Zoltán: Lehet még

*Lassan elfogyok mellőled,
télbe búsul seregnyi tavasz.
Gyér lombú hajamra
időm szigora havaz.*

*De lám, még maraszt egy nyárfakadás,
s egy csipetnyi bizakodás
kiül a szemembe.
Kezeddel kezembe
most ki, ki a rétekre!
Köröttünk pörög a táncos öröm.
Fogaid ívén kacajod fehérlik,
tócsák tükrében a nap tüze vérlik,
pipacsok égnek, lobog a lég,
fölnék mosolyul zsenén az ég.
A vibra azúron lengenek
kecses, kacérkontyú fellegek.
Isszuk, isszuk a habzó kék derűt
és bíborló lázat forr ki a vérünk.*

*Perdül a világ,
már az éj ragyog
s a Fiastyúk alá ültetünk
egy fészekaljnyi csillagot.*





Péter csodálatos kalandjai

Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy szegény asszony, aki szerény kis házikóban élt a faluvégén, egyetlen fiával, Péterrel. Azért adta ezt a nevet a fiának, mert a Péter név kösziklét jelent, és ő tudta, hogy sziklaszilárdan támaszkodhat mindig a gyermekére. Éldegéltek hát szerényen, szegénységben ugyan, de kölcsönös szeretetben és elégedetten, a szegény asszony pedig boldog volt, hogy mindig és mindenben számíthat a fiára, s nagy boldogsággal töltötte el, hogy az ő fia kiérdekelte a Péter nevet. Tudta, hogy a Biblia szerint is az élő hit köszikla, amely megingathatatlan és amire bármikor lehet építeni.

Teltek az évek, megelégedett nyugalomban, amikor egy szép nap azt vette észre a szegény asszony, hogy az ő Péterét mintha egészen kicserélték volna. Mindennel elégedetlen lett, tört, zúzott, kínozni kedte édesanyja kedvenc állatait. Még övele is csúnyán beszélt, el nem tudta képzelni, hogy mi történhetett az ő jó fiával. Ettől kezdve a szegény asszony napról napra szomorúbbá vált, egyre jobban síratta a régi Pétert. Mígnem, egy napon bánatosan kimondta rá az ítéletet: - Hát, fiam, te már nem vagy többé Péter, te bizony egy Petivé váltál.

Peti először rá sem hederített, hogy mit mondott az édesanyja. Minden este elment valamerre a barátaival, aztán Isten tudja, honnan, de pénzzel és ékszerekkel tért haza, s azokat nagy büszkén az édesanyja elé rakta. Ő azonban nem fogadta el, cserébe azonban még jobban elszomorodott.

Ahogy teltek a napok, a Peti lelke mélyén mintha mégiscsak megszólalt volna egy vészcsengő, ami arra figyelmeztette, hogy ha ez így folytatódik tovább, akár el is veszítheti az édesanyját. Ettől aztán nagyon megrémült, majd hirtelen ráébredt, hogy az édesanyjának nem az ékszerek, nem a pénz, hanem Péter fia hite és hűsége jelentette a legnagyobb kincset az életében. Őt kell megtalálnia újból, hogy ismét láthassa anyja örömtől ragyogó arcát, csillogó két szemét. Így hát elhatározta, hogy felpakol és adig vándorol a nagyvilágban, amíg újból Péterként térhet haza.

Édesanyja aggódva figyelte a készülődését, mert mondanom sem kell, hogy Petit is nagyon szerette, hiszen egy anya akkor is szereti a gyermekét, ha az éppen bánatot okoz neki. Féltette, nehogy baja essék, de azt is tudta, hogy Péter nélkül soha többé nem tér vissza házukba a boldogság. El is látta útravalóval, nagy tisznya hamuban sült pogácsával, akár a népmesékben, s örült, hogy Peti mindet magával is vitte. 8.kép

Elindult hát Peti, édesanyja könnyes szemmel, de reményekkel teltlen integetett utána. Ment, mendegélt, erdőn-mezőn, árkon-bokron át, estére bizony alaposan elfáradt. Egy kis patak partján telepedett le megpihenni, jót ivott a lemenő nap sugaraival játszadozó, vidáman csobogó vízből. Utána csodálatos felüdülést érzett, s jólesően elheveredett a fűben. Közben jobbra-balra tekintgetett, majd egy szerény kis virágocskára lett figyelmes. Olyan csodálatosan szépnek látta, hogy önkéntelenül rákérdezett:

- Ki vagy te? - Legnagyobb bámulatára, a virág válaszolt neki.

- Én vagyok a nefelejcs. Azért nem ismered, mert mostanig észre sem vettél, csak letaposált. Bezzeg, annak idején Péter, mindig gyönyörködött bennem. Nézd, a virágom oly szép és tiszta, mint a ragyogó kék égbolt, aztán lásd meg azt is, hogy a kék szirmaim közepén mintha a napot ölelném. Olyan szép az élet!

- Te ismered Pétert? - kérdezett vissza Peti. - Hol találom meg őt? A virág erre már nem válaszolt semmit, szótlánul örült tovább az életnek. Peti méregbe gurult.

- Ez mind szép, de mi hasznod van a világban? - kérdezett újból.

- Az, hogy szép vagyok. Ha rám nézel, a szíved megtelhet melegséggel - mondta a nefelejcs. Peti felállt és megvetően nézett le a lába előtt szerénykedő kis virágra.

- Nem kell nekem a te melegséged! - kiáltott rá. Már nem látta sem szépek, sem csodálatosak, alig tudta türtőztetni magát, hogy szét ne rugdossa., majd dühösen elrohant.

Futott, futott, már egészen besötétedett, amikor egy fa alá ért. A fa széles koronája menedéket adó kedvességgel nyújtózott fölötte, és Peti nagyon megörvendett, hogy itt megpihenhet éjszakára. Szinte érezte a fa oltalmazó ölelését és finom gyümölcsillatot is érzett. A fáradtságtól hamar elaludt, óriási édes almákkal, körtekkel, de még narancssal és banánnal is álmodott.

Amikor reggel felébredt, első dolga volt, hogy a fát megölelje és gyönyörködje benne. A fa kérge azonban érdes, vastag és kemény volt. Itt enyhe csalódás érte Petit, de nem adta fel. Amikor a felkelő nap rőtes sugaraiban a fa szép, fényes leveleit próbálta szemügyre venni, már szájában érezte az édes gyümölcs ízét is, amikor azonban letépett egyet belőle és mohón megkóstolta, hamar elment a kedve tőle.

- Ki vagy te? - tette fel a kérdést a fának.

- Hát ki lennék? Én vagyok a vadvackor. Egy olyan fa, aki oltalmat, enyhülést ad a fáradt vándoroknak.

- Akkor miért olyan savanyú a gyümölcsöd?

- Csak azért érzed savanyúnak, mert nem vagy eléggé fáradt, éhes és szomjas. Miért méltatlankodsz? A lombom alatt éjszakai szállást találtál, nekem ez a feladatom. Nem irigylem a gazdag rokonaimat, akik nagyobb, edesebb, ízletesebb gyümölcsökkel kápráztatják el az embereket. Nekik is megvan a helyük a világban, de nekem is. Jól tudom, hogy én csak a legfáradtabb és legéhesebb vándoroknak nyújtok enyhülést, de nézz csak az ágaim közé. Mennyi szép kismadár éppen itt találja meg a magának a finom ebédet. Ősszel és télen még a vaddisznók is csemegéznek a lehullott termésből.

Peti felnézett és meg is pillantott az ágak között egy soha nem látott és hallott, gyönyörű madarat. Piros volt a feje, a szárnya fekete-fehér csikos, éppen jóízűen csipegett a vadvackor fanyar gyümölcséből. Csalogatni kezdte, még a pogácsájából is kínált neki, de a kismadár nem állt szöbba vele.

- Na látod, - mondta a fa -, én pontosan ott vagyok, ahol lennem kell. Itt több erőre, szívósságra van szükségem, hogy a viharokkal szembe tudjak szállni, de segítséget is találok: a föld adja az élel-



met, az ég rám borítja kék palástját, a nap megcírógat sugaraival, s ilyenkor érzem, hogy fontos vagyok. Bezzeg, Péter mindezt tudta.

- Te is ismered Pétert? – akkor mondd, hová tűnt? Hol találom?

De a fa erre már nem válaszolt, csak állt rendíthetetlenül, saját fontosságá tudatával.

- Buta, beképzelt fa! – kiáltott rá Peti és ingerülten elszaladt. Nemsokára egy szép, nyírfás erdőbe ért. Gondolta, itt végre nyugalomra és talán még Péterre is rátalál. Nagy lelkesedéssel indult be a fák sűrűjébe, nem nézett se jobbra, se balra, pedig a nyírek a legcsodálatosabb, szinte oltári szépséget nyújtogatták felé. Volt, amelyik hófehér keblét is kitárta, várta, hogy Peti megölelje, de ő csak vágtatott tovább.

Egyszerre azonban valami halk cincogás megállásra készítette. Körülnézett és rájött, hogy egy szürke kisegér követi, mintha valamit mondani akarna neki. Nagyon utálta az egereket, most mégis megállt, mert abban reménykedett, hogy az egértől talán meg tud valamit Péterről is.

- Állj meg, Peti! – kiáltott rá vékony hangocskáján a kisegér. – Tudom, hogy Pétert keresed. Ő járt erre többször is, nagyon szeretett engem. Nem utált a szürke színemért, mert tudta, hogy ez segít „egérutat” nyernem az ellenségeim elől. Nem utált a rágási szokásaim miatt sem, mert tudta, hogy nekem erre van szükségem, hogy életben maradhassak. Nem utált a szagomért sem, azzal vigasztalt, hogy egyes embereknek is szaguk van.

- Hol van Péter? Azonnal válaszolj! – rivallt rá Peti követelően. A kisegér megszeppenve rántott egyet a bajuszán, majd azt felelte:

- De ijesztő vagy, amikor így kiabálsz. Tényleg, még a szagod is erősebb, félek tőled, mert te Peti vagy, kérlek, ne bánts engem. Vedd észre, hogy én is pontosan olyan fontos vagyok a világban, mint bármelyik kis állat. Bizony, ha meghalnék, sokkal szegényebb lenne a világ. Gondolkodj el ezen.

Peti azonban nem tartotta fontosnak ezen gondolkodni, pedig érdemes lett volna. Egyszerűen csak feldühödött megint és tovább rohant. Nemsokára rátalált egy gyönyörű erdei útra, ami zöld alagúthoz hasonlított. A fák levelei sejtelmesen susogtak, vidám madárcsicsergés hallzott minden oldalról. Ez annyira tetszett neki, hogy szentül meg volt győződve: itt biztosan Péterre fog találni. Ahogy haladt a fák között, nemesebbnél nemesebb vadak jöttek vele szemben, de Peti pillantásra sem méltatták. Még a róka is elfordította a fejét, amikor elhaladt mellette.

Peti mindez gondolkodóba ejtette. 9. kép

- Mi a rossz abban, hogy most nem Péter vagyok? Vajon, mit veszítettem el? Miért nem szeret engem senki? És szép lassan, zokogás tört fel belőle. Eszébe jutott az édesanyja, akinek szeretettel teli, aggódó arcát most idézte először maga elé, amióta otthonról eljött. Szívébe mélységes bánat költözött, így ballagott lassan tovább, mígnem az útmenti árokból egy kis sündisznó szólt rá:

- Merre, merre, Peti? Nagyon szomorúnak látszol.

- Én bizony, Pétert keresem, akit mindenki szeretett, - felelt Peti. - De jó lenne ismét Péternek lenni! – sóhajtott fel.

- Egyet se búsulj, - mondta neki a süni, - ha elfogadod a segítségemet, én majd segítek neked.

Peti gúnyosan húzta el a száját: - Na, éppen egy ilyen kis tüskés fog segíteni rajtam! – s máris tovább akart menni. – Hiszen te csak szűrné tudsz.

- Jaj, te Peti, te Peti! – óbégatott a kis süni. - De kár, hogy csak ennyit látsz te a világból. Hát tudd meg, hogy a tüskéim csak azokat szűrik meg, akik bántani akarnak engem. Próbáld meg, bújj egy kis ideig az én bőrömbe. Meglátod, hogy kitágul körülötted a világ, meggazdagodsz általa, hiszen úgy alulról is láthatod azt, amit eddig csak felülről szemléltél.

És lássatok csodát! Peti-re hatott a süni beszéde, annyira, hogy érezte: zsugorodik, zsugorodik, mígnem csupa tüske lett a bőrén.

Erre a látványra a kis sündisznó elnevette magát:

- Látod, Peti? Petiként a lelked volt tüskés, míg a bőröd sima, most azonban mindez fordítva van. Próbáld megélni azt, hogy csak a bőröd szűrős.

Míg a süni mindezeket elmondta, Peti kétségbeesetten vette észre, hogy egy róka közeledik feléje. Olyan kicsinek és kiszolgáltatottnak érezte magát, hogy hirtelen nem tudta, mitévő is legyen. Ijedtében tüskés labdává gömbölyödött.

A róka megszaglásztta, a tüskék szúrásától nagyot tüsszentett, majd éhesen továbbkullogott.

Peti hirtelen nagy hálát kezdett érezni a süni-ke iránt, s mintha már meg is szeretete volna. Ám még nem egészen tudta eldönteni, hogy mit is érez irányában. Ekkor szuszmogást hallott ismét maga mellett, ettől igyekezett minél kisebbre zsugorodni. A süni jóízű kacagása térítette magához, aki jót mulatott a Peti ijedtségén, majd meghívta egy sétára.

- Gyere velem, használjuk ki ezt a lehetőséget. Próbáld meg sündisznó szemmel nézni az erdő bonyolult világát.

Peti felemelte a tekintetét. Szeme először az eget kereste, de az, bár ugyanolyan szépen kéklett, mintha sokkal messzebb lett volna tőle, mint eddig. A hosszúszerű virágok alulról is pontosan olyan szépek tetszettek, de most azt is látta, hogy a szirmaik alatt milyen rengeteg bogárnak adnak menedéket. Aztán lefelé nézett és a rothadó avart egyszerűen illatosnak kezdte érezni. Elcsodálkozott azon, hogy milyen hemzsegező, akár a városok és falvak életéhez hasonló másik élet tárul a szeme elé. Számos kis élőlény, - akiknek sajnos a nevét sem tudta, - munkálkodott, végezte szorgosan mindennapi teendőjét. És mindenki pontosan tudta, hogy mi a dolga. Mindenki önmagáért dolgozott, mégis rend, fegyelem, egyensúly volt körülöttük.

- Milyen csodálatos! – álmélkodott Peti. – Kis világ, a nagyvilágban? – ezen mélységesen elgondolkodott.

A süni pontosan tudta, hogy Peti lelkében és agyában mi megy végbe most és így válaszolt neki:

- Nem, Peti, a föld kis élőlényeinek ez ugyanolyan nagyvilág, akárcsak a tied odafönt. De enélkül a világ nélkül nem létezhetne a tied sem.

- Tényleg! És ez a világ még szebb is mint az enyém, - lelken-dezett Peti. - Sokkal békésebb, sokkal rendezettebb. Mindenki tudja benne, hogy nem szükséges versengenie, nem kell egymást elgáncsolniuk az érvényesülésért, nem szabad veszekedni, mert a jószágos természet mindenkinek azt adja, amire éppen szüksége van. Majd elmondom én ezt az embereknek, el én! – kiáltotta vidáman. Amint ezt így kimondta, újból nőni kezdett, s ismét emberré vált. Végignézett magán, s nagy csodálatára Pétert vélte felismerni.

Szeretettel megsimogatta a kis sünit, bizony, már nem is érezte zsúrnak a tüskéit. Hálásan búcsúzott el tőle, így indult tovább.

Krafft Vilma, ny. tanítónő meséje (Székelyudvarhely)
(A mese befejező részét következő számunkban közöljük)



*Kellemes nyári vakációzást kíván és
továbbra is szeretettel várja leveleiteket,
javaslataitokat a szerkesztő néni, az alábbi címre:*

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, România.
Telefon: 00 40 265/249918 , 00 40 365/803670,
00 40 770/173128, 00 40 731/187638
E-mail: osvataagnes@gmail.com
osvataagnes@freemail.hu

Megcsonkítva is az ég felé törve és virággal tele.

Jelen számunkat a
marosvásárhelyi
Városháza
lépcsőházában és a
Kultúrpalota
Tükörtermében található,
Thoroczkai-Wigand Ede
és Nagy Sándor
tervei alapján,
Roth Miksa által
kivitelezett ablakfreskókkal
illusztráltuk.

Felhívás az



Előfizetésére

Belföldi éves előfizetési díj 1.500 HUF
Külföldre: Európában 10 EUR
Tengeren túlra 20 USD

Az éves előfizetéseket egyszerű
(rózsaszínű) postai utalványon kérjük
feladni a következő címre:
EKOSZ 7101 Szekszárd 1.
Postafiók: 480

(Külföldi olvasóink eddig is megtalálták
a módját a valuta elküldésének, vagy
itteni rokonaik, barátaik révén juttatták
el a megfelelő összeget forintban.)

Támogatónk

A beérkezés sorrendjében
(az előfizetési díjat meghaladó
befizetéseket tekintjük
támogatásnak)

Czeglédy László	Budapest	3500 Ft
Lenhárd Bertalan	Budapest	1500 Ft
Papp László	Budapest	1500 Ft
Szabó Ilona	Budapest	4500 Ft
Vargyasi Mózes	Szekszárd	2500 Ft
Dr. Harmath Ferenc	Abony	5000 Ft
Holányi Julianna	Berhida	1500 Ft
Horváth Magdolna	Jászfelső- szentmárton	3500 Ft
Dr. Horváth Sándor	Pécs	500 Ft
Dr. Jankó István	Kecskemét	6500 Ft
Kristyák Istvánné	Oroszlány	1000 Ft
Dr. Miklós Ildikó	Mátészalka	500 Ft
Dr. Molnár János Albert	Siófok	500 Ft
Dr. Orbán Csaba	Nagyatád	2500 Ft
Orbán Miklós	Nagyatád	1500 Ft
Oroszki István	Bonyhád	3500 Ft
Réti Árpád	Eger	500 Ft
Dr. Szabó Zoltán	Szentjakabfalva	500 Ft
Szegedi Jácint Enikő	Békéscsaba	500 Ft

Szelba Vilmosné	Gödöllő	500 Ft
Török István	Sárospatak	3500 Ft
Szövérfy Csaba Levente	Sziget- szentmiklós	5000 Ft
Zolnai Pál	Vecsés	3500 Ft
Dénes Elemér	Dés (Ro)	2000 Ft
Filep György	Szatmárnémeti (Ro)	5000 Ft
Györke Zoltán	Kézdiv. h. (Ro)	1500 Ft
Nagy Emese Zsófia	Marosvásárhely (Ro)	20 EUR
Dr. (id.) Patrubány Miklós	Medgyes (Ro)	40 CHF
Dr. Péter István	Medgyes (Ro)	50 RON
Boér Ferenc	Kolozsvár (Ro)	5000 Ft
Prof. Kosztarab Mihály	USA	10 USD
Sigmund Csicsery	USA	10 USD
Dr. Zeőke Szabolcs	Németo.	40 EUR
Györfi Zoltán Attila	Kolozsvár (Ro)	500 Ft
Zimán Miklós,	Kolozsvár	50 RON

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk az interneten a
következő címen olvasható:
www.ekosz.hu és www.erdelyikor.hu,
és az új lapszám
megjelenésével cserélődik.

Felhívjuk támogatónk figyelmét,
hogy a támogatásként küldött összegről
kérésükre az adóalap csökkentésére
felhasználható APEH-igazolást állítunk ki.
Ehhez az előfizetési címre kérjük megküldeni
az adóalany nevét, címét, adószámát.